

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र
भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन्को

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

पेश गरिएको कार्यालय

बर्दगोरिया गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

मुडा, कैलाली, सुदुरपश्चिम प्रदेश

फोन नं: ०९१-४०४०८९

ईमेल: bardagoriya2017@gmail.com

प्रतिवेदन तयार गर्ने संस्था

के. एस. इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी नेपाल प्रा.लि.

का. म. पा. १०- काठमाण्डौ

फोन न: ९८५१२५५११२

ईमेल: ksengineeringcpl@gmail.com

कात्तिक, २०८१

संक्षिप्त शब्दावली

गा.पा:	गाउँपालिका
कि.मी:	किलोमिटर
मी:	मीटर
॰सी:	सेन्टिग्रेड
सा. ब:	सामुदायिक बन
से मी:	सेन्टिमिटर
घ. मी:	घन मीटर
प्र. वा. अ:	प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन

विषयसूची

संक्षिप्त शब्दावली.....	ii
विषयसूची.....	iii
तालिकाहरूको सूची.....	v
चित्रहरूको सूची.....	vi
अध्याय १- प्रतिवेदन तयार गर्ने संस्थाको नाम र ठेगाना:	१
१.१ प्रस्तावको नाम:.....	१
१.२ परामर्शदाताको नाम र ठेगाना:.....	१
१.३ अध्ययन टोली:	१
अध्याय २- प्रस्तावको सारांश.....	३
२.१ भूमिका.....	३
२.२ प्रस्तावको उद्देश्य.....	४
२.३ प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको आवश्यकता:.....	४
२.४ प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको उद्देश्यहरू:	४
२.५ प्रस्तावित क्षेत्रको सडक पहुँच.....	५
२.६ भू-उपयोगमा पर्ने असर:.....	५
२.७ वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव, मानव जीवनमा पर्ने असर, जनसंख्याको चाप:.....	५
२.८ स्थानीय पूर्वाधारमा क्षति:.....	६
२.९ अन्य आवश्यक कुरा.....	६
अध्याय ३- प्रस्तावको सम्बन्धमा विस्तृत विवरण र अध्ययन विधि:.....	११
क. प्रस्तावको किसिम:	११
ख. प्रस्तावको जडान क्षमता र संचालन अवधि.....	१३
ग. प्रयोग गरिने सामग्री:	१३
घ. प्रस्ताव कार्यान्वयन हुँदा निष्कासन हुने फोहोरमैला	१४
ङ. प्रयोग हुने ऊर्जा.....	१४

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

च. प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्रको विस्तृत विवरणः.....	१४
छ. प्रस्ताव क्षेत्रबाट ढुङ्गा गिट्टी तथा बालुवा उत्खनन/सङ्कलन परिमाण.....	३२
अध्याय ४-प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव	३४
४.१ सकारात्मक प्रभावः	३४
४.२ नकारात्मक प्रभावः	४०
अध्याय ५- प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरु.....	४८
क. वैकल्पिक समय तालिका र विधिः.....	४८
ख. वैकल्पिक स्रोतः	४८
ग. प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरुः.....	४८
घ. विभिन्न विकल्पहरुको वातावरणीय तुलानात्मक प्रभावहरुको विश्लेषण.....	५०
परिच्छेद ६ : वातावरणीय व्यवस्थापन योजना.....	५१
६.१ सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धका उपायहरु	५१
६.२ नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण उपायहरु.....	५३
अध्याय ७- अन्य आवश्यक कुरा.....	५६
७.१ वातावरणीय अनुगमन.....	५६
७.२ विद्यमान कानूननी व्यवस्थाहरुको पुनरावलोकन.....	६३
अध्याय ८- वातावरण व्यवस्थापन योजनाको खाका	७७
अध्याय ९- निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धताहरुः	९१
९.१ निष्कर्ष	९१
९.२ गाउँपालिकाको प्रतिबद्धताहरु तथा सुझावहरु.....	९१
सन्दर्भ सामाग्री	९३
अनुसूचीहरु	९४

तालिकाहरुको सूची

तालिका १- अध्ययन टोलीको विवरण.....	२
तालिका २ आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण.....	६
तालिका ३- वातावरणीय प्रभावको मूल्याङ्कन मापदण्ड	९
तालिका ४- प्रस्तावको मुख्य विशेषताहरु.....	११
तालिका ५- बर्दगोरिया गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण.....	१८
तालिका ६- वायुको गुणस्तर.....	२२
तालिका ७- ध्वनीको गुणस्तर.....	२२
तालिका ८- आयोजना क्षेत्र वरपर पाईने वनस्पतिको विवरण.....	२३
तालिका ९- आयोजना क्षेत्र वरपर रहेका गैरकाष्ठ वनस्पति.....	२४
तालिका १०- आयोजना क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तुको सूची.....	२५
तालिका ११- आयोजना क्षेत्रमा पाईने चराचुरुङ्गीको सूची.....	२६
तालिका १२- आयोजना क्षेत्रमा पाईने जलचरको सूची.....	२६
तालिका १३- आयोजना क्षेत्रमा पाईने सरीसृपको सूची.....	२७
तालिका १४- आयोजना क्षेत्रमा पाईने उभयचरको सूची.....	२७
तालिका १५- आयोजनाको स्थलसम्म पुग्ने पहुँचमार्ग.....	२८
तालिका १६- उत्खनन् कार्य र तालिका	३०
तालिका १७- नदीजन्य स्रोतको दिगो वातावरणीय उत्खनन् तथा सङ्कलन परीमाणको मेट्रिक्स....	३२
तालिका १८- संकलित परिमाणबाट संकलन हुने राजश्व	३३
तालिका १९- सकारात्मक प्रभावको परिमाण सीमा अवधि र उल्लेखनीयताको म्याट्रिक्स	३७
तालिका २०- नकारात्मक प्रभावको प्रभाव म्याट्रिक्स	४५
तालिका २१- वातावरणीय अनुगमनका सूचक.....	५७
तालिका २२- अनुगमन लागत.....	६०
तालिका २३- वातावरणीय अनुगमनका लागि लाग्ने खर्च	६२
तालिका २४- हाल कार्यान्वयमा रहेको वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड	७३
तालिका २५- क्षेत्रको आधारमा ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९	७४
तालिका २६- सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि लागत	७९

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

तालिका २७- नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण लागत ८३

चित्रहरूको सूची

चित्र १- प्रस्तावित क्षेत्रको GIS नक्सा	१५५
चित्र २- प्रस्तावित क्षेत्रको गुगल नक्सा	१६६
चित्र ३- आयोजना क्षेत्रको टोपो नक्सा	१७
चित्र ४- प्रस्तावित क्षेत्र औषत तापक्रम	२०
चित्र ५- आयोजना क्षेत्रको भौगर्भिक नक्सा	२११
चित्र ६- प्रस्तावित क्षेत्रको भुकम्पिय जोखिमको अवस्था.....	२१

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

अध्याय १- प्रतिवेदन तयार गर्ने संस्थाको नाम र ठेगाना:

१.१ प्रस्तावको नाम:

प्रस्तावित आयोजना सुदुरपश्चिम प्रदेश कैलाली जिल्लाको बर्दगोरिया गाउँपालिकामा भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट दिगो रूपमा नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् पूर्व प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्ने रहेको छ ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना:

नाम: योजना तथा प्राविधिक शाखा, बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय

ठेगाना: मुडा, कैलाली, सुदुरपश्चिम प्रदेश

फोन न: ०९१-४०४०८९

ईमेल: bardagoriyagaupalika2017@gmail.com

१.२ परामर्शदाताको नाम र ठेगाना:

प्रस्तावित आयोजनाको प्रस्तावकद्वारा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्न के. एस. इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी नेपाल प्रा.लि. लाई जिम्मेवारी दिईएको छ । जसको पूर्ण विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

के. एस. इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी नेपाल प्रा. लि.

का. म. पा. -१०, काठमाण्डौ

फोन न: ९८५१२५५११२

ईमेल: ksengineeringcpl@gmail.com

१.३ अध्ययन टोली:

प्रस्तावकले प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन पूरा गर्न वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ ले निर्देशन गरे अनुरूप अध्ययन टोली गठन गरिएको छ । अध्ययन टोलीको पूर्ण विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

तालिका १- अध्ययन टोलीको विवरण

क्र.सं.	पद	विज्ञको नाम	योग्यता
१	टोली प्रमुख/वातावरणविद्	उमेश प्रताप सिंह	स्नातकोत्तर, वातावरण विज्ञान
२	ईन्जिनियर	भास्कर काफ्ले	स्नातक, ईन्जिनियर
३	भूगर्भविद्	मनोज बराल	स्नातकोत्तर, भूगर्भसास्त्र
४	वातावरणविद्	सरु बस्नेत	स्नातकोत्तर, वातावरण विज्ञान
५	सामाजिक विज्ञ	हिक्मत रोकाया	स्नातकोत्तर, सामाजसास्त्र
६	GIS Expert	अनुप बस्नेत	स्नातकोत्तर, वातावरण विज्ञान

अध्याय २- प्रस्तावको सारांश

२.१ भूमिका

नदी प्राकृतिक रूपले बहने जलाधार हो । असिना, वर्षा, भूमिगत, हिमश्रृङ्खलाहरू आदि यसका मुख्य स्रोत हुन् । नेपाल जलस्रोतको हिसाबले विश्वमा ब्राजिल पछिको दोस्रो धनी देश मानिएको छ । नेपालमा साना ठुला गरी ६००० भन्दा बढि नदीनालाहरू छन् । नेपालको भू- बनोटको कारण ती नदीनालाहरू मध्ये प्रायः जसो उत्तर देखि दक्षिणतिर हिमालय, उच्च पहाड, मध्य पहाड, महाभारत हुदै चुरेभावर भई बगेर भारत तर्फ बग्दछन् । वर्षायाममा नदीको बहाव (Discharge) उच्च हुने भएकोले विभिन्न किसिमका गेग्रानहरू बगाएर तल्लो तटिय क्षेत्रको समथल नदी किनारमा थुपार्ने गरिरहेको देखिन्छ । नदीजन्य प्राकृतिक स्रोतलाई कानून अनुरूप दिगो रूपमा उपयोग गरेर त्यस मार्फत आम्दानी बढाउने नेपाल सरकारको रणनीति रहेको छ । २०७२ साल पछि संघियता सँगै स्थानीय सरकार गठनले भौतिक पुर्वाधारहरूको विकासको गति तीब्र भएको छ । विकासको गतिसँगै प्राकृतिक सम्पदाहरूको माग तथा उपयोगितामा पनि वृद्धि भएको छ । नेपाल सरकारद्वारा खोला बगरबाट ढुङ्गा, गिट्टि, बालुवा उत्खनन् प्रक्रियालाई स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्र रहेका खोलानालाहरूबाट निस्कने स्रोतहरूको वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, स्थानीय ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिहरू अधिनमा रहि वातावरणीय अध्ययन गरे पश्चात ठेक्का प्रक्रिया मार्फत नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् तथा संकलन कार्य गर्न सकिनेछ ।

यसै अनुरूप प्रस्तावक बर्दगोरिया गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र पर्ने कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने भिजुवा, पथरैया काँडा खोला क्षेत्रबाट उत्खनन् तथा सङ्कलन गरिने ढुगाँ, गिट्टी तथा बालुवा (नदीजन्य पदार्थ) को प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्न लागिएको हो । बर्दगोरिया गाउँपालिका क्षेत्रफलका हिसाबले कैलाली जिल्लाको सबभन्दा सानो स्थानीय तहका रूपमा रहेको छ । उत्तर चुरे बेल्ट भएर बग्ने खहरे खोलाहरूले भावर हुदै गाउँपालिका र आसपासको क्षेत्रको बगरमा ठुलो स्केलमा खानीजन्य ढुङ्गा, बालुवा तथा गिट्टी थुपारेको देखिन्छ । नेपाल जस्तो विकासशिल राष्ट्रमा विभिन्न निर्माण कार्य संचालन भईरहेको हुँदा निर्माण सामग्रीहरूको माग उच्च रहेको छ । ढुंगा, गिट्टी, बालुवा जस्ता खानीजन्य वस्तुहरूको सङ्कलन तथा उत्खनन्का लागी नदीजन्य वस्तु नै उपलब्धता तथा वातावरण मैत्री उत्खनन्का दृष्टिकोणले उत्तम मान्न सकिन्छ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

२.२ प्रस्तावको उद्देश्य

प्रस्तावित आयोजनाले सुदुर-पश्चिम प्रदेश अन्तर्गत कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गाउँपालिका - १, २, ३, ४ र ६ क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा (नदीजन्य पदार्थ) लाई दिगो रूपमा वातावरणमैत्री तरिकाले उत्खनन् तथा सङ्कलन गर्नु प्रस्तावको उद्देश्य रहेको छ ।

२.३ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको आवश्यकता:

यस प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गरी सो को आधारमा यी खोलाहरूबाट ढुंगा, गिट्टी, बालुवा र ग्रावेल उत्खनन् तथा संकलन गर्दा स्थानीय वातावरणमा के कस्तो प्रभाव पर्छ भनि एकिन गर्न आवश्यक रहेको हुन्छ । ढुंगा, बालुवा, ग्रावेल संकलन बाट स्थानीय जैविक, भौतिक, रासायनिक तथा सामाजिक-सांस्कृतिक वातावरणमा प्रतिकूल असरलाई निर्मुल पार्न यस गाउँपालिका भएर बग्ने विभिन्न खोलाहरूबाट ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, ग्रावेल संकलनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तयार गरिनेछ । वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र सो अन्तर्गत कार्यान्वयनमा आएको वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, को अनुसूची २ को (ग) खानी क्षेत्रको बुँदा नं. ७ अनुसार “नदीनाला सतहबाट दैनिक १०० घनमिटर भन्दा बढी ३०० घनमिटरसम्म बालुवा ग्राभेल गिर्खा माटो निकाल्ने” प्रस्तावको लागि प्रा.वा.प आवश्यक पर्ने प्रावधान रहेको छ ।

त्यसैगरी सुदुरपश्चिम प्रदेश वातावरण संरक्षण ऐन २०७७ को अनुसूची २ को (ग) खानी क्षेत्रको बुँदा नं. ७ अनुसार “नदीनाला सतहबाट दैनिक १०० घनमिटर भन्दा बढी ३०० घनमिटरसम्म बालुवा ग्राभेल गिर्खा माटो निकाल्ने” प्रस्तावको लागि प्रा.वा.प आवश्यक पर्ने प्रावधान रहेको छ । साथसाथै बर्दगोरिया गाउँपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन २०७७ र स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, नियम तथा मन्त्रालयका निर्देशनहरूको अधिनमा रही संकलन तथा बितरण समेत गर्नलाई यो प्रस्ताव तयार पारिएको हो ।

२.४ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको उद्देश्यहरू:

सुदुरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गाउँपालिका भित्रका प्रस्तावित नदी तथा खोलानालाहरूबाट ढुंगा, बालुवा, ग्राभेल संकलन कार्यबाट स्थानीय जैविक, भौतिक, रासायनिक तथा सामाजिक-सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने असरहरूबारे लेखाजोखा गरि दिगो रूपमा गाउँपालिका भित्रको विभिन्न खोलाहरूबाट

ढुंगा, बालुवा, ग्रावेल संकलनमा टेवा पुर्याउनु प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको प्रमूख उद्देश्य रहेको छ । अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

- नदीको अवस्था स्थिति र बहावलाई नियन्त्रण गर्ने उपाय अवलम्बन गर्ने ।
- नदीको बहाव र बनोट व्यवस्थित गरि ढुंगा, गिट्टी, बालुवाको उत्खनन् तथा संकलनबाट राजश्व संकलन गर्ने ।
- स्थानीय स्तरमा वैकल्पिक रोजगारीको सिर्जना गरी थप आय आर्जनको अवसर प्रदान गर्ने ।
- स्थानीय तथा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको विकासमा प्राकृतिक स्रोतबाट योगदान दिने ।
- जिल्ला र वरिपरिको भौतिक पूर्वाधार निर्माणको लागि आवश्यक सामग्री आपूर्ति गर्ने अध्ययन गर्ने ।
- समग्रमा प्रकृति र मानवीय आवश्यकतालाई सन्तुलित उपयोगमा योगदान पुर्याउने ।

२.५ प्रस्तावित क्षेत्रको सडक पहुँच

यस क्षेत्रको महेन्द्र राजमार्गसँग जोडिएको क्षेत्र हो । मुख्य राजमार्ग देखि प्रस्तावित नदीजन्य सामग्री उत्खनन् / संकलन क्षेत्रहरू ५ किलोमिटर परिधि भित्र रहनेछ । सबै उत्खनन् स्थलसम्मको मार्गहरू ग्रावेल सडक औषत ४ मि. चौडाईको रहेको छ भने सडकको प्रकार कच्ची रहेको छ ।

२.६ भू-उपयोगमा पर्ने असर:

प्रस्तावित उत्खनन् क्षेत्र कुनै खेतियोग्य जमिन नभई नदीको बगर क्षेत्रमा रहेको हुँदा यसले सामान्यतया: जस्तै: नदी कटानले बगर वरिपरिको खेतियोग्य जमिनमा असर, नदीको बहाव वृद्धि (Surface run off) ले माटोको गुणस्तरमा हास ल्याउने देखिन्छ । यस बाहेक भू-बनोटमा कुनै किसिमको असर पर्ने देखिदैन ।

२.७ वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव, मानव जीवनमा पर्ने असर, जनसंख्याको चाप:

मुख्यतया उत्खनन् कार्यबाट फोहोर र ढुवानीका साधन संचालन हुँदा उत्सर्जन हुने धुँवाको कारण उत्खनन् क्षेत्र तथा पहुच सडक आसपासको वातावरणमा नकारात्मक खखखखखखखखखख असर पर्न जानेछ । प्रस्तावित आयोजनाले केही हदसम्म उक्त क्षेत्रको वातावरणमा नकारात्मक असर परेता पनि प्रस्तावित आयोजनाको कारण त्यस क्षेत्रका स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर सृजना हुने छ, पूर्वाधार विकासमा चाहिने निर्माण सामग्रीको उपलब्ध हुने र ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा को सहज र सुफत मुल्यमा उपलब्धता हुनेछ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

२.८ स्थानीय पूर्वाधारमा क्षति:

प्रस्तावित ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा सङ्कलन तथा उत्खनन् कार्यमा आवश्यक जनशक्ति परिचालन गर्दा स्थानीय पूर्वाधार जस्तै: आवश्यक खानेपानीको आपूर्ति, ऊर्जा, स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापनमा चुनौती देखिन सक्छ भने ढुवानीका साधन संचालनबाट स्थानीय सडक पूर्वाधारमा सामान्य दबाव देखा पर्नेछ । ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको निकासी मार्फत प्राप्त राजश्वले स्थानीय क्षेत्रमा भौतिक पूर्वाधार विकासका थप सुविधाहरू प्राप्त गर्न सक्नेछन ।

२.९ अन्य आवश्यक कुरा

क. आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण

आयोजनाको गतिविधिहरूको निकटता र प्रभावहरूको परिमाणको आधारमा प्रतिकूल र अनुकूल वातावरणीय प्रभावहरू व्यक्त गरिन्छ । वातावरणीय प्रभावहरूको आधारमा आयोजना प्रभावित क्षेत्रहरूलाई निम्नानुसार वर्गिकरण गरिएको छ ।

तालिका २ आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण

प्रभाव वर्गिकरण	प्रभाव क्षेत्रको विवरण
प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र	यो क्षेत्रमा ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा संकलन तथा उत्खनन गरिने स्थल पर्दछ । संकलन तथा उत्खनन गरिने स्थलबाट ५०० मी. सम्म पर्ने वरपरका वस्ती, नहर, सिचाइ, खेतीयोग्य जमिन, स्कुल आदि, इत्यादि क्षेत्र तथा सडकलाई उच्च प्रभाव क्षेत्रमा राखिइएको छ ।
अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र	संकलन तथा उत्खनन स्थलबाट ५०० मी. देखि २ कि. मी सम्म पर्ने वरपरका वस्ती, नहर, सिचाइ, खेतीयोग्य जमिन, स्कुल आदि, इत्यादि न्यून प्रभाव क्षेत्रलाई राखिएको छ ।

(श्रोत: स्थलगत भ्रमण, २०८१)

ख. अध्ययनको बेला अपनाइएको विधिहरू

प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा सम्बन्धित उद्देश्य प्राप्तिका लागि अध्ययन टोलीले उपलब्ध भए सम्मका सन्दर्भ सामग्रीहरू अध्ययन गरेको छ । यस क्रममा खासगरी वन नीति २०७५, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, वन नियमावली २०८०, बर्दगोरिया गाउँपालिका

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७४७ तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि २०७७, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, वन ऐन २०७६, सुदुर पश्चिम प्रदेश वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७, जैविक विविधता सम्बन्धी रणनीति २०५९, राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५० वन क्षेत्रको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५२, सामुदायिक वनको दिग्दर्शन, वन क्षेत्रको लागि प्रारम्भिक वातावरण परीक्षण कार्यसूची र प्रतिवेदनको दिग्दर्शन, भु-संरक्षण ऐन, जिल्ला तथा गाँउपालिकाको वार्षिक वन पैदावार सदुपयोग योजना र पंचवर्षीय योजनाहरु अध्ययन गरियो।
। वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को नियम ५ को उपनियम १ख अनुसार अनुसूची- ७ बमोजिम तयार गरिएको कार्यसूची गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयबाट स्वीकृत भए पश्चात स्वीकृत कार्यसूचीको आधारमा वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ अनुसूची ११ बमोजिमको ढाँचामा यस प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको प्रतिवेदन तयार गरियो ।

ग. तथ्याङ्क सङ्कलन विधि

अ. सन्दर्भ सामाग्रीको अध्ययन

आयोजना क्षेत्रको भौतिक, जैविक र सामाजिक-आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरणको सहायक तथ्याङ्क (Secondary Data) हासिल गर्न सन्दर्भ सामाग्रीहरु जस्तै: आयोजना संग सम्बन्धित नेपाल सरकारको नीति, ऐन, नियम तथा निर्देशिकाहरु, अघिल्ला मिल्दाजुल्दा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन, स्थानीय तहको प्रोफाइल, के त वि ले प्रकाशन गरेका तथ्याङ्क आदिको पुनरावलोकन गरियो। अध्ययन संग सम्बन्धित नक्साहरुको समेत अध्ययन गरी आवश्यकता अनुसार प्रतिवेदनमा समावेश गरियो।

आ. चेकलिष्ट र घरधुरी सर्वेक्षण प्रश्नावलीको तयारी

राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० को आधारमा भौतिक, जैविक र सामाजिक-आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरणको अवस्था र संभावित प्रभावहरुको पहिचान गर्नका लागि चेकलिष्ट तयार गरियो।

इ. स्थलगत अध्ययन

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको स्थलगत भ्रमण गरी भौतिक, जैविक र सामाजिक-आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरणको आधारभूत तथ्याङ्क सङ्कलन गरियो।

भौतिक वातावरण सम्बन्धि तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको भौतिक वातावरण सम्बन्धि तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न अध्ययन टोलीले प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्रमा स्थलगत अवलोकन, पैदल मार्ग सर्वेक्षण र समूहगत छलफल गरियो। भौतिक वातावरण सम्बन्धि तथ्याङ्क निम्न विधिद्वारा सङ्कलन गरियो।

- नक्साहरूको अध्ययनको आधारमा ।
- आयोजना स्थलको भौगर्भिक संरचनाहरूको अध्ययन ।
- आयोजना क्षेत्र आसपासको भू-भाग को क्षेत्रको स्थलगत अध्ययन तथा अवलोकन गरी सूचीकरण गरियो ।
- उत्खनन्/सङ्कलन स्थानहरूको जि पि यस को प्रयोगले आक्षांश र देशान्तरको टिपोट गरियो ।
- उत्खनन्/सङ्कलन गरिने परिमाणको आंकलन ।
- नदी खोलाबाट सङ्कलन गरिने नदीजन्य पदार्थको परिमाण Total Station प्रयोग गरि Cross section computation method को प्रयोग गरेर पत्ता लगाईयो ।

जैविक वातावरण सम्बन्धि तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य

प्रस्तावित क्षेत्र वरपर अध्ययन टोलीले स्थलगत भ्रमण गरी तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ । यसको लागि टोलीले प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तु, चरा, वनस्पति, किटपतङ्गको हकमा आवश्यक जानकारी सङ्कलन गरेको छ । त्यसै गरि पानीमा पाइने माछा लगायत जलचरको बारेमा जानकारी लिन खोलामै माछा मारेर निर्वाह गर्ने समुदायहरूसँग सोधपुछ गर्ने र संकलित नमुनाहरूको पहिचान गरिएको छ । साथै यहाँ पाइने चरा पुतली, किरा, स्तनधारी जीवहरूको बारेमा जानकारी लिन स्थानीय जनता र सरोकारवाला पक्षहरूसँग सोधपुछ गरी त्यस क्षेत्रको जैविक वातावरणको जानकारी संकलन गरिएको छ । साथै सोही अवसरमा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्नसक्ने अनुकूल वा प्रतिकूल प्रभावको बारेमा समेत छलफल गरी तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ ।

सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन

यस प्रकारको तथ्याङ्क संकलन गर्न अध्ययन टोलीले प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्र वरपर बसोबास गर्ने स्थानीय जनताको घरदैलो कार्यक्रम अपनाई छनौट गरिएका घरधुरी सर्वेक्षण गरिएको थियो। उक्त क्षेत्रमा रहेका धार्मिक, पर्यटकीय तथा सांस्कृतिक महत्वका स्थानहरूमा प्रस्ताव कार्यान्वयनले पार्न

सक्ने प्रभावका बारेमा समेत स्थानीय स्तरमा सहभागितामूलक छलफलबाट सूचना संकलन गरिएको छ । यसरी जानकारीहरू हाँसिल गर्दा विभिन्न जात, भाषा, धर्म, पेशा, वर्ग र लिंग आदिको प्रतिनिधित्व हुने गरी व्यवस्था मिलाइएको थियो। तयार गरिएका प्रश्नावलीहरू छनोट गरिएका घरधुरीको पारिवारिक विवरण, पेशा, बसोबास, भूस्वामित्व, कृषि तथा पशुपालन, शैक्षिक स्थिति, वार्षिक आम्दानी ढुङ्गा गिटी र बालुवाको उपयोग सम्बन्धी जानकारी संकलन गर्न प्रयोग गरिएको थियो ।

सार्वजनिक सूचना, जनपरामर्श एवं सिफारिस पत्रहरू:

यस प्रा. वा. प. प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को अधिनमा रही यसले सुझाएको प्रक्रिया अनुसरण गरि वातावरणीय अध्ययन गरिएको छ । जसअनुसार सर्वप्रथम प्रारम्भिक वातावरण परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको लागि तयार कार्यसूची स्वीकृत भए पश्चात् प्रस्तावको बारेमा जानकारी दिन र राय सुझाव संकलन गर्ने हेतुले स्थानीय "सुदुर पश्चिम टुडे" पत्रिकामा मिति २०८१/०६/२२ गते र २०८१/०७/०४ को सूचना प्रकाशन गरी सो सूचना गा. पा. वडा कार्यालयहरूमा टाँस गरियो। सार्वजनिक सुनुवाई सम्पन्न भए पश्चात प्रस्तावको कार्यन्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको कार्यन्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको लिखित राय/सुझावको लागि वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित अनुसूची ९ बमोजिमको ढाँचामा तयार गरिएको ७ दिन प्रमाणित सूचनालाई वडा कार्यालय को सूचना पाटिमा सुचना टाँस गरियो।

घ. तथ्याङ्कको विश्लेषण

राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन निर्देशिका २०५० बमोजिम प्रभावलाई प्रकृति, मात्रा,सिमा,र समायावधिमा बर्गीकरण गरिए बमोजिम प्रकृतिलाइ प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष ,मात्रालाई उच्च, मध्यम र निम्न, सिमालाइ स्थानीय, स्थान विशेष र क्षेत्रीय र अवधिलाई दीर्घकालिन, मध्यम र अल्पकालिन गरी ३ भागमा विभाजन गरि प्रभावहरू कूल अङ्कको आधारमा उच्च महत्वपूर्ण, मध्यम महत्वपूर्ण र न्यून महत्वपूर्ण रहेको ठहर गरियो । त्यसै गरी संकलन गरिएका तथ्याङ्क/सूचनाहरूलाई विश्लेषण माइक्रोसफ्ट एक्सल (MS-Excel) र जी. आई. यस.(GIS) को प्रयोगबाट गरियो ।

तालिका ३- वातावरणीय प्रभावको मूल्याङ्कन मापदण्ड

परिमाण	मान	सिमा	मान	अवधि	मान	प्रकार
--------	-----	------	-----	------	-----	--------

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

उच्च	६०	क्षेत्रिय	६०	दीर्घकालिन	२०	प्रत्यक्ष
मध्यम	२०	स्थानीय	२०	मध्यकालिन	१०	अप्रत्यक्ष
न्यून	१०	स्थलगत	१०	अल्पकालिन	०५	-
(सरलीकरण: प्रकार-Nature, परिमाण-Magnitude, हद-extent, अवधि-Duration, महत्व-Significance)						

(श्रोत: राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०)

नोट: प्रभावको महत्व यस अनुसार गरिनेछ: न्यून महत्वपूर्ण प्रभाव- जम्मा मान ४५ भन्दा सानो, मध्यम महत्वपूर्ण प्रभाव- जम्मा मान ४५ देखि ७५ सम्म, उच्च महत्वपूर्ण प्रभाव- जम्मा मान ७५ भन्दा ठूलो

ड. प्रतिवेदनको तयारी

वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को अनुसूची ११ र बर्दगोरिया गाउँपालिकाको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि २०७७, को अनुसूची ७ बमोजिमको ढाँचामा प्रस्तावित आयोजनाको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

अध्याय ३- प्रस्तावको सम्बन्धमा विस्तृत विवरण र अध्ययन विधि:

क. प्रस्तावको किसिम:

यो प्रस्ताव बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया, काँडा, भिजुवा र कुईरा नदी र आसपासका खोला बगर क्षेत्रबाट गरिने ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवाको दिगो एवं वातावरणमैत्री संकलन, उत्खनन् कार्यका लागि तयार पारिएको हो ।

तालिका ४ - प्रस्तावको मुख्य विशेषताहरू

१.	प्रस्तावको नाम: कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलन तथा उत्खनन् पूर्व प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण कार्यको लागि	
२.	प्रस्तावको अवस्थिति:	
	प्रदेश	सुदूरपश्चिम
	जिल्ला	कैलाली
	गाउँपालिका	बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं १, २, ३, ४ र ६
३.	भौगोलिक स्थिति/ भौगोलिक बोनोट/ हावापानी प्रकृति एवं विवरण:	
	प्रस्तावको अवस्थिति:	तराई क्षेत्र
	प्रभावित क्षेत्रको भु-उपयोग	बसोबास क्षेत्र, बन क्षेत्र र बगर क्षेत्र
	उचाई (समुद्र सतह माथिको)	८६ देखि १९९ मि. माथि
	हावापानी	उष्ण उपोषण, समशीतोषण
४.	संकलन तथा उत्खनन् कार्य, स्थल र प्रक्रिया	

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

संकलन तथा उत्खनन् क्षेत्र	बर्दगोरिया गाउँपालिकाको पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको किनार
दिगो सङ्कलन तथा उत्खनन् परीमाण वार्षिक (घ. मि.)	९१९२३.७
प्रतिदिन सङ्कलन तथा उत्खनन् गर्न सकिने परीमाण (घ. मि.)	२९६.५२
संकलन तथा उत्खनन् विधि	हाते औजार प्रयोग गरेर मजदूरहरुबाट उत्खनन् गरिने तथा नदीजन्य पदार्थको मात्रा र स्थान अनुकूलन हेरिकन डोजर, स्क्याभेटर, लोडर जस्ता उत्खनन् योग्य परिमाणको ३०% मानव संसाधन र ढुवानीका साधनहरुको प्रयोग गरी नदी भेल बाढीले बगाएर ल्याई जम्मा गरेका गिट्टि, बालुवा संकलन गर्ने, ७०% गाँउपालिकाको विशेष अनुमतिमा निश्चित समय तोकि मेशिन उपकरणहरु प्रयोग गर्न सकिने । स्क्याभेटरको प्रयोग गर्दा गा. पा. ले कार्यविधि बनाइ लागु गरिनेछ । यसका लागि नेपाल सरकारले जारी गरेको ढुंगा, गिट्टी, ग्राबेल र बालुवा उत्खनन् बिक्रि तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि मापदण्ड २०७७ को दफा (४) को उपदफा ४, ६, ७, ८ र ९ ले निर्दिष्ट गरे अनुसार गर्नुपर्ने छ ।
संकलन तथा उत्खनन् कार्यमा प्रयोग हुने सामग्री	टिपर तथा ट्र्याक्टर प्रयोग गरिने छ
दैनिक/ वार्षिक संकलन तथा उत्खनन् परिमाण	दैनिक ३०० घ.मि. भन्दा कम हुने गरि
संकलन तथा उत्खनन् गरिने अवधि	बर्षमा १० महिना भाद्र देखि असार (करिब ३१० दिन) सूर्योदय देखि सूर्यास्तसम्म (माग अनुसार परिवर्तन गर्न सकिने)
संकलन तथा उत्खनन् सामग्रीहरु:	ढुंगा, गिट्टी, ग्राबेल र बालुवा

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

	प्रस्ताव अनर्तगतका कार्यहरू:	संकलन, उत्खनन् तथा ढुवानी
	प्रभावित गाउँपालिका, वडा, आदि	बर्दगोरिया गाउँपालिका मुख्यता वडा नं १,२,३,४ र ६
५.	प्रा वा. अ. प्रतिवेदनको वैधानिकता:	प्रा वा. अ. प्रतिवेदन स्वीकृत भएको २ वर्ष सम्म

(श्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

१. उत्पादन गर्ने:

प्रस्तावित आयोजनाले ढुंगा, बालुवा, गिट्टी र माटो सङ्कलन तथा उत्खनन् गरि नदीजन्य स्रोतहरूको पहुँच पुर्याउनु रहेको छ।

२. सेवा प्रवाह गर्ने:

आयोजनाले वातावरण मैत्री ढङ्गले ढुंगा, बालुवा, गिट्टी र माटो सङ्कलन तथा उत्खनन् गरि विकास निर्माणको लागि आवश्यक निर्माण सामग्रीहरूको पहुँचमा सहजता पुर्याउनु रहेको छ ।

ख. प्रस्तावको जडान क्षमता र संचालन अवधि

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया, काँडा, भिजुवा र कुईरा खोलामा तोकिएका क्षेत्रबाट बार्षिक ९१,९२३.७ घ.मि. (दैनिक २९६.५२ घ. मि.) ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवाको संकलन तथा उत्खनन् गर्न प्रस्ताव गरिएको छ । उक्त कार्यको संचालन अवधि दुई बर्षको र रहने छ र बार्षिक रुपमा भाद्र देखि असार महिनाको मध्य सम्म करिब १० महिना सूर्योदय देखि सूर्यास्तसम्म संचालनमा रहनेछ ।

ग. प्रयोग गरिने सामग्री:

तोकिएको स्थानबाट दिगो रुपमा वातावरणमैत्री हिसाबले ढुङ्गा, बालुवा, गिट्टी र माटो सङ्कलन तथा उत्खनन् कार्य गर्दा हाते औजारहरू जस्तै: कुटो, कोदालो, गैति, साबेल, बेल्ला जस्ता सामग्रीहरूको प्रयोग गरिनेछ भने लोड/अनलोडको लागि स्काभेटर, जे.सि. वि., ट्रक, टिप्पर र ट्याक्टरको प्रयोग गरिनेछ । कुनै समयमा मेशिनरी उपकरण प्रयोग गर्नुपरेमा गाउँपालिकाको स्वीकृति लिएरमा मात्र मेशिनरी उपकरण प्रयोग गर्न अनुमति दिईनेछ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

घ. प्रस्ताव कार्यान्वयन हुँदा निष्कासन हुने फोहोरमैला

प्रस्तावित आयोजना प्राकृतिक स्रोतहरूको उत्खनन् तथा संकलन गरि गरिने हुँदा यसबाट वातावरणमा असर पर्ने किसिमका कुनै पनि हानिकारक फोहोरहरू निष्कासन नहुने देखिन्छ।

ङ. प्रयोग हुने ऊर्जा

आयोजना कार्यान्वयनको लागि डिजेल र पेट्रोल प्रयोग हुने देखिन्छ। यी सबै उर्जाका श्रोतहरू निर्माण व्यवसायीले आयोजना क्षेत्र बाहिरबाट पुरा गर्नेछ।

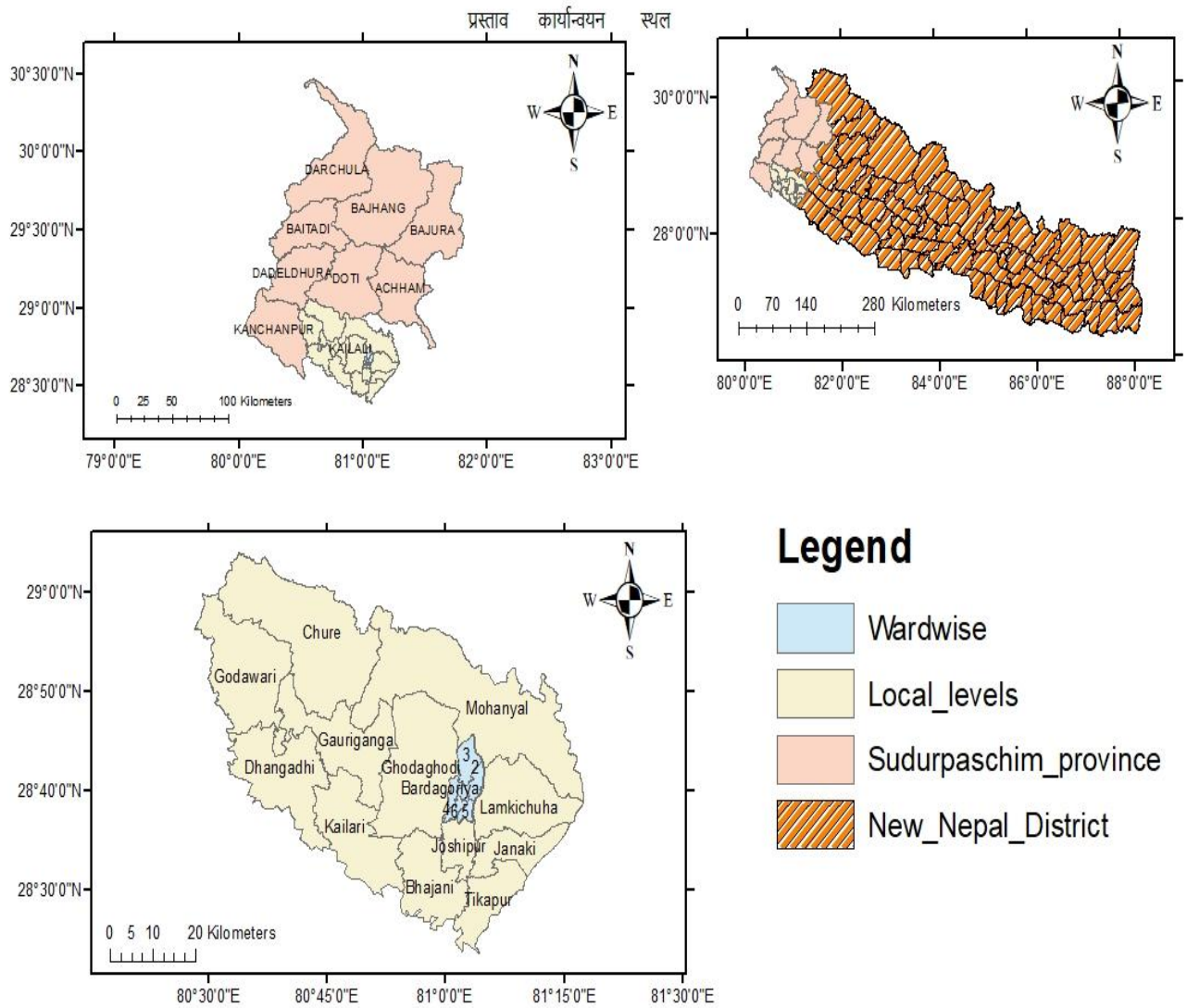
च. प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्रको विस्तृत विवरणः

प्रस्तावित आयोजना सुदुरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्लाको बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं १,२, ३, ४ र ६ भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रमा पर्दछ। यो नदी कैलाली जिल्लाको उत्तरी भागबाट प्रवेश गरी दक्षिण सिमा हुँदै बग्दछ।

१. नक्सा

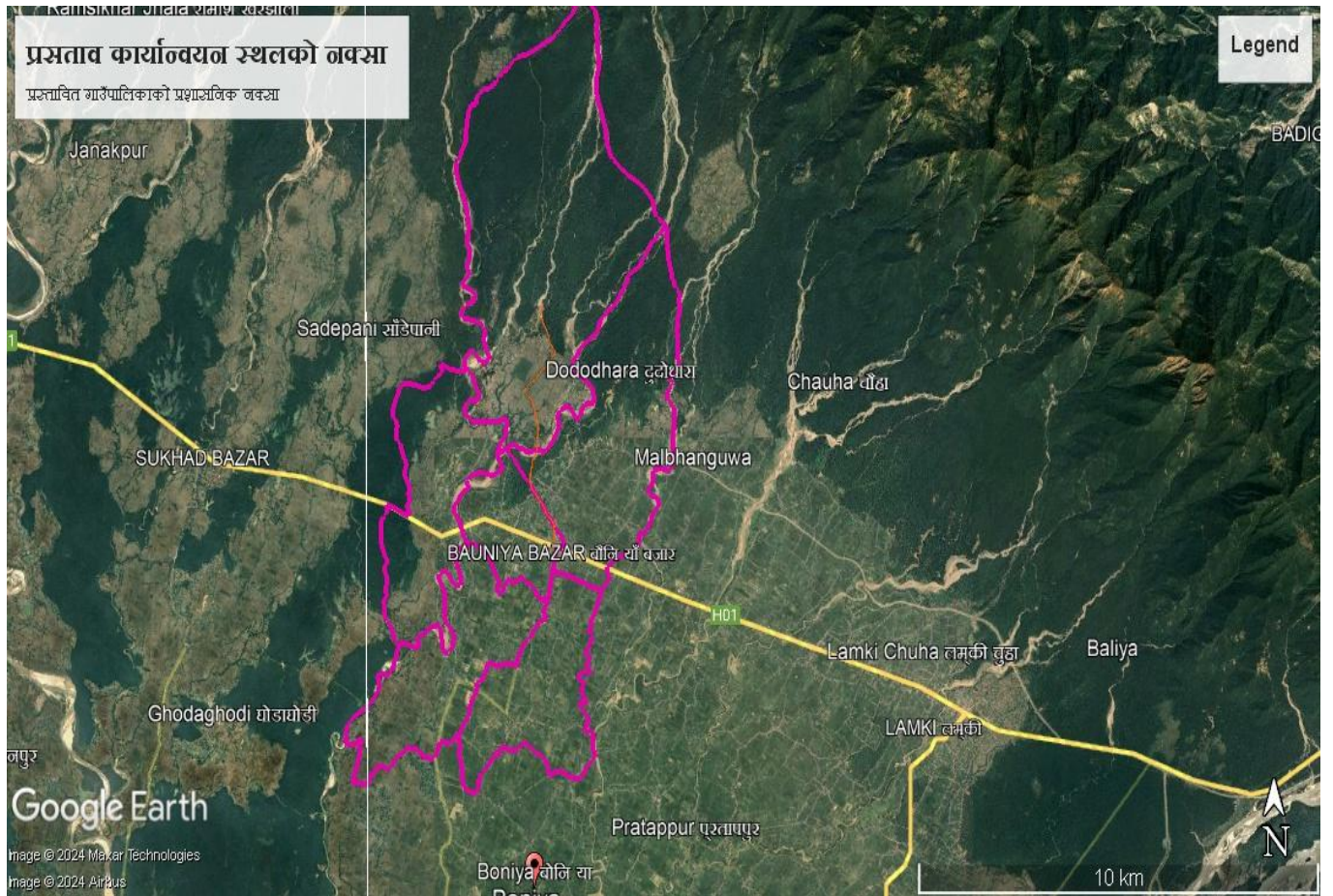
प्रस्तावित उत्खनन् क्षेत्र सुदुरपश्चिम प्रदेश कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गाउँपालिकाको वडा नं १,२, ३, ४ र ६ मा अवस्थित छ। प्रस्तावित क्षेत्रको नक्सा तल दिइएको छ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

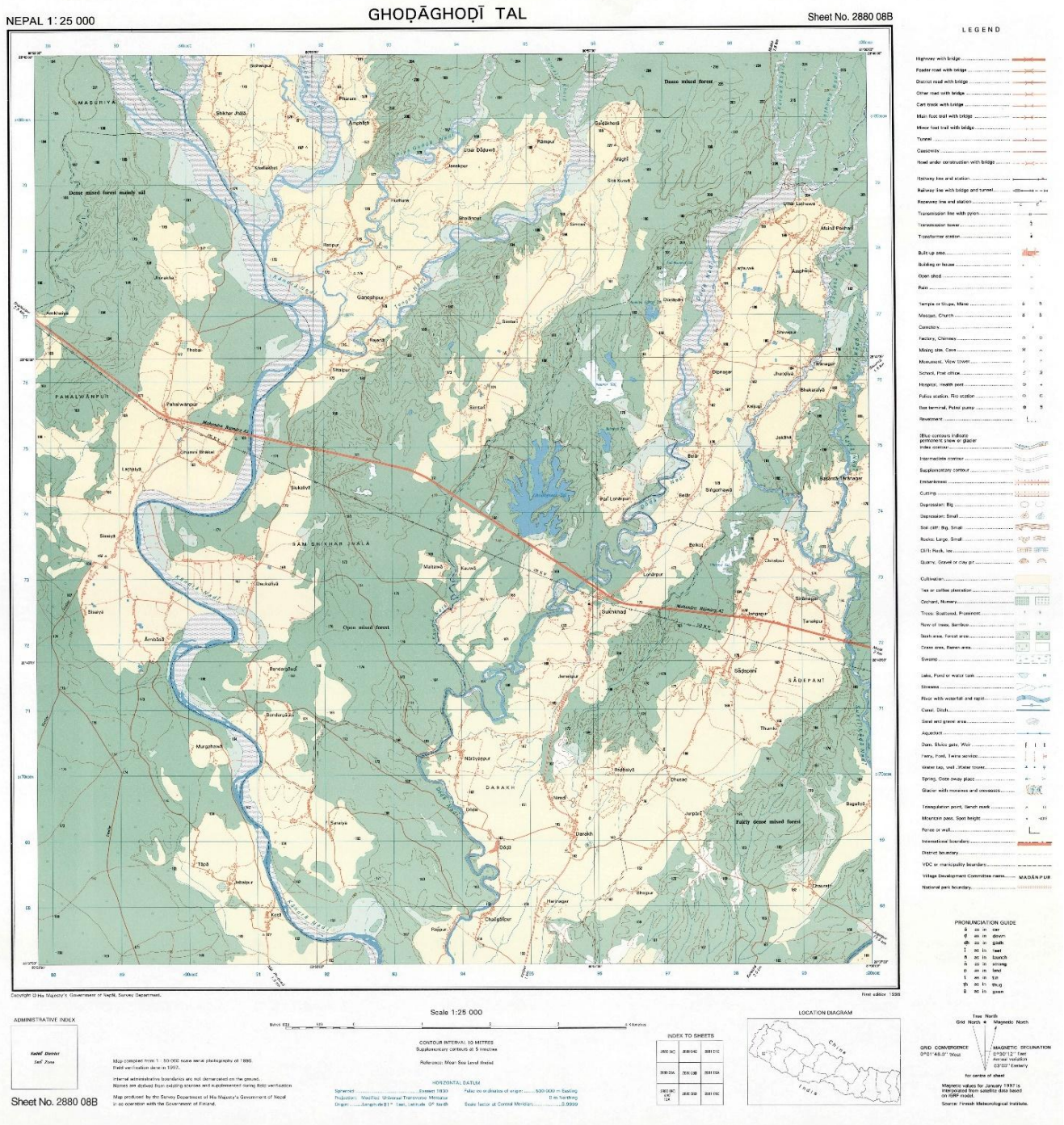
चित्र १- प्रस्तावित क्षेत्रको GIS नक्सा

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

चित्र २- प्रस्तावित क्षेत्रको गुगल नक्सा

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

चित्र ३- आयोजना क्षेत्रको टोपो नक्सा

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

२. सो क्षेत्रको जनसंख्या र बसोबासको स्थिति

जनसंख्या:

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या ३७,६८२ पुरुष १७,७७४ महिला १९,९०८ लैंगिक अनुपात ८९.२८ परिवारको औसत आकार ४.८८ रहेको छ ।

तालिका ५- बर्दगोरिया गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण

क्र.स.	परिवार संख्या	जनसंख्या		
		पुरुष	महिला	जम्मा
१	७,९४०	१७,७७४ (४७.२)	१९,९०८(५२.८)	३७,६८२

(स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा)

• पेशा, रोजगार र आर्थिक स्थिति

बर्दगोरिया गाउँपालिकाका प्रायजसो स्थानीय ४१.८२% कृषि, पशुपालनमा आवद्ध रहेका छन् भने अन्य पेशाहरुमा थोक तथा खुद्रा व्यापार, मोटरसाईकल मर्मत, आवास तथा खाद्यसेवा सम्बन्धी क्रियाकलाप, प्रशोधन उद्योग बैदेशिक रोजगार आदिमा संलग्न छन् ।

• चाड पर्व:

यस आयोजना क्षेत्रमा विभिन्न जाति, धर्म, सम्प्रदायका मानिसहरु बसोबास गर्दछन् । सबै जातजाती र सम्प्रदायका आ-आफ्नै खाले धर्म संस्कृति र चालचलनहरु छन् । यहाँ अधिकांश हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरुको बसोबास रहेको छ । यस स्थानमा मानाईने मुख्य चाडपर्वहरुमा बडादशैं, तिहार, रामनवमी, महाशिवरात्री, गौरा पर्व, हरितालिका तीज, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, विवाह पञ्चमी,छठ, होली, चैते दशैं, आदि मुख्य रूपमा मनाइने पर्वमा पर्दछन् ।

• प्रमुख धार्मिक एवं साँस्कृतिक स्थल:

यस जिल्लाको प्रमुख धार्मिक-पर्यटकिय स्थलहरु त्रैम्बिकेश्वर मन्दिर, केदारेश्वर मन्दिर, महुनियाल मन्दिर, कालिका मन्दिर, शिव मन्दिर, औलाकोटि बाबा, राम जानकि मन्दिर, आदि रहेका छन्। यस आयोजना निर्माण धार्मिक स्थलमा पुग्नको लागि यातायातको सहज पहुँच पुग्ने आकलन गरिएको छ ।

३. प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको आसपासमा कुनै संवेदनशील चिज वस्तु रहेको भए

प्रस्तावित आयोजना कुनै एक स्थानमा कार्यान्वयन नभएर विभिन्न स्थानको नदी किनारहरुमा कार्यान्वयन हुनेछ सो कारणले गर्दा हिन्दु धर्मालम्बीहरुको अन्तिम संस्कार घाटहरु सो क्षेत्रमा रहन्छन् । अन्तिम संस्कार गरिने घाटहरुमा उत्खनन् तथा संकलन प्रस्ताव भने गरिएको छैन । प्रस्तावित आयोजना पर्यावरणीय रूपले संवेदनशील क्षेत्र, संरक्षित क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र र सिमसार क्षेत्र तथा राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन संरक्षण क्षेत्रमा पर्दैन ।

४. विद्यमान अवस्था

अ. भौतिक अवस्था

भूगोल

प्रस्तावित आयोजना कैलाली जिल्लाको बर्दगोरिया गाउँपालिकाको वडा नं १,२, ३, ४ र ६ हुदै बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रमा पर्दछ । भौगोलिक हिसावले प्रस्तावित क्षेत्र समुद्र सतह देखि ८५ -२०० मिटर उचाईमा रहेको यस गाउँपालिकामा उष्ण, उपोष्ण, समशितोष्ण हावापानी भएको पाइन्छ । प्रस्तावित उत्खनन् क्षेत्र वरिपरिको जमिनको सतहि भू-भाग अलुभिएल माटोले बनेको छ भने उत्खनन् स्थल ग्रावेलले बनेको छ । यस नदी खोलाको आसपासका क्षेत्रहरुमा ठुला पहिरो, नदी कटान तथा भू-क्षयको समस्या खासै देखिँदैन तर वर्षायाममा हुने नदीको तीव्र वेगले गर्दा भएका साना कटानहरु केहि देखिन्छन् ।

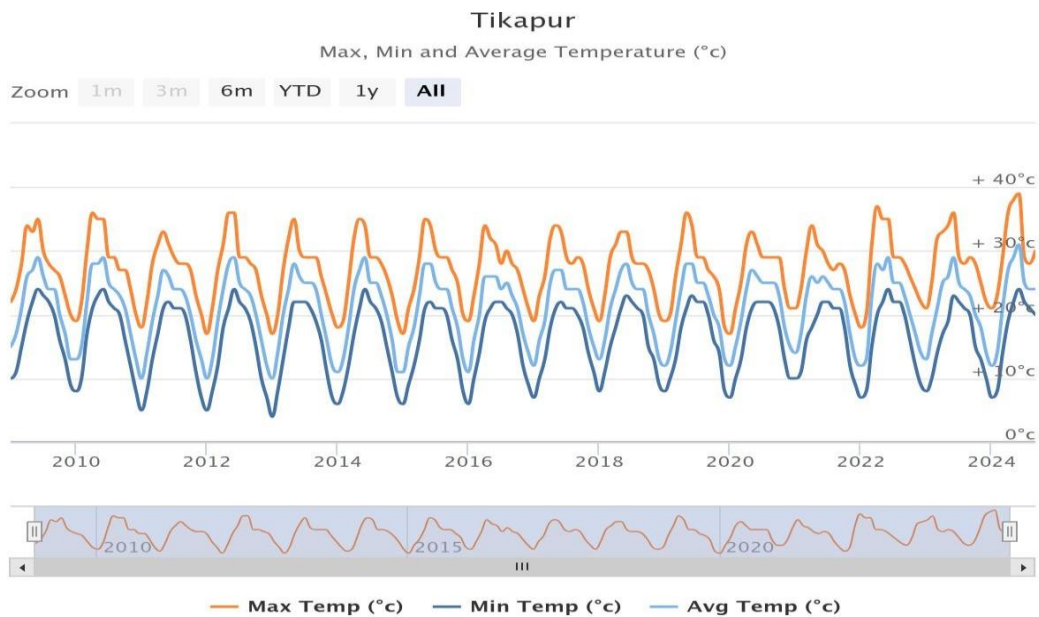
भू-उपयोग

बर्दगोरिया गाउँपालिका चुरे-भावर संग जोडिएको हुदा गाउँपालिकाको करिव ३५% भू-भाग वनले ओघटेको छ भने बाकि भू-भाग खेतियोग्य जमिन, बुट्यान तथा झाडिहरु र चरिचरन क्षेत्रले बनेको छ ।

जलवायु/ हावापानी:

यहाँ उष्ण उपोष्ण समशितोष्ण हावापानीको प्रभाव छ । आयोजना क्षेत्रको हिउँदमा औसत अधिकतम तापक्रम ३२ °से डिग्री सेल्सियस देखि न्यूनतम तापक्रम ७ डिग्री सेल्सियस भएको पाइन्छ भने गर्मीमा अधिकतम तापक्रम ४०° से. भएको पाइन्छ। विगत देखि हालसम्मको तापक्रमको तथ्याङ्क हेर्ने हो भने तापक्रम प्रति वर्ष बढेको देखिन्छ। (१९२० २०२०) सम्मको अधिकतम र न्यूनतम तापक्रमको तथ्याङ्क तलको ग्राफमा दिइएको छ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

चित्र ४- प्रस्तावित क्षेत्रको औषत तापक्रम

भौगर्भिक विवरण तथा भुकम्पिय जोखिम:

खोलाको जलधार क्षेत्रको भूगर्भको अध्ययन गर्दा यहाँ मुख्यतया Phyllite, Quarzite, Schist, Gnesis, Conglomerates, Sandstone, Mudstone ,लगायतका चट्टानहरु पाईन्छन्। खोलाहरुमा ढुङ्गा गिट्टी र बालुवा तथा एलुभियल माटो पाइन्छ। आयोजना क्षेत्र भुकम्पिय जोखिमको हिसाबले कम जोखिम क्षेत्रमा रहेको छ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

हावा एवं ध्वनीको मात्रा:

नदी क्षेत्र वरपर वायु जल तथा ध्वनी प्रदुषणको कुनै पनि स्रोतहरू रहेको पाइदैन। यद्यपी पहुँच सडक कच्ची भएको हुनाले ढुवानी कार्य गर्दा सवारी साधनको आवत जावतले केहि मात्रामा वायु तथा ध्वनी प्रदुषण हुने गर्दछ। स्थलगत अध्ययनको क्रममा उक्त क्षेत्रको वायुको गुणस्तर मापदण्ड भित्र रहेको छ भने ध्वनीको गुणस्तर ध्वनीको सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ को शान्त क्षेत्रको दिवा समयको ध्वनिको सिमा Leq (डेसिबल) भन्दा बढि रहेको छ।

तालिका ६- वायुको गुणस्तर

मिति	स्थान	विवरण		
		PM २.५ माइक्रोग्राम/ क्युबिक मिटर	PM १० माइक्रोग्राम/ क्युबिक मिटर	वायुको तापक्रम से
२०८१/०७/०४	उत्खनन् क्षेत्र	३५	८०	१० °C
वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९		माइक्रोग्राम/ क्युबिक मिटर	माइक्रोग्राम/ क्युबिक मिटर	१२० माइक्रोग्राम/ क्युबिक मिटर

तालिका ७- ध्वनीको गुणस्तर

मिति	स्थान	ध्वनी स्तर डेसिबल	ध्वनीको गुणस्तर ध्वनीको सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ को शान्त क्षेत्रको दिवा समयको ध्वनिको सिमा Leq (डेसिबल)
२०८१/०७/०४	पूर्व	५६	५०
२०८१/०७/०४	पश्चिम	५४	५०
२०८१/०७/०४	उत्तर	५७	५०
२०८१/०७/०४	दक्षिण	५३	५०

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

आ. जैविक वातावरण

• वनस्पति विवरण

आयोजना क्षेत्र अन्तर्गत सिसौं, साल, सिमल, हल्दु, पिपल, लिपटिस, तराई बाँस, कुसुम, महुवा, बनवारा, कोइरालो, आदि वनस्पति टिपोट गरिएको थियो । वनस्पतिको थप विवरण र संरक्षणको अवस्था तालिका ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ८- आयोजना क्षेत्र वरपर पाईने वनस्पतिको विवरण

क्र.स.	स्थानीय नाम	वैज्ञानिक नाम	IUCN list
१	साल	<i>Shorea Robusta</i>	
२	सिसौं	<i>Bombax Ceiba</i>	
३	सिमल	<i>Alnus nepalensis</i>	
४	हल्दु	<i>Adina cordifolia</i>	
५	कुसुम	<i>Schleichera Olisoda</i>	-
६	तराई बाँस	<i>Bamdusa vulgaris</i>	-
७	लिपटिस	<i>Eucalyptus Obiqua</i>	-
८	पिपल	<i>Ficus religiosa</i>	-
९	कोइरालो	<i>Bauhinia variegata</i>	•
१०	महुवा	<i>Madhuca longifolia</i>	-

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१

• गैरकाष्ठ वनस्पति

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा गैर काष्ठ वन पैदावर जस्तै तीतेपाती, नीम, कुरिलो, तुलसी, पुदिना, बर्रो, बोझो, आदि । आयोजना स्थल वरपर पाइने गैरकाष्ठ वनपैदावर र उपयोग तालिका ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९- आयोजना क्षेत्र वरपर रहेका गैरकाष्ठ वनस्पति

क्र.स.	स्थानीय नाम	वैज्ञानिक नाम	उपयोग
१	कुरिलो	<i>Asparagus spp.</i>	रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउन, अल्सर, चर्मरोग, घाउखटिराको उपचार गर्न
२	नीम	<i>Azadiachta indica</i>	चर्मरोग, आँखासम्बन्धी रोग, ज्वरो, रगत र रक्तनलीसँग सम्बन्धित रोग, छारेरोग, नाकबाट रगत बग्ने, जुका पर्ने, मधुमेह, गिजा सम्बन्धी रोगको उपचार गर्न
३	पुदिना	<i>Mentha spp.</i>	घाँटी दुख्ने समस्या, खोकि लागेको बेला, पेट सम्बन्धी रोगको उपाचार गर्न
४	तितेपाती	<i>Artemisia dubia</i>	छालाको रोग सम्बन्धी उपचार गर्न
५	तुलसी	<i>Ocimumtenui florum</i>	रुघाखोकि, ज्वरोको उपचार गर्न
६	बर्रो	<i>Terminalia bellerica</i>	दम, मधुमेह, मुटु सम्बन्धी रोग, पिसाब सम्बन्धी रोग, बिक्सिले डहेको ठाउँमा लगाउन
७	बोझो	<i>Acorus calamus</i>	घाँटि दुखेको, खोको लागेको उपचार गर्न
८	बेल	<i>Aegel marmelos</i>	अनिन्द्रा, हैजा, झाडापखाला, लुतो, स्वासप्रस्वास सम्बन्धी उपचार गर्न
९	जामुन	<i>Syzygium cumini</i>	मिर्गौलाको पत्थरी उपचार गर्न

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

१०	अमला	<i>Phyllanthus emblica</i>	दम, जन्डिस, स्वासप्रस्वास सम्बन्धी उपचार गर्न
----	------	----------------------------	---

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१

• वन्यजन्तुको विवरण

यस आयोजना क्षेत्रको भालु(*Ursidae*), मुसा, खरायो, न्याउरीमुसा(*Herpestidea*), मृग (*Muntiacus muntjac*), दुम्सी (*Hystrix indica*), बाँदेल (*Sus scrofa*), चित्तल (*Axis axis*), चितुवा (*Panthera pardus*), बाँदर (*Macaca mulatta*), लंगुर (*Semnopithecus schistaceus*), आदि वन्यजन्तुहरूको वासस्थान रहेको प्रभावित क्षेत्रका स्थानीय बासिन्दासँग छलफलको क्रममा टिपोट गरिएको थियो। स्तनधारी जनावरको संरक्षणको अवस्था तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १०- आयोजना क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तुको सूची

क्र. सं.	स्थानीय नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	संरक्षण स्थिति		
				NPWCA, 1973	CITES	IUCN
१	बाँदर	Rhesus Monkey	<i>Macaca mulatta</i>	-		
२	चितुवा	Leopard	<i>Panthera pardus</i>	Threatened	I	Vulnerable
३	मृग	Barking deer	<i>Muntiacus muntjac</i>	Protected		Vulnerable
४	लंगुर	Nepal grey langur	<i>Semnopithecus schistaceus</i>	Threatened	I	Least Concern
५	बाँदेल	Wild boar	<i>Sus scrofa</i>	Protected	I	Least Concern
६	चित्तल	Indian spotted deer	<i>Axis axis</i>	Protected	-	Least Concern
८	दुम्सी	Porcupine	<i>Hystrix indica</i>	-	-	Least Concern

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

• चराचुरुङ्गी

आयोजना क्षेत्र वरपर कालिज (*Lophura leucomelanos*), लुईचे (*Gallus gallus*), बकुल्ला (*Bubulcus ibis*), मैना (*Leucopsar rothschildi*), ढुकुर (*Streptopelia chinensis*), कोइली (*Eudynamis*)

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

scolopaceus), आदि चराचुरुंगी स्थलगत भ्रमणका क्रममा संकलन गरिएको थियो । चराचुरुंगीको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ११- आयोजना क्षेत्रमा पाईने चराचुरुङ्गीको सूची

क्र. सं.	स्थानीय नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	संरक्षण स्थिति	
				CITES	IUCN
१	सेतो बकुल्ला	Cattle egret	<i>Bubulcus ibis</i>	-	Least Concern
२	मैना	Maina	<i>Leucopsar rothschildi</i>	I	Critically Endangered
३	कालिज	Kalij Pheasant	<i>Lophura leucomelanos</i>	III	Least Concern
४	कोइली	Asan koel	<i>Eudynamys scolopaceus</i>	-	Least Concern
५	ढुकुर	Spotted Dove	<i>Streptopelia chinensis</i>	-	Least Concern
६	चील	Eagle	<i>Milvus migans</i>		Least Concern
७	लुइँचे	Red junglefowl	<i>Gallus gallus</i>	-	Least Concern
८	भंगेरा	House Sparrow	<i>Passer domesticus</i>		Least Concern

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

• जलचरको विवरण:

यस जिल्लामा मुख्यतया: असला, कत्ले, बुदुना आदिको संरक्षणको अवस्था तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ७२- आयोजना क्षेत्रमा पाईने जलचरको सूची

क्र.स	प्रजातिको नाम	वैज्ञानिक नाम	CITES	IUCN
१	असला	<i>Schizothorax richardsonii</i>		Vulnerable
२	कत्ले	<i>Neolissocheilus hexagonolepis</i>		-

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

३	बुदुना	<i>Garra gotyla</i>		Least Concern
---	--------	---------------------	--	---------------

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

• सरीसृपको विवरण

यस क्षेत्रको सरीसृपमा मुख्य गरी गोमन (*Naja naja*), धामन (*Ptyas mucosa*), छेपारो (*Calotes versicolor*) आदि पाइने गर्दछ । जसको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ८३- आयोजना क्षेत्रमा पाईने सरीसृपको सूची

क्र.स	प्रजातिको नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	CITES	IUCN
१	छेपारो	Garden Lizard	<i>Calotes versicolor</i>	I	Least Concern
२	गोमन	Cobra	<i>Naja naja</i>	II	Least Concern
३	धामन	Rat snake	<i>Ptyas mucosa</i>	II	Least Concern

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

• उभयचरको विवरण

आयोजना क्षेत्र वरपर देखिने उभयचरमा भ्यागुतो (*Euphlyctis hexadactylus*), पहा (*Bufo melanostictus*) आदि रहेका छन् जसको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९४- आयोजना क्षेत्रमा पाईने उभयचरको सूची

क्र.स	प्रजातिको नाम	वैज्ञानिक नाम	IUCN	CITES
१	भ्यागुतो	<i>Euphlyctis hexadactylus</i>	Least Concern	II
२	पहा	<i>Bufo melanostictus</i>	Least Concern	-

(स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

५. पानीको स्रोत

प्रस्तावित आयोजना संचालनको क्रममा नदीले बगाएर ल्याएको थैग्रान उत्खनन् गरि संकलन कार्य गर्ने रहेकोले पानीको आवश्यकता कम पर्ने गर्दछ । प्रस्तावित आयोजना संचालनको लागि आवश्यक पर्ने पानीको स्रोतको रूपमा नदीको पानी रहेको छ ।

६. फोहोरमैला फ्याँक्ने वा प्रशोधन गर्ने व्यवस्था

नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् तथा संकलनको क्रममा उत्पन्न फोहोरको उचित व्यवस्थापनले वातावरणीय प्रभावलाई न्यून गर्न मद्दत पुर्याउँछ । फोहोर व्यवस्थापनका लागि सेडिमेन्टेसन ट्याङ्क, वाटर रिसाइक्लिङ, र फिल्टरिङ प्रणाली प्रयोग गरी बालुवा, गिट्टी, र ढुङ्गामा रहेका साना कण तथा अन्य फोहोर छुट्याउन सकिन्छ । जैविक फोहोर भएमा जैविक प्रशोधन (बायोरेमेडिएसन) विधिबाट तिनलाई विघटन गरी वातावरणलाई सुरक्षित बनाउन सकिन्छ । पुनःप्रयोग गर्न मिल्ने ठोस फोहोरलाई रिसाइकल गरी नयाँ उत्पादन बनाउन र फोहोरको मात्रा घटाउन पनि सकिन्छ । वातावरणीय अनुगमन प्रणाली मार्फत हावामा उड्ने धुलो र पानीको गुणस्तर जाँच गर्न सकिन्छ, जसले प्रदूषणलाई नियन्त्रणमा राख्न मद्दत पुर्याउँछ । साथै, फोहोर संकलनका लागि उपयुक्त स्थानमा प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्न र पुनःस्थापना योजना लागू गर्नले वातावरणमा सकारात्मक असर पर्न जान्छ । यी विधिहरूको प्रयोगले उत्खनन् प्रक्रियामा उत्पन्न फोहोरलाई सन्तुलित रूपमा व्यवस्थापन गर्न मद्दत गर्दछ ।

७. प्रस्तावित क्षेत्रमा यातायातको पहुँचमार्गः

ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, संकलन तथा उत्खनन् क्षेत्रमा पुग्नका लागि पहुँचमार्ग आवश्यक पर्दछ र उक्त सेवा सुविधा प्रस्तावकले उपलब्धता गर्नेछ । महेन्द्र राजमार्ग स्थित बौनिया बजार हुँदै आयोजना क्षेत्रको माथिल्लो तटिय किनारमा अवस्थित गाम्नीण तथा कच्ची बाटो छन् । यस बाटोमा राम्रो संज्ञ टिप्पर, ट्रायाक्टर र ढुवानीका साधनहरू चलन सक्दछन् ।

तालिका १०५- आयोजनाको स्थलसम्म पुग्ने पहुँचमार्ग

क्र. सं.	सङ्कलन स्थल	ठेगाना	पहुँच मार्ग
१	दानुवाफाँटा	बर्दगोरिया- ०३	महेन्द्र राजमार्ग स्थित बौनिया चोक हुँदै आयोजना क्षेत्रको माथिल्लो तटिय किनारमा
२	बचुरिया	बर्दगोरिया- ०३	
३	जरेठाँरा	बर्दगोरिया- ०३	

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

४	रानीकुण्डा	बर्दगोरिया- ०३	अवस्थित गाम्नीण तथा कच्ची बाटो छन् । यस बाटोमा राम्रो संझ टिप्पर, ट्रायाक्टर र ढुवानीका साधनहरू चलन सक्दछन् ।
५	दुवे खोला	बर्दगोरिया- ०३	
६	दुई मोरिया-२	बर्दगोरिया-०२	
७	दुई मोरिया	बर्दगोरिया-०२	
८	तुलसीयाराहु	बर्दगोरिया- ०२	
९	भिजुवा-०१	बर्दगोरिया- ०४	
१०	दमौरी	बर्दगोरिया- ०१	
११	भाकल	बर्दगोरिया- ०६	

द. उत्पादन प्रक्रिया

उत्खनन् अधिको चरण

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नु अगाडी श्रोतको संकलन तथा उत्खनन् क्षेत्र र समय सहितको विवरण भएको होडिङ्ग बोर्ड नदी छिर्ने ठाउँमा राख्नु पर्ने छ। उत्खनन् कार्य र ढुवानीको कार्यमा प्रयोगमा आउने प्रविधिक उपकरण (डोजर स्काभेटर) तथा सवारी साधनहरूको लागि कार्यविधि बनाई गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गराईनेछ।

उत्खनन् चरण

माथिका सम्पूर्ण कार्य पूरा भएपछि नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्/संकलन कार्य थालनी गरिनेछ। पहुँच मार्गको मर्मत सम्भार गरिनेछ। उत्खनन् /संकलन कार्यहरू मापदण्ड अनुरूप भए नभएको नियमित चेक जाँच गरिनेछ।

९. सङ्कलन तथा उत्खनन् र ढुवानी प्रविधि

निर्दिष्ट क्षेत्रबाट ढुङ्गा, गिट्टी, ग्राबेल र बालुवाको संकलन तथा उत्खनन् कार्य हात र हाते औजारहरू जस्तै कुटो, कोदालो, गैति, साबेल आदिबाट गरिने छ र नदीजन्य पदार्थको मात्रा र स्थान अनुकुलन हेरि डोजर, स्क्याभेटर, लोडर जस्ता मेशिन उपकरणहरू प्रयोग गर्नु पर्ने भए प्रयोग गर्न सकिने छ। नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यमा संलग्न जनशक्तिलाई समाज तथा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभाव बारे सचेतना तालिम द्वारा सचेत गराईने छ। नदीको प्राकृतिक बहावमा प्रतिकूल असर पर्ने र बहाव मार्ग परिवर्तन हुने गरि संकलन तथा उत्खनन् कार्य गर्न दिईने छैन। पानी भएको क्षेत्रमा संकलन तथा उत्खनन् कार्य नगर्ने र संकलन तथा उत्खनन् कार्य दिउंसो मात्र गरिने छ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्षाको समयमा असार महिना देखि भाद्र महिना सम्म संकलन तथा उत्खनन् कार्य गरिने छैन र अन्य समयमा ढुवानी कार्य गर्न ट्रलि, ट्रक्टरको तथा टिपरको प्रयोग गरिने छ ।

उत्खनन् कार्य र तालिका

उत्खनन् कार्य गर्दा नदी र खोलामा पानीको बहाव कम हुने समयमा गरिन्छ। असार साउन र भदौ महिना बाहेक अरु नौ महिना सामान्य तथा उत्खनन् कार्यको लागि उचित महिना मानिन्छ। सङ्कलन/उत्खनन् कार्य दिउसो सुर्योदय देखि सुर्यास्त सम्म मात्र गरिने छ। स्वयाभेटरको प्रयोग गर्दा गा. पा. ले कार्यविधि बनाइ लागु गरिनेछ। यसका लागि नेपाल सरकारले जारी गरेको ढुंगा, गिट्टी, ग्राबेल र बालुवा उत्खनन् बिक्रि तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि मापदण्ड २०७७ को दफा (४) को उपदफा ४, ६, ७, ८ र ९ ले निर्दिष्ट गरे अनुसार गर्नुपर्ने छ। नेपाल सरकारले जारी गरेको ढुंगा, गिट्टी, ग्राबेल र बालुवा उत्खनन् बिक्रि तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि मापदण्ड २०७७ को पालना गरिनेछ। आयोजना कार्यन्वयन गर्नका लागि लाग्ने समय तालिका नं मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ११६- उत्खनन् कार्य र तालिका

क्र. स.	आयोजना सँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू	पहिलो आर्थिक वर्ष		दोश्रो आर्थिक वर्ष	
		असार-भदौ	असोज-जेष्ठ	असार-भदौ	असोज-जेष्ठ
१	उत्खनन्/संकलन क्षेत्र निर्धारण उत्खनन् क्षेत्रको विवरण भएको होडिङ्ग बोर्ड राख्ने प्राविधिक उपकरण र सवारी साधनको लागि कार्यविधि निर्माण				
२	बोलपत्र आब्हान तथा आयोजनाको ठेक्का				
३	नदीजन्य सामग्री उत्खनन् चरण				
४	आयोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन				

१०. आयोजना स्थलमा उत्खनन्/सङ्कलन गरिने परिमाणको आंकलन र सिफारिस परिमाण

स्थानीय निकायले तोकेको सङ्कलन क्षेत्र र स्थानीयसंगको सहकार्यमा आधारित प्रस्तावित उत्खनन् क्षेत्रमा रहेको नदीजन्य सामग्रीको आयतन निकाल्न Total station / Transect walk survey विधि

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बाट उत्खनन्/ सङ्कलन योग्य नदीजन्य पदार्थको परिमाण आकलन (Quantity Estimation) गरि निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

ज. प्रस्ताव क्षेत्रबाट ढुङ्गा गिट्टी तथा बालुवा उत्खनन्/सङ्कलन परिमाण

तालिका १२७- नदीजन्य स्रोतको दिगो वातावरणीय उत्खनन् तथा सङ्कलन परीमाणको मेट्रिक्स

क्र.स.	ठाउँको नाम	चौकिल्ला		लम्बाई (मी.)	चौडाई (मी.)	क्षेत्रफल (वर्ग मी.)	गहिराइ (मी.)	बार्षिक निकालन (घ.मी.)	कैफियत
		अक्षांश(उ)	देशान्तर(पू)						
१	धनुवापथा	२८°४१'५१.९०"	८१° १'४८.५४"	१५३.३	३३	५,०५९	०.८	४०४७.२	
२	बचुरिया	२८°४२'१२.२०"	८१°०१'२५.६७"	१६७.२	६४	१०,६९७	०.८	८,५५७.६	
३	जरेठरा	२८°४२'३९.५८"	८१° ०२'४९.१८"	८७.०३	३५	३,०१८.५	०.८	२४१४.४	
४	रानीकुन्ता	२८°४२'४.००"	८१° ०३'५.४३"	२७३.५१	९८	२६,८०४	०.७	१८७६२.८	
५	दुबे खोला	२८°४२'३५.१८"	८१° ०३'२३.७९"	६८.०३	३०	२,०४१	०.८	१६३२.८	
६	दुई मोरिया-२	२८°४०'२२.३२"	८१° ०४'१७.७०"	१२८.७१	७४	९,५२५	०.८	७६२०	
७	दुईमोरिया	२८°४०'३३.०६"	८१° ०४'३६.३९"	१३२.९६	११२	१४,८९१	०.७	१०४२३.७	
८	तुलसीयाराहु	२८°४१'२०.०८"	८१°०४'३८.६३"	८७.१६	८१	११,०६०	०.७	८,३८४	

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

९	मसुवा	२८°४०'४९.९०"	८१°०४'४१.७७"	९५.५९	६८	६,५००	०.८	५२००	
१०	भाकल	२८° ३८' ०१.६३"	८१°०१'०८.९६"	१६८	१६५	२९,३८२	०.६	१७,६२९.२	
११	दमौरी	२८°४०'३५.२९"	८१°०२'०१.९७"	१६२	७४.६	१२,०८७	०.६	७२५२	
जम्मा								९१,९२३.७	

तालिका १३८- संकलित परिमाणबाट संकलन हुने राजस्व

नदीजन्य पदार्थ उत्खनन्	परिमाण (घ.मि.)
नीतिगत रूपमा उत्खनन् गर्न सकिने आयतन	३०० भन्दा कम (प्रति दिन)
दैनिक उत्खनन् गर्न सकिने आयतन	२९६.५२
उत्खनन् गर्न सकिने दिन	३१०
वार्षिक उत्खनन् सिफारिस	९१,९२३.७
राजस्व (प्रति घ.मि.)	२४०
जम्मा राजस्व	२,२०,६१,६८८ (दुई करोड बीस लाख एकसष्टी हजार छ सय अठ्ठासी रुपैया मात्र)

अध्याय ४-प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव

नदी किनारबाट ढुङ्गा, गिट्टी, तथा बालुवा सङ्कलन तथा उत्खनन् गर्दा त्यस क्षेत्रको वातावरणमा पर्न सक्ने प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावहरु पहिचान र अनुमान यस अध्यायमा गरिएको छ । साथै उक्त कार्यले त्यस क्षेत्रको वातावरणीय पक्षहरुमा पर्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावको विश्लेषण गरी तिनिहरुको असरका प्रकृति आकार विस्तार अवधिका आधारमा विभाजन गरी प्रभावको उचित मूल्याङ्कन पनि गरिएको छ ।

४.१ सकारात्मक प्रभाव:

(क) सामाजिक आर्थिक एवं सास्कृतिक वातावरण:

रोजगारीको अवसर:

नदीजन्य पदार्थको उत्खनन् तथा सङ्कलन कार्यले स्थानीय स्तरमा सामान्य रोजगारी सिर्जना गर्दछ । सो कार्य गर्नको निम्ति अर्धदक्ष तथा अदक्ष जनशक्तिहरुको आवश्यकता पर्दछ जसले गर्दा स्थानीय स्तरमा नै रोजगारीको अवसर गर्दछ । स्थानीय स्तरमा नै रोजगारीको अवसर सिर्जना हुने भएकाले स्थानीय बासिन्दाले बसोबास क्षेत्र वरपर जिविकोपार्जन गर्ने मौका पाउनेछन् ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: मध्यम, सीमा: स्थानीय र अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

गाउँपालिकाको आयस्रोतमा वृद्धि:

स्थानीय स्तरमा मात्र नभएर देश भरिनै ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा लगायतका निर्माण सामग्रीहरू माग अत्यधिक रहनेछ । आफ्नो स्वामित्वमा रहेको यस नदी किनारका निर्माण सामग्रीहरू कुनै रूपमा माग अनुसारको प्रभाव गर्न सकेको खण्डमा दिगो रूपमा राजश्व संकलन गर्न सकिनेछ । जसबाट संकलित राजश्वले समग्र गाउँपालिकाको विकासका कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयन गर्न टेवा पुग्नेछ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: उच्च, सीमा: स्थानीय, अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

सडक सञ्जालको विकास तथा यातायातको सुविधा:

प्रस्तावित उत्खनन् तथा संकलन स्थलहरुमा पहुँचमार्ग भएता पनि ढुवानीको लागि पक्की सडकको अभाव रहेको छ । कच्ची ग्राबेल सडकको पहुँच भएता पनि मर्मत सम्भार आवश्यकता रहेको छ । जसबाट उत्खनन् स्थलमा सुविधा वृद्धि नभई पहुँचमार्गमा पर्ने बस्तीहरु तथा खेतीयोग्य जमिनमा पक्की सडक

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

सञ्जालमा जोडिनेछ । पक्की सडक उपलब्धहुँदा यातायाको सुविधा चुस्त दुरुस्त रूपमा संचालन गर्न सहजता पुग्दछ । जसले गर्दा त्यस क्षेत्र वरपरका बासिन्दाले लाभ ग्रहण गर्दछन् ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: उच्च, सीमा: स्थानीय, अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

निर्माण सामग्रीको सहज उपलब्धता:

ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवाको भनेको विकास निर्माणको कुनै पनि विकासको कार्य गर्नको लागि अति आवश्यक रहेको हुन्छ । सडक निर्माण, भवन निर्माण पुल निर्माणको क्रममा आवश्यक पर्ने प्रमुख वस्तु हो । जसको सहज उपलब्धताले सर्वसुलभ रूपमा निर्माण सामग्री उपलब्ध हुनेछ र विकास निर्माणको कार्यको कमि हुन जान्छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: उच्च, सीमा: स्थानीय, अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

(ख) भौतिक वातावरण:

किनारा कटान तथा बाढी प्रकोप न्यूनीकरण

नदीले निरन्तर रूपमा ग्रावेल, ढुङ्गा र बालुवा लगायतका सामग्रीहरू संग्रहित गर्दछ । नदीको किनारको जुन किनारमा बहाव कम हुन्छ त्यस स्थानमा संग्रहित हुन्छ । जसका कारण विपरीत किनार तर्फ पानीको बहावमा वृद्धि हुन्छ । पानीको सतह वृद्धि हुनाले बाढी जस्तो प्रभावको जोखिम सम्भावना अधिक रहन्छ । यस न्यूनीकरण गर्नको निमित्त दिगो रूपमा नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् तथा संकलन गरी नदीको बहावलाई यथास्थानमा राख्न सकिनेछ । जसले गर्दा नदी कटान र बाढीको हुन सक्ने प्रभाव न्यूनीकरण गर्न सकिनेछ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: उच्च, सीमा: स्थानीय, अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

नदीजन्य सामग्रीको उत्पादनमा वृद्धि:

वैज्ञानिक रूपमा नदीजन्य सामग्रीहरू उत्खनन् तथा संकलन भएको खण्डमा नदीले वर्षायाममा नदीजन्य पदार्थहरू संचित गर्दछ । यसरी निरन्तर रूपमा एकै ठाउँबाट त्यहाँ संचित भएका ढुङ्गा गिट्टी तथा बालुवा संकलन तथा उत्खनन्ले त्यस्ता सामग्रीहरूको उत्पादनमा वृद्धि हुनुका साथै निर्माण हुने विकासका पूर्वाधारहरू उचित प्रयोग हुनेछ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: उच्च, सीमा: स्थानीय, अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

नदीको बहावमा सुधार

प्रस्तवित आयोजना अव्यवस्थित तवरबाट उत्खनन् तथा संकलना कार्य गरिएमा नदीको प्रवाहमा विचलन हुनगई नदी अनियन्त्रित हिसाबले बग्न सुरु गर्दछ । यो प्रभाव रोकथाम गर्नको निम्ति दिगो रूपमा उत्कनन् तथा संकलनले नदीको बहावमा अवरोध सिर्जना हुने समस्या घटाउन मद्दत गर्छ ।

यसको प्रभाव: अप्रत्यक्ष, परिमाण: मध्यम, सीमा: स्थानीय र अवधि: मध्यकालीन हुनेछ ।

पानीको गुणस्तरमा सुधार:

यदि नदीजन्य पदार्थ (जस्तै बालुवा, गिट्टी) उचित रूपमा र सुरक्षित तरिकाले संकलन गएको खण्डमा नदीमा जमेको फोहोर, रसायन वा अन्य दूषित पदार्थ हट्न सक्छ । यसले पानीको गुणस्तर सुधार गर्न मद्दत गर्छ ।

यसको प्रभाव: अप्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थानीय र अवधि: मध्यकालीन हुनेछ ।

(ग) जैविक वातावरण:

पर्यावरणीय सन्तुलनमा सहयोग:

प्रस्तावित आयोजना दिगोरूपमा वातावरणमैत्री हिसाबले संकलन गरिएमा प्राकृतिक पारिस्थितिकीय चक्रमा दीर्घकालीन सन्तुलन कायम राख्न मद्दत पुऱ्याउँछ । यसले नदी र वरपरको वातावरणमा जैविक विविधताको संरक्षणमा पनि सकारात्मक असर पुऱ्याउँछ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थलगत र अवधि: मध्यकालीन हुनेछ ।

प्राकृतिक खाद्य शृंखला कायम रहनु:

जलीय पारिस्थितिक चक्रमा साना जीवहरू (जस्तै: जलचर, कीटणु) माटो र बालुवाबाट आफ्नो खाना प्राप्त गर्दछन् । दिगोरूपमा संकलन तथा उत्खनन्ले खाद्य शृंखलालाई सुदृढ बनाउँछ, जसबाट माछाहरू, पन्ध्रीहरू र अन्य जीवहरूको भोजनको स्रोत सुरक्षित राख्न मद्दत गर्छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थलगत र अवधि: मध्यकालीन हुनेछ ।

तालिका १४९- सकारात्मक प्रभावको परिमाण सीमा अवधि र उल्लेखनीयताको म्याट्रिक्स

सकारात्मक प्रभाव	प्रकृति	परिमाण	सीमा	अवधि	उल्लेखनीयता
सामाजिक आर्थिक एवं सांस्कृतिक वातावरण					
रोजगारीको अवसर	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	उच्च महत्वपूर्ण (१००)
गाउँपालिकाको आयस्रोतमा विद्धि	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	उच्च महत्वपूर्ण (१००)
सडक संञ्जालको विकास तथा यातायातको सुविधा	प्रत्यक्ष	मध्यम (४०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	उच्च महत्वपूर्ण (८०)
निर्माण सामग्रीको उपलब्धता	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	उच्च महत्वपूर्ण (१००)
भौतिक वातावरण					

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

सकारात्मक प्रभाव	प्रकृति	परिमाण	सीमा	अवधि	उल्लेखनीयता
किनार कटान तथा बाढी प्रकोप न्युनीकरण	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	उच्च महत्वपूर्ण (१००)
नदीजन्य सामग्रीको उत्पादनमा वृद्धि	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	उच्च महत्वपूर्ण (१००)
नदीको बहावमा सुधार	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	मध्यकालीन (१०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)
पानीको गुणस्तरमा सुधार	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थानीय (२०)	मध्यकालीन (१०)	कम महत्वपूर्ण (४०)
जैविक वातावरण					
पर्यावरणीय सन्तुलनमा सहयोग	प्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थलगत (१०)	मध्यकालीन (१०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

सकारात्मक प्रभाव	प्रकृति	परिमाण	सीमा	अवधि	उल्लेखनीयता
प्राकृतिक खाद्य श्रृंखला कायम रहनु	प्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थल गत (१०)	मध्यकालीन (१०)	कम महत्वपूर्ण (३०)

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

४.२ नकारात्मक प्रभाव:

क. सामाजिक आर्थिक एवं सांस्कृतिक वातावरण:

पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा:

विशेषगरी नदीजन्य सामाग्रीहरू उत्खनन्, सङ्कलन तथा ढुवानी गर्ने क्रममा प्रयोग हुने औजारहरू धारिलो हुनेहुनाले श्रमिकहरूको शरीरका विभिन्न भागहरूमा चोटपटक लाग्ने जोखिम रहन्छ । सहि र सावधानी पूर्वक उत्खनन् तथा संकलन कार्य नगरिएको खण्डमा ठुलै भयावहको अवस्था सिजना हुनसक्छ । होसियारि पूर्वक र व्यक्तिगत सुरक्षाको उपकरणहरूको प्रयोग गरेर उत्खनन् तथा सङ्कलन कार्य गर्दा यस प्रभाव न्यूनीकरण हुने देखिन्छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थलगत र अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

धार्मिक साँस्कृतिक एवं ऐतिहासिक स्थलमा प्रभाव:

नदीले प्रायजसो नदीजन्य पदार्थ नदीको दोभानमा संचित गर्ने हुनाले सो स्थानमा नदीजन्य पदार्थ बढी मात्रामा संचित हुन्छ । हिन्दु धर्मालम्बीहरूले अन्तिम संस्कार गर्ने स्थानहरू पनि दोभान क्षेत्रमा हुने प्रचलन रहेको छ । प्रस्तावित उत्खनन् स्थलहरू कुनै पनि सो क्षेत्रमा प्रस्ताव नगरिएको हुनाले त्यस्ता धार्मिक तथा साँस्कृतिक धरोहरहरू जोखिममा पर्ने सम्भावना रहेको छैन ।

यसको प्रभाव: अप्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थानीय र अवधि: अल्पकालीन हुनेछ ।

बाल श्रम:

नदीजन्य पदार्थ सङ्कलनलाई बेरोजगार परिवार तथा सदस्यहरू अधिकांशले छोटो समयको लागि आकर्षक पेशाका रूपमा आकर्षित हुन सक्नेछन् । जसले गर्दा निम्न आर्थिक स्तर भएका परिवारहरू यस पेशामा आकर्षित हुने देखिन्छन् । बालबालिकाहरू पनि केही आर्जन गर्ने लोभमा होस् या आफ्नो परिवारलाई सघाउ पुर्याउने हिसाबले यस पेशा अँगाल्न सक्नेछन् । यसले गर्दा प्रस्तावित क्षेत्रमा बाल मजदुरी सम्भावना बढ्न सक्ने र स्कुल जाने विद्यार्थीको संख्यामा गिरावट आउन सक्छ । यसले मूलतः त्यस क्षेत्रमा शैक्षिक विकासमै पनि प्रभाव पार्ने देखिन्छ । सो कारणले बाल श्रम पूर्ण रूपले निषेधित गरिएको छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थानीय र अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

धर्म संस्कृति र परम्परामा प्रभाव:

नदीजन्य निर्माण सामग्रीको उत्खनन् तथा संकलन कार्यमा रोजगारीको क्रममा अन्यत्रबाट पनि श्रमिकहरु भित्रिन सक्छन् । विभिन्न धर्म समुदायमा आस्था राख्ने भिन्ना-भिन्नै संस्कृति भएका मानिसहरुले आफ्नो कार्य क्षेत्रमा पनि उनहरुकै परम्परालाई बढवा दिँदा स्थानीय बासिन्दाहरूसँग मतभेद सिर्जना हुन सक्छ जसले स्थानीय र कामदार बीच झै झगडा र अन्य सामाजिक समस्याहरु निम्त्याउँन सक्छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: मध्यम, सीमा: स्थलगत र अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

कामदारहरु बीच झैझगडा:

नदीजन्य सामग्रीको सङ्कलन तथा उत्खनन् न्यून आय भएका मानिसहरु आकर्षित हुन्छन् । यसमा गरिने शारीरिक कामहरुले मानिसलाई शारीरिक र मानसिक रुपमै थकाइसकेको हुन्छ । यस क्रममा कुनै एकको सानो गल्तीवश हुने कार्यले अर्को कामदारलाई असह्य हुने स्थिति आउन सक्छ । जसले कामदारहरुबीच सानोतिनो झैझगडा मात्र नभएर ठूला घटना नै घटाउन सक्ने वातावरण सिर्जना गर्दछ । प्रायजसो यस्ता प्रस्तावहरुमा कामगर्ने मानिसहरु आफ्नो शारीरिक थकानलाई हटाउनको निमित्त जाँड रक्सी सेवन प्राथमिकतामा राख्दछन् । दिनको समयमा भइ टरेको सानोतिनो झै झगडाले रातको समयमा गरिने मध्यपानको क्रममा ठूलो हिंसाको रुप लिन सक्ने सम्भावना हुन्छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थलगत र अवधि: अल्पकालीन हुनेछ ।

कामदार माथी शोषण:

निर्माण सामग्री सङ्कलनलाई बेरोजगार परिवार तथा सदस्यहरु धेरैले छोटो समयको लागि आकर्षक पेशाका रुपमा लिन सक्छन् । यसले गर्दा निम्न आर्थिक स्तर भएका परिवारहरु यस्ता पेशामा बढी सक्रिय देखिन्छन् । दैनिक ज्यालादारीमा तलब बितरण हुनेहुनाले कामदार माथि शोषणको सम्भावना रहन्छ । श्रमिक मार्फत जति धेरै दैनिक रुपमा उत्खनन् र संकलन गर्न सक्छन् त्यति नै धेरै आम्दानी हुने भएकाले ठेकेदारको तर्फबाट श्रमिकहरु माथि श्रम शोषण हुन सक्ने अधिक रहन्छ ।

यसको प्रभाव: अप्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थलगत र अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

जग्गा स्वामित्वको विवाद:

खहरे प्रकृतिको यस खोलाले प्रत्येक वर्षको बाढीसँगै किनारमा रहेको व्यक्तिगत खेती योग्य जमिनलाई बगरमा परिणत गरेको छ । अहिले बगर रहेको यस जमिनबाट ढुङ्गा, गिट्टी, तथा बालुवा सङ्कलन कार्य गर्दा सम्बन्धित जग्गा धनीले आफ्नो जग्गाको स्वामित्वको दाबी गर्न सक्छन् ।

यसको प्रभाव: अप्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थलगत र अवधि: अल्पकालीन हुनेछ ।

(ख) भौतिक वातावरण:

बाढी एवं अन्य जल उत्पन्न प्रकोप:

नदीजन्य पदार्थको अव्यवस्थित तथा जथाभावी सङ्कलन तथा उत्खनन् कार्य गर्दा नदीले सङ्ग्रहित गर्ने सामग्रीहरूभन्दा बढी हुन गएमा यसले विभिन्न जल उत्पन्न प्रकोपहरू हुन सक्छ । अव्यवस्थित सङ्कलन तथा उत्खनन्ले नदी किनार वरिपरीको क्षेत्रमा बाढी, किनार कटान र पहिरोको जोखिम बढाउन सक्छ । त्यसै गरी निर्माण सामग्रीहरू जथाभावी सङ्कलन तथा उत्खनन् गर्दा नदीले आफ्नो धार परिवर्तन गरी वरपरको खेतीयोग्य जमिनलाई नष्ट गरी बगरमा परिणत गर्ने सम्भावना अधिक रहन्छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: उच्च, सीमा: स्थानीय र अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

अव्यवस्थित उत्खनन्ले नदीमा हुनसक्ने प्रभाव:

नदी किनारमा वा त्यसको वरपर रहेका ठूला साना ढुङ्गाहरूले बाँधको रूपमा काम गरिरहेका हुन्छन् । त्यस्ता ढुङ्गाको अव्यवस्थित सङ्कलन तथा उत्खनन्ले नदीको बहावमा परिवर्तन गरी विशेष गरी वर्षायाममा त्यस नदीका घाटको वरपर रहेको समुदायहरूलाई बाढी लगायतका अन्य जल उत्पन्न प्रकोपको त्रासले सताउने सम्भावना देखिन्छ । सावधनी नपुर्याई गरिएको उत्खनन् सङ्कलन र पहुँच बाटो निर्माणले नदीको धारमा परिवर्तन ल्याउन सक्छ । जसले गर्दा अन्य समस्याहरूबाट वरपरका नदीको तटीय क्षेत्र नजिक रहने समुदायहरू ग्रस्त हुन सक्छन् ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थानीय र अवधि: अल्पकालीन हुनेछ ।

भौतिक संरचनामा हुने असर:

नदी किनार क्षेत्रका निर्माण सामग्रीहरूको सङ्कलन तथा उत्खनन् गर्दा त्यस नजिक रहेको भौतिक संरचनामा पनि असर पुर्याउँछ । नदी किनारमा रहेको बाटो अस्थायी रहेकाले विभिन्न समस्याहरू (जस्तै बाढी, पहिरो) आउन सक्छन् । जसले उत्खनन् स्थल भन्दा तल्लो तटीय क्षेत्रमा रहेका भौतिक

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

संरचना हरूलाई असर गर्न सक्छ । बाढी पहिरो जस्ता प्रकोपले उत्खनन् स्थलको तल्लो तटीय क्षेत्रमा असर गर्दछ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थलगत र अवधि: अल्पकालीन हुनेछ ।

धुलो एवं धवनी प्रदुषण:

प्रस्ताव कार्यान्वयन चरणमा कच्ची पहुँचमार्गबाट ढुवानी गर्नुपर्ने बध्यताले सवारी साधनहरूले ढुवानीको क्रममा उत्सर्जन हुने धुलो र धुँवाले वरपरको वातावरणमा वायु प्रदुषणको सम्भावना देखिन्छ । यसबाहेक ती सवारी साधनहरूबाट निस्कने धवनी प्रदुषण र कोलाहलले वरपरको समुदायको एकान्त वातावरणलाई असर गर्ने देखिन्छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थानीय र अवधि: अल्पकालीन हुनेछ ।

सङ्कलन तथा उत्खनन् सामग्रीको भण्डारणको प्रभाव:

सङ्कलन तथा उत्खनन् सामग्रीहरू लामो समयसम्म भण्डारण गर्दा यसले नदी वरपरको वातावरणलाई कुरूप बनाउने काम गर्छ । यसबाहेक पनि भण्डारण क्षेत्रको अभावमा सङ्कलन तथा उत्खनन् गरिएका सामग्रीहरूलाई बाटोको छेउमा राख्दा यसले अरु सवारी साधनको आवागमनलाई पनि असर गर्न सक्छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थानीय र अवधि: अल्पकालीन हुनेछ ।

फोहरमैलाको प्रभाव:

नदी किनारका मानिसहरूको काम गर्ने धुलोको रूपमा स्थापित हुँदै जाँदा त्यहाँबाट निस्कने फोहरमैला एवं खेरजाने पदार्थहरू पनि वृद्धि हुँदै जान्छ । फोहरमैलाको व्यवस्थापन गर्न उचित कार्यविधि र ठाउँ नहुने कारणले गर्दा ती पदार्थहरू नदी वरिपरी विसर्जन गर्दा नदीमा प्रदुषण हुन सक्छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थानीय र अवधि: अल्पकालीन हुनेछ ।

वायु प्रदूषण

ढुंगा, गिट्टी र बालुवा आदि संकलन तथा निकासी गर्दा वन क्षेत्र, खोलाको किनार र सडकको छेउछाउमा धुवाँ र धुलोको मात्रा केही हदसम्म बढ्न जाने हुन्छ । वायुमण्डलमा धुलोका कणहरू (PM₁₀ and PM_{2.5}) केहि मात्रामा बढ्न सक्ने देखिन्छ । त्यसैले प्रभाव मुल्याङ्कन गर्दा यो प्रभाव न्यून रूपमा महत्वपूर्ण मानिएको छ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: मध्यम, सीमा: स्थानीय र अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

नदी प्रदुषण

नदिमा बालुवा उत्खनन् कार्य गर्दा उत्खनन् कर्ताले बालुवा पखाली नदिमानै धमिलो पानी मिसाउने हुँदा नदि धमिलो हुन सक्छ । जसबाट सिंचाइको लागि नदिको पानीमा भर पर्ने समुदायको खेतिबालीमा असर पुग्न सक्छ । यो प्रभाव मध्यम रूपमा महत्वपूर्ण मानिएको छ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: मध्यम, सीमा: स्थानीय र अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

(ग) जैविक वातावरण:

जलचरमा पर्ने प्रभाव:

यस प्रस्ताव अनियन्त्रित तवरले कार्यान्वयन गर्दा नदीको बहाव समय-समयमा परिवर्तन भईरहन्छन् । नदीको प्रवाह क्षेत्रमा उत्खनन् काय गरिँदा नदीको प्रभाव बिचलन भई जलचरहरूको बासस्थानमा प्रभाव पर्दछ । जलचरको बासस्थानमा पर्ने प्रभावले जलचरहरूको प्रजनन क्षमतामा हास ल्याउँदछ जसले गर्दा जलचरहरूको जनसंख्यामा प्रभाव पर्दछ ।

यसको प्रभाव: प्रत्यक्ष, परिमाण: उच्च, सीमा: स्थानीय र अवधि: दीर्घकालीन हुनेछ ।

वनजंगलमा पर्ने असर:

चयन गरिएका उत्खनन् स्थलका केही किनारहरू सामुदायिक तथा सरकारी वनजंगलहरूमा पर्दछन् । उक्त सामग्रीहरूको उत्खनन्, संकलन तथा ढुवानी गर्ने काममा लागेका श्रमिकहरूले त्यस क्षेत्र वरपरको वनजंगलबाट वन्यजन्तु एवं अन्य वन पैदावरको गैरकानुनी व्यपार तथा अनुचित लाभ लिन सक्छन् ।

यसको प्रभाव: अप्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थानीय र अवधि: मध्यकालीन हुनेछ ।

वन्यजन्तुको प्राकृतिक विचरणमा पर्ने प्रभाव:

पहुँचमार्गको मर्मतसंभार देखि लिएर निर्माण सामग्रीको ढुवानी र त्यसबाट हुने ध्वनि प्रदुषणले वन्यजन्तुको प्राकृतिक पर्यावरणीय चक्रमा असन्तुलन पैदा गर्न सक्दछ । जसका कारण वन्यजन्तुहरूको विचरण क्षेत्र क्षयिकरण हुनसक्छ ।

यसको प्रभाव: अप्रत्यक्ष, परिमाण: न्यून, सीमा: स्थानीय र अवधि: अल्पकालीन हुनेछ ।

तालिका १५०- नकारात्मक प्रभावको प्रभाव म्याट्रिक्स

नकारात्मक प्रभाव	प्रकृति	परिमाण	सीमा	अवधि	उल्लेखनीयता
सामाजिक आर्थिक एवं सांस्कृतिक वातावरण					
पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	न्यून (१०)	दीर्घकालीन (२०)	उच्च महत्वपूर्ण (९०)
धार्मिक साँस्कृतिक एवं ऐतिहासिक स्थलमा प्रभाव	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (५)	कम महत्वपूर्ण (३५)
बालश्रम	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
धर्म संस्कृति र परम्परामा प्रभाव	अप्रत्यक्ष	मध्यम (१०)	स्थलगत (१०)	दीर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
कामदारहरु बीच झैझगडा	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	कम महत्वपूर्ण (२५)

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

कामदार माथी शोषण	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थालग त (१०)	दीर्घकाली न (२०)	कम महत्वपूर्ण (४०)
जग्गा स्वामित्वको विवाद	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थलग त (१०)	अल्पकाली न (५)	कम महत्वपूर्ण (२५)
भौतिक वातावरण					
बाढी एवं अन्य जल उत्पन्न प्रकोप	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकाली न (२०)	उच्च महत्वपूर्ण (१००)
अव्यवस्थित उत्खनन् द्वारा नदीमा हुने प्रभाव	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकाली न (५)	कम महत्वपूर्ण (३५)
भौतिक संरचनामा हुने असर	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पलीन (५)	कम महत्वपूर्ण (३५)
धुलोपन एवं ध्वनी प्रदूषण	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकाली न (५)	कम महत्वपूर्ण (३५)
धूलो एवं ध्वनि प्रदूषण	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकाली न (५)	कम महत्वपूर्ण (३५)

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

संकलन तथा उत्खनन् सामग्रीको भण्डारणमा प्रभाव	प्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकाली न (५)	कम महत्वपूर्ण (३५)
वायू प्रदूषण	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकाली न (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)
नदी प्रदूषण	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकाली न (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)
जैविक वातावरण					
जलचरमा पर्ने प्रभाव	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकाली न (२०)	उच्च महत्वपूर्ण (१००)
वनजंगलमा पर्ने असर	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	मध्यकाली न (१०)	कम महत्वपूर्ण (४०)
वन्यजन्तुको प्राकृतिक विचरणमा पर्ने प्रभाव	अप्रत्यक्ष	निम्न (१०)	स्थानीय (२०)	मध्यकाली न (१०)	कम महत्वपूर्ण (४०)

अध्याय ५- प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू

विकास निर्माणका कार्यहरूमा आवश्यक पर्ने ढुंगा, गिट्टी, बालुवा आदि जस्ता निर्माणमा प्रयोग हुने श्रोतहरू खोलानाला वा खनिजबाट मात्र प्राप्त हुने गर्दछ । तसर्थ विकास निर्माणका अत्याधिक चाप खेपिरहेको यस जिल्लामा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा आदि उत्खनन् तथा संकलन गर्नु बाहेक अरु कुनै विकल्प छैन । यद्यपि यस कार्य गर्दै गर्दा अवैज्ञानिक, अव्यवस्थित र अनियन्त्रित रूपबाट संकलन तथा बिक्री वितरणमा रोक लगाई, अदक्ष मानिसहरूबाट संकलन नगर्ने र व्यवसायिक रूपमा काम गर्ने व्यक्तिहरूलाई मात्र बिक्री गर्नु पर्ने हुन्छ । श्रोत संकलन गर्ने मानिसहरू सो को महत्व, मुल्य, संकलन विधि लगायतका कुराको पनि जानकारी दिने र जैविक विविधता र पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षणको महत्व बुझाउनु पर्दछ । यसर्थ वातावरणीय तथा सामाजिक आर्थिक दृष्टिकोणबाट उचित ठहरिएका स्थानहरूलाई महत्वका साथ लिईएको छ ।

क. वैकल्पिक समय तालिका र विधि:

ढुंगा, गिट्टी, बालुवा संकलन तथा उत्खनन् कार्य बिहान सुर्‍योदय बाट वेलुका सुर्यास्तसम्मका समय सिमा राखि उत्खनन् गर्ने गराउने र थपिएका बस्तु निकासको लागि असोज देखि जेष्ठ महिना सम्म, बर्षको ३०० दिन उपयुक्त रहने सुझाव दिईएको छ । विगतमा भएको संकलन विधिमा छलफल गर्दा अव्यवस्थित किसिमबाट संकलन तथा उत्खनन गरिएको जानकारी आएकोले आगामी दिनहरूमा संकलन गर्दा जहा पायो त्यही संकलन नगरी तोकिएको क्षेत्रबाट मात्र संकलन कार्य गर्ने/गराइनु पर्छ ।

ख. वैकल्पिक स्रोत:

ढुंगा, गिट्टी, बालुवा संकलन तथा उत्खनन्, ढुवानी र निकासको लागि अन्य विकल्प छैन तर पनि गिट्टि र ढुङ्गाको ठाउँमा खानीबाट ढुङ्गा उत्खनन् गर्न सकिने देखिन्छ । तथापि ढुंगा खानी उद्योग स्थापना गर्दा अतिरिक्त लगानीको आवश्यकता पर्ने तथा खानी उद्योगहरूको वातावरणीय प्रदूषणको मात्रा बढी हुने पनि भएको कारण, स्थानीय क्षेत्रमा प्राप्त सिमित श्रोत साधनबाट नदीको तटीय क्षेत्रबाट ढुङ्गा गिट्टी संकलन गर्न सकिने हुदाँ यस्ता श्रोत साधन उपयोगी हुनेसाथै नदीजन्य प्रकोप पनि न्यून हुने देखिन्छ ।

ग. प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू:

विकल्प १- प्रस्ताव कार्यान्वयन नै नगर्ने

यस प्रकारको विकल्पलाई रोज्दा प्रस्तावित क्षेत्रमा भएका ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा संकलन तथा उत्खनन् नै नगर्ने र सो क्षेत्रलाई पूर्ण रूपमा निषेधित-संरक्षित क्षेत्रका रूपमा विकास हुन जान्छ । गैर कानूनी रूपमा संकलन गरेमा बिगो जफत गरी प्रचलित ऐन कानून बमोजिम दण्ड सजाय गर्नु पर्ने र क्षेत्रको पूर्ण रेखदेख गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय र गाँउपालिका कार्यालयबाट गरिनु पर्दछ । यस विकल्पले भौतिक संरचना निर्माणमा आवश्यक निर्माण सामग्री (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि) संकलन तथा उत्खननका लागि खोलाको बगर क्षेत्र भन्दा जमिनमा गरिने उत्खनन् लाई प्रोत्साहन गर्दछ । यसरी वैकल्पिक उत्खनन्लाई प्रोत्साहन गर्दा खोलाको बगरमा रहेको प्राकृतिक सम्पदा खेर जानुका साथै खोलाको पानी बहाव सतह बढनाले खेती योग्य जमिनमा बाढी पस्ने भूक्षय जस्ता प्राकृतिक प्रकोपका घटनामा बृद्धि हुन सक्छ । खानी जन्य उत्खननले वातावरणमा पनि अधिक नकारात्मक प्रभाव पार्ने हुनाले तत्काल खानी जन्य उत्खनन् विकल्पलाई अस्वीकृत गरिन्छ ।

बिकल्प २- परम्परागत विधिद्वारा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने

परम्परागत विधिद्वारा ढुङ्गा गिट्टी र बालुवा संकलन तथा उत्खनन् गर्ने कार्य राम्रो भएपनि श्रोतहरुको अवैज्ञानिक र अनियन्त्रित रूपबाट संकलन तथा बिक्री वितरण हुने सम्भावना रहन्छ, अदक्ष मानिसबाट समय सीमा नराखी कुन पनि बखत श्रोत संकलन गर्ने र व्यवसायिक रूपमा काम गर्ने व्यक्तिहरुलाई बिक्री गर्ने कार्यलाई बढवा दिने हुन्छ । श्रोत संकलन गर्ने मानिसहरुलाई सो को महत्व, मुल्य, संकलन विधि लगायतका कुनै कुराको पनि जानकारी नहुने र जथाभावी कुनै ज्ञान बिना श्रोत संकलन गर्दा यसबाट पर्यावरण तथा परिस्थितिकीय प्रणालीमा प्रतिकूल असर पुग्नुका साथै स्थानीय राजस्व तथा जनताको आर्थिक उन्नति समेतमा बाधा पुग्ने हुन्छ ।

बिकल्प ३ -बैज्ञानिक व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार प्रस्ताव कार्यान्वयन नगर्ने

अबैज्ञानिक र अव्यवस्थित विधिद्वारा ढुङ्गा, गिट्टी बालुवा उत्खनन् गर्दा त्यस्ता श्रोतहरुको निरन्तरता नहुने, परिमाणमा हास आउने भएकोले त्यसको बैज्ञानिक व्यवस्थापनका साथै संकलन विधिमा सुधार ल्याई यस्ता श्रोतको दिगो विकास गर्न यो प्रस्ताव प्रस्तुत गरिएको हो । ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदिको विगतमा भएको संकलन विधिमा छलफल गर्दा अव्यवस्थित किसिमबाट संकलन तथा उत्खनन् गरिएको जानकारी आएकोले आगामी दिनहरुमा संकलन गर्दा जहाँ पायो त्यही संकलन नगरी तोकिएको क्षेत्रबाट मात्र संकलन कार्य गर्न-गराईनु पर्दछ । तसर्थ ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि संकलन गर्दा वन क्षेत्रका साथै संकलन क्षेत्रमा कुनै किसिमको हानी नोक्सानी नहुने गरि र वातावरणीय अवस्थामा कुनै प्रभाव नपर्ने गरी संकलन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । यसको लागि नियमानुसार संकलन इजाजत दिइने र कर्मचारीहरुले नियमित अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

ढुङ्गा, बालुवा, गिट्टी आदिको लागि असोज देखि जेष्ठ मसान्त सम्म (खोलाहरूमा बाढी नआएको बखत) संकलन गर्ने समय दिइनेछ । संकलन कार्यबाट वातावरणमा असर नपर्ने परम्परागत तथा आधुनिक साधनको मात्र प्रयोग गरिनेछ । जैविक विविधताको संरक्षणलाई ध्यानमा राखि निर्धारित स्थानमा मात्र प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने र यो प्रस्तावले वातावरणलाई क्षति नपुराई प्रस्तावमा उल्लेखित श्रोत सर्वेक्षणबाट निर्धारित भए बमोजिमका परिमाण मात्र संकलन गर्ने व्यवस्था मिलाउँदा श्रोतहरूको उचित व्यवस्थापन भई दिगो हुने हुदाँ यो विकल्पलाई रोजिएको छ ।

घ. विभिन्न विकल्पहरूको वातावरणीय तुलनात्मक प्रभावहरूको विश्लेषण

प्रस्ताव कार्यान्वयनका तीनवटा विकल्पहरूलाई अध्याय आठको तालिकामा तुलनात्मक रूपमा अनुकूल र प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावको छोटो तथा संक्षिप्तमा विश्लेषण गरिएको छ । Qualitative approach विकल्प छनौट गर्ने पुरानो र सहज उपाय हो ।

Qualitative approach का आधारमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन अध्ययनको क्रममा फिल्ड निरीक्षण गर्दा स्थानीयवासी, प्रमुख सुचनादाता सँगको छलफल, प्रत्यक्ष अवलोकन र गाँउपालिकासँगको छलफलका आधारमा प्रस्तावको विकल्पहरूको विश्लेषण गर्दा प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू मध्ये प्रस्ताव नं. ३, वैज्ञानिक तरीकाले ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा उत्खनन् तथा संकलन गर्ने विकल्पको अनुकूल र प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावहरू आधारमा यस विकल्पबाट वातावरणमा सबैभन्दा कम असर पर्ने, उत्खनन् कार्य वातावरणमैत्री हुने, स्थानीय श्रोतको सही सदुपयोग हुने, दिगो रूपमा राजश्व प्राप्त भई स्थानीय आयमा बृद्धि हुने, जनसहभागिता बढ्ने जस्ता विभिन्न कारणले गर्दा यो विकल्प नै उचित ठहरिएका कारण गाउँपालिकालाई प्रस्ताव कार्यान्वयनका लागि विकल्प ३ लाई सिफारिस गरिएको छ ।

परिच्छेद ६ : वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

प्रस्तावमा प्रस्तावित नदीबाट ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा सङ्कलन गरी लैजाँदा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावहरूको बारेमा अधिल्लो अध्यायमा वर्णन गरिसकिएको छ । प्रभावको प्रकृति हेरी तिनीलाई रोध गर्ने, नियन्त्रण गर्ने, न्यून गर्ने, सोध भर्ना गर्ने वा बढोत्तरी उपायहरू गर्ने यस अध्यायमा उल्लेख गरिएको छ । सबै प्रकारका वातावरण संरक्षणका उपायहरू कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक पर्ने अनुमानित रकम तथा सोको रकम व्यवस्था प्रष्ट रूपमा उल्लेख गरिएको छ । यी उपायहरू गर्ने गराउने निकायको पहिचान पनि गरिएको छ ।

६.१ सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धका उपायहरू

• दिगो उत्खनन र पुनःस्थापना योजना

उत्खननको क्रममा जैविक विविधताको संरक्षण र जलप्रवाहमा न्यूनतम असर हुने गरी योजनाबद्ध कार्यान्वयन आवश्यक छ । उत्खनन् पश्चात् त्यस्ता स्थानलाई हरियाली फिजाएर पुनःस्थापित गरि जैविक सन्तुलन कायम राख्न सकिन्छ ।

• कम प्रभाव भएका प्रविधिको प्रयोग

वातावरणमा कम असर पर्ने यन्त्रहरू र प्रविधि प्रयोग गरी प्रदूषणलाई घटाउन सकिन्छ । जस्तै, अत्याधुनिक कम-धुलो यन्त्र र जल-फिल्टरिड प्रणालीले धुलो र फोहोरको फैलावट कम गर्न मद्दत पुर्याउँछ ।

• जलस्रोत संरक्षण र पानी पुनःप्रयोग

उत्खनन् प्रक्रियामा आवश्यक पर्ने पानीलाई पुनः प्रयोग योग्य बनाउन र पुनःप्रक्रिया (रीसाइकलिड) गर्नाले पानीको बचत हुन्छ र जलस्रोतलाई संरक्षण गर्न सकिन्छ ।

• स्थानीय समुदायको सहभागिता र सचेतना कार्यक्रम

स्थानीय समुदायलाई उत्खननको फाइदा र प्रभावबारे जानकारी दिई उनीहरूको सहभागिता बढाउनाले दीर्घकालीन सन्तुलन र सामाजिक लाभ प्राप्त हुन्छ । साथै, वातावरणीय सचेतना कार्यक्रमहरूले दिगो विकासमा योगदान पुर्याउँछ ।

• कडा अनुगमन र मापदण्डको पालन

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

वातावरणीय नियमहरू कडाईका साथ पालन गर्नाले दिगो उत्खनन प्रक्रियामा वातावरणीय हानि कम हुन्छ । मापदण्ड अनुसार नियमित अनुगमनले जैविक विविधताको संरक्षणमा समेत सहयोग पुर्याउँछ ।

- **फोहोर पुनःप्रयोग र रिसाइकलिङ**

उत्खननबाट निस्कने फोहोरको पुनःप्रयोग र पुनःप्रक्रिया (रिसाइकल) गर्नाले यसको नकारात्मक प्रभावलाई घटाउन सकिन्छ र आर्थिक फाइदा पनि लिन सकिन्छ ।

- **प्राकृतिक प्रवाह संरक्षण**

नदीको प्राकृतिक प्रवाहलाई कायम राख्नेतर्फ ध्यान दिनुपर्छ ताकि नदीको प्राकृतिक इकोसिस्टममा कुनै नकारात्मक असर नपरोस् । यसका लागि उत्खननको क्षेत्र र मात्रा सीमित गर्ने र प्राकृतिक बहाव अवरोध नगर्ने नीति अपनाउन सकिन्छ ।

- **बायोइन्जिनियरिङ प्रविधिको प्रयोग**

नदी तटीय क्षेत्रलाई सुदृढ बनाउन बायोइन्जिनियरिङ, जस्तै घाँस र झाडी रोप्ने, बायोडाइभर्सिटी संरक्षण गर्ने कार्यहरूले नदीमा कटान रोक्न र पानीको गुणस्तर सुधार गर्न मद्दत पुर्याउँछ । यसले प्राकृतिक प्रणालीलाई सुदृढ बनाउन सहयोग गर्दछ ।

- **पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना क्षेत्र विकास**

उत्खननपछि प्रभावित क्षेत्रलाई पुनर्स्थापना गर्दै त्यसमा पर्यावरणीय सुधारका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्छ । यस अन्तर्गत स्थानीय प्रजातिका बिरुवा रोपण, जैविक कृषि, तथा संरक्षण क्षेत्रहरू स्थापना गर्न सकिन्छ ।

- **स्मार्ट मोनिटरिङ प्रणालीको प्रयोग**

वातावरणीय प्रभावलाई निरन्तर अनुगमन गर्न स्मार्ट मोनिटरिङ प्रणालीको प्रयोग गर्न सकिन्छ । जस्तै, वातावरणीय गुणस्तर (जस्तै, पानीको प्रदूषण स्तर, माटोको अवस्था) अनुगमन गर्न र तत्काल सुधार गर्न यसले सजिलो बनाउँछ ।

- **सामुदायिक लाभ कार्यक्रमहरू**

स्थानीय समुदायलाई उत्खननबाट लाभ हुने योजना सञ्चालन गर्न सकिन्छ, जस्तै, रोजगार सिर्जना, उद्यम विकास, र उत्खनन क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनमा उनीहरूको भूमिका सशक्त पार्नु । यसले समुदायमा दीर्घकालीन सकारात्मक प्रभाव पुर्याउँछ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

- **दिगो यातायात र ढुवानी प्रणाली**

नदीजन्य पदार्थ संकलन र ढुवानीको लागि कम इन्धन खपत हुने, कम प्रदूषण फैलाउने साधनहरूको प्रयोग गर्नुपर्छ । यस्तै प्रणालीले हावामा धुलो र प्रदूषणलाई न्यून पार्न मद्दत गर्छ ।

- **फोहोर जल व्यवस्थापन र जल शुद्धिकरण संयन्त्र स्थापना**

पानीमा मिसिएका विषाक्त कण र प्रदूषणलाई व्यवस्थापन गर्न जल शुद्धिकरण संयन्त्रहरूको स्थापना गरी, पानीलाई पुनः प्रयोगयोग्य र वातावरणमैत्री बनाउन सकिन्छ । यसले जल स्रोतको दिगो संरक्षणमा सहयोग पुर्याउँछ ।

६.२ नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण उपायहरू

नदीजन्य पदार्थ उत्खननको क्रममा हुने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न विभिन्न वातावरणीय, सामाजिक, र आर्थिक उपायहरूको कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ । यसका केही प्रमुख उपायहरू तल दिइएका छन्:

- **नदी प्रवाह र तटीय कटानको नियन्त्रण**

उत्खननको समय र क्षेत्रलाई सीमित गर्दै नदीको प्राकृतिक प्रवाह कायम राख्नुपर्छ ताकि नदी तटीय कटान कम होस् । कटान न्यूनीकरण गर्न नदी किनारमा वृक्षारोपण र तटीय क्षेत्रमा बलियो तटबन्धहरू निर्माण गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

- **जल संरक्षण र पुनःप्रयोग**

उत्खनन् प्रक्रियामा पानीको अधिक प्रयोग गर्दा जलस्रोतमा नकारात्मक असर पर्न सक्छ । यसका लागि पानी पुनःप्रयोग प्रणाली र जल शुद्धिकरण संयन्त्रको जडान गर्न सकिन्छ । पुनःप्रयोगले पानीको खपत घटाउन र प्राकृतिक जल स्रोतको संरक्षण गर्न मद्दत पुग्दछ ।

- **फोहोर व्यवस्थापन र पुनःप्रक्रिया (रिसाइकलिङ)**

उत्खननको क्रममा उत्पन्न हुने फोहोरलाई सही तरिकाले व्यवस्थापन गरेर वातावरणीय क्षति न्यून गर्न सकिन्छ । ठोस फोहोरहरूलाई पुनःप्रक्रिया गर्ने, जैविक फोहोरलाई जैविक प्रशोधन गर्ने र रिसाइकलिङ गर्ने उपायहरूले फोहोरको नकारात्मक प्रभावलाई न्यून गर्न मद्दत पुर्याउँछ ।

- **स्मार्ट धुलो नियन्त्रण प्रणाली**

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

धुलोको कारण हावा र वातावरणमा हुने प्रदूषण न्यूनीकरण गर्न स्मार्ट धुलो नियन्त्रण प्रणाली, जस्तै, नियमित रूपमा पानी छर्कने, प्रणाली, हावा शुद्धिकरण प्रणाली र धुलो कम गर्ने उपकरणहरूको प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुन्छ।

- सामाजिक र आर्थिक लाभहरूको सुनिश्चितता

स्थानीय समुदायलाई रोजगारीको अवसर प्रदान गर्दै उत्खननका कारण हुने सम्भावित असरको क्षतिपूर्ति प्रदान गरिनु उत्तम हुन्छ। यसले समुदायमा सकारात्मक भावना उत्पन्न गर्दै दीर्घकालीन आर्थिक लाभ पुर्याउँछ।

- जैविक विविधताको संरक्षण

उत्खनन् प्रक्रियाले जैविक विविधतामा असर पर्न सक्ने भएकाले त्यस क्षेत्रको जैविक विविधतालाई संरक्षण गर्न विशेष योजना बनाउनुपर्छ। संवेदनशील क्षेत्रहरूमा उत्खनन् क्षेत्रको सीमांकन गर्दै वनस्पति रोपण र वातावरण संरक्षणमा ध्यान दिनुपर्छ।

- पुनर्स्थापना योजना

उत्खनन् क्षेत्रको काम समापन पश्चात त्यसलाई पुनःस्थापित गर्न विशेष योजना लागू गर्नुपर्छ। पुनर्स्थापना योजना अन्तर्गत माटो संरक्षण, हरियाली फैलाउने, र जैविक संरचना पुनः निर्माण गर्नले वातावरणमा पुनः सन्तुलन कायम गर्न मद्दत पुर्याउँछ।

- पुनः उत्खनन तालिका

नदीजन्य उत्खनन् कार्य निश्चित समयतालिका बनाई धेरै वर्षसम्म लगातार उत्खनन नगर्नु उचित हुन्छ। बरु, एक निश्चित अवधिसम्म उत्खनन् रोक्ने र त्यस क्षेत्रमा पुनर्स्थापना हुन समय दिने नीति अपनाउदा दिगो रूपमा उत्खनन् कार्य गर्न सकिन्छ।

- वातावरणीय मापदण्डहरूको कडाइका साथ पालना

उत्खनन् गर्दा वातावरणीय मापदण्डहरूको पालनाले प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्न सकिन्छ। यसमा पानीको गुणस्तर परीक्षण, धुलो नियन्त्रण, र जैविक विविधताको अनुगमन जस्ता प्रक्रियाहरू आवश्यक हुन्छन्।

- स्थानीय समुदायसँग समन्वय र अन्तक्रिया कार्यक्रम

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

स्थानीय समुदायलाई उत्खनन प्रक्रियाको असर, व्यवस्थापन उपायहरू, र फाइदाबारे जानकारी लिन र दिन अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्छ । समुदायको सुझाव र सहयोगले वातावरणीय दिगोपनमा सुधार आउन सक्छ ।

- **हरित क्षेत्रहरूको स्थापना**

उत्खनन् स्थल नजिक हरित क्षेत्रहरू निर्माण गरेर जैविक विविधताको सन्तुलन कायम गर्न सकिन्छ । यस अन्तर्गत प्राकृतिक वनस्पति रोपण, जैविक विविधता संरक्षण क्षेत्र निर्माण, र तटबन्धीय क्षेत्रमा हरित ढाकोलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्छ ।

- **प्रशिक्षण र क्षमतावृद्धि कार्यक्रम**

उत्खनन् कार्यमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई वातावरणमैत्री प्रविधि र दिगो व्यवस्थापनका उपायहरूको तालिम दिनु उपयुक्त हुन्छ । यसले कामदारहरूको दक्षता बढाउँदै प्रदूषण न्यूनीकरणका उपायहरूलाई कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्छ ।

- **पर्यावरणीय अनुगमन समिति गठन**

स्थानीय निकाय, वातावरणविद्, र सरोकारवालाहरू सम्मिलित एक अनुगमन समिति गठन गरी वातावरणीय मापदण्डहरूको पालन सुनिश्चित गर्नुपर्छ । यसले उत्खनन प्रक्रियामा नकारात्मक असर कम गर्दै वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्न सहयोग पुर्याउँछ ।

- **उपयुक्त नीति तथा कानुनी व्यवस्था**

नदीजन्य पदार्थ उत्खननलाई नियमन गर्न स्पष्ट नीति तथा कानुनी व्यवस्था लागू गर्नु आवश्यक छ । कडा कानुनी मापदण्ड र अनुगमन प्रणालीको पालना नगर्नेलाई जरिवाना वा अन्य कानुनी सजायको व्यवस्था गर्दा अवैध उत्खननमा कमी आउन सक्छ ।

- **पानीको बहाव नियन्त्रण संरचना**

उत्खनन स्थलमा पानीको बहावको गति र दिशा व्यवस्थापन गर्न संरचनात्मक उपायहरू, जस्तै, तटबन्ध र जलाशय निर्माण गरेर प्राकृतिक प्रवाहलाई बचाउन सकिन्छ । यसले नदीको जैविक विविधता र पर्यावरणीय सन्तुलनलाई सुरक्षित राख्न सहयोग गर्छ ।

अध्याय ७- अन्य आवश्यक कुरा

७.१ वातावरणीय अनुगमन

वातावरण अनुगमनका लागि प्रस्ताव गरिएको कुराहरूको कार्यान्वयन तथा पालना भए नभएका सम्बन्धमा र प्रभाव न्युनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने उद्देश्यले राष्ट्रिय वातावरणीय नीति २०७६ र वातावरण संरक्षण ऐन २०७७ (सुदूरपश्चिम प्रदेश) ले पनि वातावरणीय अनुगमनलाई अनिवार्य गरेको छ र सो कार्यका लागि प्रस्तावक नै जिम्मेवार रहनेछ । वातावरण मैत्री क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनले मात्र वातावरणीय प्रतिकूल प्रभावहरूलाई न्युनीकरण गर्न सकिन्छ । अनुगमन नियमित र कडाईका साथ गरिएन भने कार्यान्वयन पक्ष फितलो र अप्रभावकारी हुन्छ । त्यसैले प्रस्तावमा उल्लेखित न्युनीकरण उपायहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि प्रस्तावकले नियमित रूपमा अनुगमन गर्नु पर्दछ ।

क. अनुगमनका प्रकार

वातावरणीय अनुगमन योजनाले Baseline monitoring, Impact monitoring र Compliance monitoring गरी तीन प्रकारको अनुगमन योजनाहरू समावेश गरिएको छ । प्रत्येक अनुगमन योजनालाई दुबै निर्माण र संचालन चरणका लागि भौतिक, जैविक र सामाजिक- आर्थिक र साँस्कृतिक समूहमा राखिनेछ । वातावरण अनुगमन योजनामा प्रत्येक प्रस्तावित निराकरण तथा बढोत्तरीका उपायहरूलाई मापदण्ड, सूचक, स्थान, विधि र समय तालिका/ आवृत्ति समावेश भएको एक म्याट्रिक्सको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring)

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण कार्य शुरू गर्नुपूर्व निर्माण स्थल र वरपरका आधारभूत वातावरणीय पक्षको सर्वेक्षण गर्नुपर्नेछ । यसले गर्दा अनुगमनको शिलशिलामा प्रारम्भिक अवस्थाको तुलनामा वातावरणीय पक्षमा भएको परिवर्तनको बारेमा थाहा पाउन सकिन्छ । यसैले प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन गरिदैन तर प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा रहेका जानकारीलाई आयोजनाको प्रारम्भिक तथ्यांकको रूपमा मानिनेछ ।

प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट भएका वातावरणीय परिवर्तन पत्ता लगाउन आयोजना निर्माण र संचालनका क्रममा त्यस क्षेत्रको जनस्वास्थ्य लगायत पर्यावरणीय, सामाजिक र आर्थिक अवस्थाका सूचकको मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring)

यस अन्तर्गत प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी निर्धारित मापदण्डको पालना गरेको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न गुणस्तरका विशेष सूचक वा प्रदूषणको अवस्था बारेमा आवधिक वा लगातार रूपमा अनुगमन गरी अभिलेख राखिनेछ । वातावरणीय अनुगमनका सूचकहरू निम्न बमोजिम हुनेछन् ।

तालिका २१६- वातावरणीय अनुगमनका सूचक

अनुगमनका क्षेत्र	सूचकहरू
माटो, भु-क्षय, बाढी	<ul style="list-style-type: none"> संख्या, स्थान जमिनको क्षेत्रफल, अवस्थिति, भिरालोपना र जमिनको झुकाव
पानीको स्रोत, प्रदूषण र पिउने पानीको प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण क्षेत्रमा पानी सम्बन्धी समस्याहरूको संख्या र सीमा फोहोरपानी र असुरक्षित तरिकाले फालिएको कारणले पानी प्रदूषणका घटना र त्यसले पारेको प्रभाव पिउने पानीको गुणस्तरको लागि फिल्ड किटको प्रयोग, पि.एच निर्धारण, कण र पानीमा रहेको फोहोर
वायु र ध्वनि प्रदूषण	<ul style="list-style-type: none"> वरिपरिको हावाको स्वच्छता, ध्वनिको तिब्रता, वायु र ध्वनि प्रदूषणका कारकहरू
आयोजना क्षेत्रको सामाजिक र आर्थिक विकास	<ul style="list-style-type: none"> रोजगारीको सिर्जना अवसरहरूको संख्या कामदारहरूले प्राविधिक सीपको वृद्धि गर्न प्रशिक्षण प्राप्त संख्या नयाँ पसल, होटल, व्यवसायको संख्या र प्रकार प्रभाव क्षेत्रको आधारभूत सेवा र उपयोगिताहरूको स्थितिमा परिवर्तन जस्तै शिक्षण संस्था, स्वास्थ्य सेवामा पहुँच, पानीको आपूर्ति, ऊर्जा स्थिति, जनताको जीवनयापनमा आएका परिवर्तन कामदारलाई प्रदान गरिएका स्वास्थ्य सेवा र सुरक्षाका उपायहरू

	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक सेवा सुविधा प्राप्त गर्ने व्यक्तिको संख्यामा वृद्धि (स्कुल, स्वास्थ्य चौकी, पसल), जमिनको मूल्य वृद्धि • बस्ती क्षेत्रको अवस्था (घरको संख्या, पसल, सरसफाईको अवस्था)
--	--

ख. अनुगमनको विधि

आयोजनाको अनुगमनको लागि स्थलगत अध्ययन, आयोजना कार्यालयबाट प्राप्त हुने तथ्यांकहरू, स्थानीयहरूसँगको अन्तरक्रिया तथा सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरिनेछ । यसका साथै आयोजना क्षेत्रको वायु, ध्वनि, पानी, आदिका नमुना संकलन गरी प्रयोगशालामा नमुना परीक्षण गरिनेछ । आयोजनाको अनुगमन गर्दा विज्ञद्वारा तयार पारिएका सूचक/ मानकहरूको साथ आयोजनाको अनुगमन गरिनेछ । आयोजनाको अनुगमन कार्य गर्दा आयोजनासँग सम्बन्ध राख्ने विभिन्न निकायहरू, प्रस्तावक तथा प्रस्तावकका मातहतका निकायहरू, संघीय तथा प्रदेश मातहतका मन्त्रालय, आयोजनाबाट प्रभावित स्थानीय तह तथा वडा कार्यालयसँग सहकार्य गरिनेछ ।

ग. अनुगमन गर्ने निकाय

यस खण्डमा आयोजना कार्यान्वयनबाट हुनसक्ने सम्भावित मुद्दाहरूको बारेमा छलफल गरिएको छ भने अनुगमन तालिका र जिम्मेवारी सहित न्यूनीकरणका उपायहरूको प्रस्ताव गर्दछ । वा.व्य.यो. ले आयोजना व्यवस्थापनलाई यसरी मार्ग निर्देशित गर्दछ ताकि वातावरण संरक्षणका उपायहरू पर्याप्त रूपमा लागू गरिएको छ । प्रस्तावित आयोजनासँग सम्बन्धित वातावरणीय व्यवस्थापनको उत्तरदायित्वमा विभिन्न आयोजना निर्माण गर्ने निकायहरू समावेश गरिएका छन् र प्रत्येक विशेष गतिविधिहरूका लागि विशेष जिम्मेवारीहरू समेत तोकिएको छ । वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार मुख्य निकाय प्रस्तावक रहने छ र अनुगमनको मुख्य निकाय निम्न अनुसार हुनेछन् ।

गाउँपालिका/गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

गा.पा. र वडा कार्यालय नदी बाट ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवा संकलन उत्खनन् र ढुवानी गर्न प्रस्तावक गाउँपालिका रहने छ साथै ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवा उत्खनन् संकलन तथा बेचबिखन गर्दा उठने करको रकम गाउँपालिकाको मातहतमा जानेछ । यी वाहेक वातावरण व्यवस्थापन योजना अन्तर्गत लेखिएका कुराहरू कार्यान्वयन तथा अनुगमनको कार्य गाउँपालिका मार्फत नै गरिनेछ । प्रस्तावित

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

खोलाहरुबाट नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् संकलन कार्यको अनुगमन गर्नका लागि गाउँपालिकाले देहाय अनुसारको स्थानीय अनुगमन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

- गा.पा उपाध्यक्ष : संयोजक
- वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समितिको संयोजक: सदस्य
- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत: सदस्य
- वातावरण निरीक्षक: सदस्य

समितिले जिल्ला स्थित डिभिजन वन कार्यलय, सम्बन्धित निकाय प्रमुख तथा प्रतिनिधि वा विषय विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ । त्यसै, गाउँपालिका तथा विभिन्न स्थानिय क्लवहरु, गैरसरकारी सामुदायिक वन उपभोक्ता आदि संघ संस्थाहरुले ढुङ्गा, बालुवा संकलन, ढुवानी कार्य र वातावरण संरक्षणमा अगुवाका रूपमा भुमिका खेल्न सक्नेछन् ।

डिभिजन वन कार्यालय

डिभिजन वन कार्यालयको वन क्षेत्र भित्र पर्ने खोला, खोलाहरुबाट ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा उत्खनन् तथा संकलन कार्यको स्वीकृत दिन सक्ने आधिकारिक संस्था डिभिजन वन कार्यालय पनि हो । जिल्ला भित्रबाट बग्ने खोलाहरुको किनारबाट, वन क्षेत्र भित्र पर्ने घाटहरुबाट ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा संकलन कार्य जिल्ला वन कार्यालय र जिल्ला समन्वय समितिको अनुमतिमा गर्न पाईन्छ ।

प्रदेश सरकार

प्रदेश सरकारका नीति नियमहरुको कार्यान्वयन बारेमा सम्बन्धित प्रदेश मन्त्रालयले गाउँपालिकालाई र जिल्ला समन्वय समितिलाई निर्देशन दिन्छ र त्यसको अनुगमन गर्दछ । वन तथा वातावरण मन्त्रालय वन जंगल क्षेत्र भित्र पर्ने सबै प्रकारका खोलाहरुबाट उत्खनन् कार्यको कार्यक्षेत्र प्रदेश सरकारको हुन्छ । त्यसकारण खोलाबाट ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा उत्खनन् तथा संकलन कार्यमा प्रदेशको अहम् भुमिका भएको हुनाले यिनीहरुको समन्वय अति आवश्यक हुन्छ । त्यसैले प्रारम्भिक वातावरण परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन र नियमावलीलाई मुख्य आधार बनाउनु अनिवार्य हुन्छ ।

केन्द्रिय सरकार

गाउँपालिका र जिल्ला समन्वय समिति, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय अन्तर्गत पर्ने हुँदा केन्द्रिय स्तरको आधिकारिक संस्था भनेको संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट हो । नेपाल सरकारका नीति नियमहरुको कार्यान्वयन बारेमा संघीय मामिला तथा

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले जिल्ला समन्वय समितिलाई निर्देशन दिन्छ र त्यसको अनुगमन गर्दछ ।

घ. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

वातावरणीय संरक्षणका लागि कुनै पनि वातावरणमा प्रभाव पार्ने योजना सञ्चालन गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, सुदुरपश्चिम प्रदेश वातावरण प्रदेशको वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७ र बर्दगोरिया गाउँपालिकाको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०७७ ले अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई अनिवार्य गरेको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा निम्न बमोजिमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको कार्य गरिनेछ ।

तालिका १७- अनुगमन लागत

क्र. स.	अनुगमनको प्रकार	अनुगमनको विधि	सुचक	समयवधी	अनुमानित बजेट	जिम्मेवारी
१	आधाररेखा अनुगमन	उत्खनन् क्षेत्रको सामाजिक, जैविक, भौतिक र साँस्कृतिक वातावरणको विवरण राख्ने	गाउँपालिका को अभिलेख	प्रत्येक ६ महिनामा	३०,०००	गाउँपालिका,
		मौज्दात परिमाणको आंकलन गरि अभिलेख राख्ने	गाउँपालिका को अभिलेख	प्रत्येक ३ महिनामा	१,२०,०००	गाउँपालिका
२	नियमपालन अनुगमन	मापडण्ड अनुसार उत्खनन् गरे नगरेको नियमित अनुगमन गरि उत्खनन् गरेको परिमाणको अभिलेख राख्ने ।	गाउँपालिका को अभिलेख	उत्खनन् कार्य सुरु भएपछि नियमित	९०,०००	गाउँपालिका
		वातावरण र स्थानीय जनसमुदायको जीवनयापनमा	गाउँपालिका को अभिलेख	उत्खनन् कार्य सुरु	४०,०००	गाउँपालिका

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

क्र. स.	अनुगमनको प्रकार	अनुगमनको विधि	सुचक	समयवधी	अनुमानित बजेट	जिम्मेवारी
		पर्ने असर न्युनिकरणका लागि सुझाइका उपायहरु अवलम्बन गरे नगारेको अध्ययन गरि अभिलेख राख्ने		भएपछि नियमित		
३	प्रभाव अनुगमन	उत्खनन् कार्यबाट सामाजिक, आर्थिक, जैविक र साँस्कृतिक वातावरणमा परेको नकारात्मक र सकारात्मक असरहरुको अध्ययन गरि अभिलेख राख्ने ।	गाउँपालिका को अभिलेख	वार्षिक	७५,०००	गाउँपालिका
		वातावरण व्यवस्थापन योजनाको प्रभावकारिता र कार्यान्वयनको अवस्थाको अनुगमन गरि प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	गाउँपालिका ले तयार गरेको प्रतिवेदन	वार्षिक	५०,०००	गाउँपालिका
जम्मा					४,०५,०००	

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

अनुगमनका लागि अनुमानित रकम

प्रस्तावित प्रस्ताव कार्यान्वयनको चरणमा वातावरणीय अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय, प्रभावित वडा कार्यालयको काँधमा रहेको छ । प्रस्तावित आयोजनाको वातावरणीय अनुगमनको क्रममा हुने खर्चको अनुमानित बजेट तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका १८- वातावरणीय अनुगमनका लागि लाग्ने खर्च

क्र.सं.	विवरण	संख्या	दर	लागत (ने.रु)
१	वातावरणविद्	१	१५,०००	१५,०००
२	आर्थिक-सामाजिक विज्ञ	१	१०,०००	१०,०००
३	मेकानिकल ईन्जिनियर	१	१५,०००	१५,०००
४	ल्याब उपकरण तथा जल, वायु, ध्वनि आदि परीक्षण कार्य	एकमुष्ट		१,००,०००
५	स्टेशनरी	एक मुष्ट		१०,०००
६	यातायात	एकमुष्ट		२०,०००
जम्मा लागत				१,७०,०००

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

७.२ विद्यमान कानूननी व्यवस्थाहरूको पुनरावलोकन

१. नेपालको संविधान

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ३५ को उपधारा ५ बमोजिम वातावरण संरक्षण राज्यको दायित्व भित्रको क्षेत्र भनेर व्याख्या गरेको छ। संविधानको यस धाराले वन वनस्पति तथा वातावरण संरक्षण सँग सम्बन्धित नीति नियम तथा रणनीति निर्माणको लागि निर्देशित गरेको छ।

नेपालको तत्कालिन संविधानको अन्तिम व्याख्या गर्ने अधिकार प्रत्यायोजन गरिएको निकाय सम्माननिय सर्वेच्चा अदालतको २०६ श्रावन २१ गते आदेशले ढुङ्गा तथा बालुवालाई प्राकृतिका सम्पदाको रूपमा व्याख्या गर्दै यसको प्रयोग सार्वजनिक हितमा मात्र गर्न सकिन्छ भन्ने निकर्ण गरेको छ। साथै यस्ता प्राकृतिक सम्पदाको प्रयोग गर्दा वातावरण संरक्षणलाई उच्च महत्व दिँदै संकलन उत्खनन् तथा प्रयोग पूर्व अनिवार्य सम्बन्धित विषयका विज्ञ टोलिबाट वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन / परिक्षण गर्न/ गराउन आदेश भएको छ।

२. नीति तथा योजनाहरू

क) राष्ट्रिय सिमसार नीति २०६९

राष्ट्रिय सिमसार नीति २०६९ मा सिमसारहरूको संरक्षण पुन स्थापना र प्रभावकारी व्यवस्थापनको आवश्यकताको उल्लेख गरिएको छ।

ख) राष्ट्रिय वन नीति २०७५

यस नीतिको दूरदृष्टि व्यवस्थित वन क्षेत्र र सन्तुलित पर्यावरण मार्फत नेपालको आर्थिक सामाजिक र सांस्कृतिक समृद्धिमा योगदान रहनेछ। यस नीतिको लक्ष्य वन संरक्षित क्षेत्र जलाधारा जैविक विविधता वन्यजन्तु र वनस्पतिको दिगो र सहभागिता मूलक व्यवस्थापनबाट वनजन्य वस्तु तथा सेवाको उत्पादन एवं मूल्य अभिवृद्धि र तीनको न्यायोचित वितरण गर्नु रहेको छ। राष्ट्रिय वन नीति २०७५ को बुदा नं ६ २ ४ र ६ २ ५ मा वन वनस्पति वन्यजन्तु वनक्षेत्रको संरक्षण बहुआयामिक र दिगो उपयोग सम्बन्धि व्यवस्था गरेको छ।

ग) पन्ध्रौ पञ्चवर्षीय योजना आ व २०७६/७७-२०८०/८१

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

१५ औं पञ्चवर्षीय योजनामा खानी तथा खानीजन्य उद्योगको लागत प्रभावी र तुलनात्मक लाभका आधारमा विकास गर्ने रणनीति रहेको छ। उक्त रणनीति हासिल गर्न खनिज र पेट्रोलियम पदार्थको उत्खनन् प्रशोधन र प्रयोग गर्न यस सम्बन्धी कानून संशोधन र सुधार गरिने निजि क्षेत्रसँगको सहकार्य समेतमा वन पैदावार र बहुमुल्य पत्थर लगायत अन्य खनिजको प्रशोधन एवं अन्वेषण सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गरिने खानी तथा निर्माणजन्य उद्योगको स्थापना विकास र विस्तारमा सहजीकरण र प्रवर्द्धन गरिने स्थानीय उपलब्धता र लागत प्रभावकारिताका आधारमा नर्दिष्ट स्थानहरूको पहिचान गरि ढुंगा गिट्टी चोकर बालुवा लगायतका निर्माण सामग्री उत्खनन् प्रशोधन र उपयोगका लागि आवश्यक व्यवस्था गरिने स्थानीय स्तरका उद्योग ग्राममा वन पैदावार र खनिज पदार्थमा आधारित प्रशोधन उद्योग संचालन गर्न प्रोत्साहन गरिने कार्यनीति १५ औं पञ्चवर्षीय योजनामा तय गरेको छ।

घ) राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६

विश्वव्यापी तापक्रममा भएको वृद्धिको असर जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्राकृतिक प्रकोपहरू जस्तै हिमताल फुट्ने बाढी र अनिकालको साथसाथै मानव स्वास्थ्यमा देखिएका नकारात्मक प्रभावहरूलाई कम गर्नका लागि राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ लाई लागू गरिएको हो।

ङ) राष्ट्रिय वातावरण नीति २०७६

नेपालको संविधानको धारा ३० ले प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बस्नको मौलिक अधिकार प्रदान गर्दछ जसका लागि वातावरण मैत्री विकास कार्यहरू आवश्यक पर्दछ। यस नीतिको मुख्य लक्ष्य भनेको प्रदुषण नियन्त्रण, फोहोरमैला व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धन गरी नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको सुनिश्चितता गर्नु हो। यस नीतिको मुख्य उद्देश्यहरू भनेको सबै प्रकारका प्रदुषणको रोकथाम, नियन्त्रण र न्युनीकरण गर्ने; सबै स्रोतहरूबाट सिर्जित फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गर्ने; शहरी तथा नगर क्षेत्रको हरियाली विस्तार गर्ने; विकासको सबै आयामहरूमा वातावरणीय चासोलाई मूलप्रवाहिकरण गर्ने; प्रदुषण पीडितलाई वातावरणीय न्यायको सुनिश्चितता गर्ने वातावरण संरक्षण तथा प्राकृतिक स्रोतको दिगो व्यवस्थापनमा जनसहभागिता जुटाउने वातावरण संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि शोध, अनुसन्धान र क्षमता अभिवृद्धि; गर्ने सम्भव भएसम्म उपलब्ध स्रोत साधनको पुनःप्रयोग र पुनःप्रशोधन गर्ने।

३. ऐन तथा नियमहरू

क) जलचर संरक्षण ऐन, २०१७

यो ऐनले जलचर संरक्षण को प्रयास गरेको छ। भाग ३ मा कुनै व्यक्तिले पनि कुनै जलमा रहेको कुनै जलचरलाई समात्ने तथा मार्ने अभिप्रायले जानी जानी त्यस्तो जलमा वा त्यसको आसपासमा कुनै किसिमको विद्युतीय धार (करेण्ट) विष्फोट पदार्थ वा विषालु पदार्थको प्रयोग गर्न हुँदैन।

ख) भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९ तथा नियमवाली, २०४२

बाढी, पहिरो, भू-क्षय जस्ता प्राकृतिक प्रकोपको नियन्त्रण गरी भू तथा जलाधार संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गर्न र सर्वासाधारण जनताको सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न यो ऐन बनेको हो।

ग) खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२ तथा नियमवाली, २०५६

खानी ऐन, २०४२ (संशोधन २०५)मा ढुंगा, गिट्टी, बालुवाको संकलन वा उत्खनन् कार्यलाई ऐनको दायरा भित्र राखेको छ। खानी संचालन, कारोबार तथा प्रशासनिक गतिविधिलाई बैधानिक रूपमा समेटेको हुनाले खानी क्षेत्रको एकीकृत वातावरणीय प्रभावहरू अध्ययन गर्न धेरै उपयोगि हुनेछन्। यस ऐनमा खनिज कार्यको वर्गीकरण, खनिज कार्य गर्ने अधिकार, खनिज कार्य गर्ने अनुमति, उत्खनन् कार्य अधिकार, अनुमतिपत्रको नवीकरण, खनिज क्षेत्रको आकार तथा क्षेत्रफल, खोज तलास अवधि, उत्खनन् अवधि खनिज कार्यको संचालन, खनिज पदार्थको निर्यात आदी सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाको बारे उल्लेख गरेको छ। यस ऐनको दफा (११) का मा खनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले खनिज कार्य गर्दा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर नपर्ने कुरालाई जोड दिएको छ। साथै त्यस्तो खनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले वातावरण संरक्षणका सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमका बचाउ उपायहरू अपनाउनु पर्ने कुरालाई समेत उक्त दफामा उल्लेख गरिएको छ।

खानी तथा खनिज पदार्थ नियमवाली, २०५६ को नियम ५ मा खनिज कार्यको अनुमतिपत्र लिन चाहने व्यक्तिको योग्यता को बारेमा उल्लेख गरिएको छ। नियमवालीको परिच्छेद-४ मा उत्खनन् कार्य सम्बन्धी व्यवस्था गरे बमोजिम नियम १६, १७, १८, १९, २०, २१ र २२ मा क्रमश उत्खनन् कार्यको आकार तथा क्षेत्रफल, उत्खनन् कार्यको अवधि र अवधि थप सम्बन्धी व्यवस्था, उत्खनन् कार्यको कार्यको कार्यको कार्यको सञ्चालन उत्खनन् कार्य गर्दा पालन गर्नु पर्ने शर्तहरू, उत्खनन् कार्य गर्दा पाउने सुविधा तथा सहूलियत, रोयल्टी बुझाउनु पर्ने र स्थानीय विकास शुल्क सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गरेको छ।

ड) जलस्रोत ऐन, २०४९ तथा नियमवाली, २०५०

भू-सतहमा वा भूमिगत वा अन्य कुनै अवस्थामा रहेको जलस्रोतको समुचित उपयोग, संरक्षण, व्यवस्थापन र विकास गर्न एवं जलस्रोतको लाभदायक उपयोगहरूको निर्धारण गर्ने, त्यस्तो उपयोगबाट हुने वातावरणीय तथा अन्य हानिकारक प्रभावको रोकथाम गर्ने एवं जलस्रोतलाई प्रदुषण मुक्त राख्ने सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गरिएको छ। यस ऐनको दफा १८ (१) बमोजिम नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी जलस्रोतको विभिन्न उपयोगको सम्बन्धमा आवश्यक गुणस्तर तोक्न सक्नेछ। साथसाथै यस ऐन २० बमोजिम जलस्रोतको उपयोगको गर्दा भू-क्षय, बाढी, पहिरो वा यस्तै अरु कारणद्वारा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गर्नुपर्दछ।

जलस्रोत नियमवाली २०५० को नियम १७ उपनियम १ ड बमोजिम आयोजनाले वातावरणमा पर्ने उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनतम गर्न अपनाउने उपायहरू तथा जलस्रोत रहने जलचर एवं जल वातावरण संरक्षणको लागि अपनाउने उपायहरू आयोजनाले सम्बन्धीत क्षेत्रमा पनर्न सक्ने सामाजिक तथा आर्थिक प्रभावको अतिरिक्त विद्यमान स्थानीय श्रम तथा स्रोत र साधनको उपयोग आयोजना सम्बन्धी कार्य पुरा भएपछि त्यस क्षेत्रका व्यक्तिहरूले पाउने लाभ निर्माण तथा सञ्चालन सम्भार सम्बन्धमा स्थानीय जनतालाई दिइने तालीम निर्माण शिविरको लागि आवश्यक पर्ने सुविधाहरू सुरक्षात्मक व्यवस्थाहरू तथा आयोजना सञ्चालनबाट सम्बन्धीत जग्गा धनीहरूलाई पर्न सक्ने असर विस्थापित जनसंख्याको लगत र तिनीहरूको पुनर्वासको लागि अपनाउने आवश्यक व्यवस्था समेत स्पष्ट रूपमा खुलाउनु पर्छ।

च) सवारी तथा यातायात व्यवस्थापन ऐन, २०४९ तथा नियमवाली, २०५४

सवारी तथा यातायात व्यवस्थापन ऐन, २०४९ को दफा २३ अन्तर्गत सवारीको जाँचबुझको लागि मापदण्ड तोक्न सकिने अनुसार उपदफा १ (ग) सवारीबाट हुन सक्ने प्रदुषण सम्बन्धी कानूनलाई समावेस गरिएको छ। सोही ऐनको दफा २४ को उपदफा ३ बमोजिम वातावरणको प्रदुषण, सवारीको चाप, सडकको स्थिति सवारी आवागमनमा पर्ने कठिनाई वा यस्तै अन्य कारणले गर्दा सार्वजनिक हितको लागि कुनै किसिमको सवारी साधनको दफा १४ बमोजिम गरिने दर्ता रोक्का गर्न मनासिब देखेमा विभागले कुनै वा सबै यातायात व्यवस्था कार्यालयलाई त्यस्तो सवारीको दर्ता रोक्का गर्ने आदेश दिन सक्नेछ व्यवस्था गरिएको छ।

छ) बाल श्रम ऐन, २०५६ तथा नियमवाली, २०६२ र बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बालबालिकालाई कल कारखाना, खानी वा यस्तै अन्य जोखिमपूर्ण काममा लगाउन निषेध गर्न तथा बालबालिकालाई अन्य काममा लगाउँदा उनीहरूको स्वास्थ्य, सुरक्षा तथा सेवा र सुविधाका सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न यो ऐन बनेको हो । यस ऐनको दफा ३ (१) बमोजिम कसैले पनि चौध वर्ष उमेर पूरा नगरेका बालकलाई श्रमिकको रूपमा काममा लगाउनु हुँदैन ।

यस नियमवालीको नियम ४ (१) बमोजिम बालकलाई श्रमिकको रूपमा काममा लगानु अघि निजले सो काम गर्न सक्ने नसक्ने विषयमा बालकको स्वास्थ्य परीक्षण गर्न प्रतिष्ठानले कामको प्रकृति र बालकको उमेर समेत उल्लेख गरी श्रम कार्यलयमा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(ज) सिंचाई नियमवाली २०५६

यस नियमको नियम ३९ ले सिंचाई गर्नका लागि बनाईएका नहरहरूको सुरक्षाको कुरा गर्छ । नहरमा पानीको मात्रा घटाउने खालका कामहरूको पनि यसले रोक लगाउने प्रवधान रहेको छ । यस नियमले सिंचाईका परियोजनाहरूको वरपरबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा जस्ता प्रकृतिक सम्पदाहरू निकाल्न नमिल्ने कुरा पनि उल्लेख गरिएको छ ।

(झ) फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८ तथा नियमवाली, २०७०

फोहोरमैलालाई स्रोतमा न्युनीकरण पुनःप्रयोग प्रशोधन वा विसर्जन गरी फोहोरमैलाको व्यस्थित तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न तथा फोहोरमैलाबाट जनस्वास्थ्य तथा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावलाई कम गरी स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरण कायम गर्नका लागि फोहोरमैला व्यवस्थापन जस्तो अत्यन्त जरुरी सेवा सम्बन्धी कानूनीलाई संशोधन र एकीकरण गरिएको हो । यस ऐनको दफा ४ (३) बमोजिम कुनै उद्योग वा स्वास्थ्य संस्थाले हानिकारक फोहोरमैला स्वास्थ्य संस्थाले हानिकारक फोहोरमैला स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहोरमैला रासायनिक फोहोरमैला तथा औद्योगिक फोहोरमैला प्रशोधन गरी बाँकिरहेको फोहोरमैला तथा अन्य फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गरीदिन स्थानीय तहलाई अनुरोध गरेमा वा स्थानीयतहले निर्माण गरेको फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न माग गरेमा स्थानीय तहले निर्धारण गरे बमोजिमको सेवा शुल्क लिई फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गरीदिन वा फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न दिन सक्नेछ ।

फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८ को दफा ५० ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले बनाएको फोहोरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७० को नियम ३, ५ र ७ ले क्रमश फोहोरमैला पृथकीकरण तथा

व्यवस्थापन, हानिकारक वा रासायनिक फोहरमैला निष्काशन तथा व्यवस्थापन र फोहरमैला ढुवानी सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ ।

ज) संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण ऐन, २०७४ तथा नियमावली, २०७५

नेपाल पक्ष भएको संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिका प्रजातिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार सम्बन्धी महासन्धि, १९७३ को कार्यान्वयन गर्न सङ्कटापन्न वन्यजन्तु र वनस्पतिका विभिन्न प्रजातिको संरक्षण र त्यसको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारलाई नियमन तथा नियन्त्रण गर्नको लागि आवश्यक कानूनी व्यवस्था छ । यस ऐनको दफा ३ (१) बमोजिम कसैले पनि दुर्लभ वा लोपोन्मुख वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सो को नमूना खरिद बिक्री गर्न, आफूसँग राख्न, प्रयोग गर्न, रोप्न, हुर्काउन, नियन्त्रित प्रजनन गर्न, ओसारप्रसार गर्न वा निकासी वा पैठारी गर्न वा गराउन हुँदैन ।

संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण ऐन, २०७४ को दफा ३७ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले बनाएको संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण नियमावली, २०७५ को नियम १४ (१) बमोजिम नियम १३ बमोजिम दर्ता गरिएको संकटापन्न वन्यजन्तुको संरक्षण दायित्व सम्बन्धीत व्यक्ति, संस्था वा निकायमा निहित रहनेछ साथै नियम १४ (३) बमोजिम दर्ता गरिएको वन्यजन्तुको संरक्षण र सुरक्षाका लागि सो नियमको उपनियम (१) बमोजिमको व्यक्ति, संस्था वा निकायले नियम १२ को उपनियम (४) बमोजिमको योजनाको पालना गर्नु पर्नेछ ।

ट) स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४

नेपालको संविधान बमोजिम स्थानीय तहको अधिकार सम्बन्धि व्यवस्था गर्न तथा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बिचको सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्दै जनसहभागीता, उत्तरदायित्व र पारदर्शिता सुनिश्चित गरी सुलभ र गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न यो ऐन जारी भएको हो । नेपालको संविधान, २०७२ को अनुसूची ८ मा वर्गीकरण गरिएको क्र.सं. १ देखि २२ सम्मको क्षेत्राधिकारहरुबाट प्राकृतिक स्रोत माथिको अधिकार स्थानीय तहलाई प्राप्त भई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) (घ) को स्थानीय कर, सेवा शुल्क तथा दस्तुर शीर्षकको शीर्षक नं. (६) मा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको बिक्री तथा निकासी शुल्क दस्तुर सङ्कलन, उपदफा (२)(छ) को स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख सङ्कलन शीर्षकको शीर्षक नं. (४) मा सम्भाव्य प्राकृतिक स्रोत तथा साधनको पहिचान तथा अभिलेख व्यवस्थापन, उपदफा (२) (प) को जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण शीर्षकको शीर्षक नं. (७) मा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, तथा

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

स्लेट जस्ता खानीजन्य वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोगको दर्ता, अनुमति, नवीकरण, खारेजी र व्यवस्थापन गर्न पाउने कानूनी व्यवस्था गरेको छ ।

ठ) श्रम ऐन, २०७४ तथा नियमावली, २०७५

श्रमिकको हक, हित तथा सुविधाको व्यवस्था गर्न, श्रमिक र रोजगारदाताको अधिकार तथा कर्तव्यको स्पष्ट व्यवस्था गरी असल श्रम सम्बन्धको विकास गर्न, श्रम शोषणका सबै अवस्थालाई अन्त्य गरी उत्पादकत्व वृद्धि गर्न श्रम सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गरिएको हो । परिच्छेद - ७ २८ (१) बमोजिम रोजगारदाताले श्रमिकलाई प्रतिदिन आठ घण्टा र एक हप्तामा अठ्चालीस घण्टाभन्दा बढी समय हुने गरी काममा लगाउन पाइने छैन ।

श्रम नियमावली, २०७५ को नियम १६ (१) बमोजिम रोजगारदाताले प्रतिष्ठानको कामको प्रकृतिको आधारमा प्रतिष्ठानमा काम गर्ने समयको निर्धारण गरी सोको जानकारी सबै श्रमिकलाई गराउनु पर्नेछ । यस नियमावलीको नियम ३४ (१) बमोजिम ऐन तथा यस नियमावलीमा अन्यत्र लेखिएको बाहेक रोजगारदाताले कार्यस्थलमा कार्यरत श्रमिक तथा अन्य व्यक्तिको सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति बनाउँदा प्रतिष्ठानको कार्य प्रकृति अनुसार कार्यस्थलमा अपनाउनु पर्ने सुरक्षा सतर्कता, श्रमिकको स्वास्थ्य, कार्यस्थलमा हुनसक्ने सम्भावित दुर्घटना, कार्यस्थलमा मेशिनरी यन्त्र उपकरण सञ्चालन गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानी, स्वास्थ्यका दृष्टिले संवेदनशील मानिने रसायनिक पदार्थको प्रयोग गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानी लगायत व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको सुनिश्चितता गर्ने आधारलाई समेटिने गरी बनाउनु पर्नेछ ।

ड) वन ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७९

वनजंगलको संरक्षण गरी वातावरणको प्रबर्धन गर्न र वन पैदावारको समुचित सदुपयोग गरी जनताको आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्न नेपाल सरकारको वन ऐन २०७६ जारी गरेको छ । यस ऐनको परिच्छेद १२ को दफा ४२ ले कुनै राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना, लगानी बोर्डबाट लगानी स्वीकृत भएको योजना, राष्ट्रिय गौरवका आयोजना सञ्चालन गर्दा वन क्षेत्र प्रयोग गर्नु बाहेक अन्य विकल्प नभएमा र प्रचलित कानून बमोजिम वातावरणीय परीक्षण गर्दा वातावरणमा उल्लेख प्रतिकूल असर नपर्ने भएमा नेपाल सरकारले राष्ट्रिय वन प्रयोग गर्न दिन सक्ने प्रावधान गरेको छ । त्यसैगरी यो ऐनको दफा ४२ को उपदफा २ अनुसार योजना सञ्चालनको लागि वनक्षेत्र उपलब्ध गराउँदा जति वनक्षेत्र प्रयोग गर्नु पर्ने हो कम्तीमा त्यति नै क्षेत्रमा रूख रोप्नको लागि सम्भव भएसम्म आयोजनास्थलको नजिक पर्ने राष्ट्रिय वनक्षेत्रसँग जोडिएको र समान भौगोलिक र पारिस्थितिकीय क्षेत्रमा पर्ने तथा वनको विकास गर्न सकिने भू-बनोट भएको जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

वन नियमावली, २०७९ ले वन र वन्यजन्तुको संरक्षणको लागि थप विस्तृत कानुनी उपायहरू प्रदान गर्दछ । वन कानूनको आधारमा, तेह्रवटा बिरूवा प्रजातिहरू स्तर संरक्षण सूचीमा सामेल गरीएका छन् । नेपाल सरकारले चाँप, खयर र सालका रूखहरू काट्न, ती रूखहरूको ओसारप्रसार र निर्यात गर्न प्रतिबन्ध लगाएको छ ।

ढ) वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७

स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने प्रत्येक नागरीकको मौलिक अधिकारको संरक्षण गर्न, वातावरणीय प्रदूषण वा हासबाट हुने क्षति बापत पीडितलाई प्रदूषकबाट क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउन, वातावरण र विकास बीच समुचित सन्तुलन कायम गर्न, प्रकृति, वातावरण र जैविक विविधतामा पर्ने प्रतिकूल वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण गर्न तथा जलवायु परिवर्तनको चनौतीलाई सामना गर्नको लागि वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न वाञ्छनीय भएको हो । वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को परिच्छेद २ को दफा ३ को उपदफा (१) अनुसार प्रस्तावकले तोकिए बमोजिमको प्रस्तावको तोकिए बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको र ऐनको दफा ३ को उपदफा २ (क) अनुसार राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त विकास आयोजना, लगानी बोर्डबाट लगानी स्वीकृत भई कार्यान्वयन गरीने आयोजना, राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, प्रचलित कानून बमोजिम संघको अधिकार क्षेत्र भित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धीत विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजना, एक भन्दा बढी प्रदेशमा निर्माण कार्य गर्नु पर्ने आयोजना वा नेपाल सरकारले तोकिएको कुनै आयोजना सम्बन्धी प्रस्तावको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण भए तोकिएको निकाय समक्ष र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन भए मन्त्रालय समक्ष स्वीकृतिको लागि पेश गर्नुपर्ने उल्लेख छ । सोही ऐनको दफा ४ देखि ७ मा प्रस्ताव स्वीकृतिको लागि गर्नुपर्ने प्रक्रियागत व्यवस्था गरेको छ । सोही ऐनको दफा ८ ले त्यस्तो प्रस्ताव तोकिएको निकायबाट स्वीकृत गराएपछि मात्र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने कुरालाई निर्देशन गरेको छ ।

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ३ देखि १३ सम्म संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्दा अपनाउनु पर्ने चरण बढ्द प्रक्रियाहरू क्षेत्र निर्धारणका कागजात, कार्यसूची, सार्वजनिक परामर्श र सुनुवाई, र वातावरणीय अनुगमन को बारेमा विस्तृत रूपमा उल्लेख गरिएको छ । वातावरणीय कानूनले सम्बन्धीत मन्त्रालयलाई वातावरणीय गतिविधिहरूको अनुगमन गर्न लगायत न्यूनीकरणका उपायहरू र वन तथा वातावरण मन्त्रालयलाई वातावरणीय लेखा परीक्षणका लागि शक्ति दिन्छ । यस नियमावलीको अनुसूची- २ मा उल्लेख भएका प्रस्तावहरूको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नु पर्नेछ । प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणका लागि सम्बन्धीत मन्त्रालय, यो प्रस्तावित आयोजनाका लागि भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयलाई अन्तिम प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत गर्न अधिकृत गरिएको छ । यस नियमावलीले प्रारम्भिक

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन अध्ययन चाहिने विभिन्न प्रकारका विकास गतिविधिहरूलाई सूचीबद्ध गर्दछ । साथसाथै यस नियमावलीले कार्यसूची, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदनका लागि मस्यौदाको रूपरेखा पनि उपलब्ध गराउँदछ ।

ग) सुदूरपश्चिम प्रदेश वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७

स्वच्छ वातावरणको संरक्षण, सम्बर्धन तथा व्यवस्थापन, वातावरणीय असन्तुलन र सम्भावित प्रतिकूल असरहरूलाई कम गर्न, प्राकृतिक स्रोतहरूको समुचित उपयोग गर्न र प्रदेशस्तरमा विकास आयोजना तथा कार्यक्रमहरू संचालन गर्दा वातावरणीय पक्षलाई समावेश गर्न सुदूरपश्चिम प्रदेश वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७ लागू गरिएको छ । सो ऐनको दफा ३, ४, ५, ६, ७, ८ मा प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन गर्नु पर्ने र त्यस्तो प्रस्ताव सम्बन्धीत निकायबाट स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गराउन हुने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ ।

त) बर्दगोरिया गाउँपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण सम्बन्धी ऐन, २०७७

यस ऐनको दफा ६ मा प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । दफा ९ मा प्रस्तावको स्वीकृति र दफा ५३ मा क्षतिपूर्ति सम्बन्धि व्यवस्था गरेको छ ।

४. कार्यविधि / निर्देशिका

क) राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन निर्देशिका, २०५०

नेपाल सरकारले आठौँ योजनाको नीति कार्यान्वयनमा सहयोग पुगोस भन्नको लागि वातावरण संरक्षण ऐन र वातावरण संरक्षण नियमावली ल्याउनु अगाडि नै एक राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५० लागू गरीसकेको छ । वातावरणीय पक्षहरूलाई विकास आयोजना र कार्यक्रमहरूमा एकीकृत गर्न नेपाल सरकारले राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन निर्देशिका, २०५० विकसित गरेको हो । यो निर्देशिकाले अध्ययनको क्रममा जनसहभागीता जुटाउनु पर्ने, आवश्यक सूचनाहरूको संकलन गर्ने, विवादका विषयहरूको गम्भिरताको मूल्याङ्कन गर्ने र वातावरणीय अध्ययनको लागि ती विषयहरूको प्राथमिकताक्रम निर्धारण गर्ने कुरा गर्ने कुरा प्रष्ट रूपमा जोड दिएकोछ ।

ख) वातावरण व्यवस्थापनका निर्देशिका, २०५३

यो निर्देशिका सडक विभाग अन्तर्गत सडक निर्माण, मर्मत पुनस्थापना सम्बन्धी योजनाहरूको कार्यप्रक्रियाको एउटा अङ्ग हो । यसमा वातावरणीय रोकथामका उपायहरूलाई निम्न अनुसार बाह्र प्रकारमा विभाजन गरेको छ जसमा (१) खानि, (२) खाडल; (३) बिग्रन र निर्माण फोहोर बिसर्जन; (४) कार्य शिविरस्थान र संचालन; (५) कामदार शिविरस्थान र संचालन; (६) माटोको काम / ढलान स्थिरीकरण; (७) बिटुमेनको प्रयोग (८) सामग्रीको भण्डारण; (९) विस्फोटक, प्रज्वलशील र हानिकारक सामग्री व्यवस्थापन; (१०) क्रसर

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

प्लान्टहरूको स्थापना र सञ्चालन; (११) जल व्यवस्थापन; (१२) वायु र जल प्रदूषण । निर्देशिकाले वातावरणीय विश्लेषणमा आम जनतालाई कुन बेला र कसरी समावेश गराउने भनेर पनि सुझाव दिएको छ ।

ग) वन क्षेत्रका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन निर्देशिका, २०५१

वन क्षेत्र लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन निर्देशिका, २०५१ को उद्देश्य सामाजिक-आर्थिक विकास र वनबाट समुदायहरूको आधारभूत आवश्यकताहरू पूर्ति गर्न वन संसाधनहरूको दिगो उपयोगको लागि सुविधा प्रदान गर्नु हो । वन क्षेत्रमा कुनै विकास परियोजनाको लाभदायक र प्रतिकूल प्रभावहरू पहिचान गर्नका लागि, वातावरणीय क्षति कम गर्न, तथा आनुवंशिक स्रोत र जैविक विविधता संरक्षण गर्न योजनाको विकास हुनुपर्दछ ।

घ) वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन रूपरेखा, २०७०

वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन रूपरेखा, २०७० को ३.५९ अनुसार निर्माण व्यावसायी आयोजनाका मुख्य साझेदार हुन् । तसर्थ नकारात्मक प्रभावहरू पहिचान गर्ने र त्यस्ता प्रभावलाई कम गर्ने प्रकृत्यामा उनीहरूको पनि महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ ।

ड) ढुङ्गा, गिटी, बालुवा उत्खनन्, संकलन, ऋसिङ्ग र विक्रिवितरण तथा ऋसर उद्योग स्थापना र सञ्चालनलाई व्यवस्थित गर्ने कार्यविधि २०७५

ढुङ्गा, गिटी, बालुवा उत्खनन्, संकलन, ऋसिङ्ग र विक्रि वितरण तथा ऋसर उद्योग स्थापना र सञ्चालनलाई व्यवस्थित गर्ने कार्यविधि २०७५, प्रदेश सरकार उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वाट जारी गरिएको कार्यविधिको दफा (५) को उपदफा (१) ढुङ्गा, गिटी, बालुवा, माटो, चट्टान, दहत्तर उत्खनन् र संकलन सम्बन्धमा स्थानीय तहले त्यसरी उत्खनन् संकलन गर्नु अघि प्रचलित कानुन वमोजिम प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन गराउनु पर्नेछ ।

च) बर्दगोरिया गाउँपालिकाको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०७७

यस कार्यविधिको मुख्य उद्देश्य गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित योजना कार्यक्रम तथा आयोजना सम्बन्धी प्रस्तावको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी अध्ययन, प्रतिवेदन तयारी स्वीकृति, प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन प्रक्रियालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउनु रहेको छ । कार्यविधिले क्रमशः दफा ३ देखि दफा ९ सम्म संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धिविधिवत व्यवस्था गरेको छ । दफा ७ ले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृतिको अधिकार स्थानीय निकायलाई प्रदान गरेको छ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

५. मापदण्डहरू

क) वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९

वातावरण संरक्षण नियमावलीमा नेपाल सरकारले वातावरण प्रदूषण नियन्त्रणको लागि आवश्यक मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ । उक्त व्यवस्था अनुसार नेपाल सरकारले २०६९ श्रावण २९ मा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ लागू गरेको छ । हाल लागू रहेको यो मापदण्ड अनुसार ९ प्रदूषकको निम्नानुसार तालिका नं. २४ मा मापदण्ड तोकिएको छ ।

तालिका १९- हाल कार्यान्वयमा रहेको वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड

मापदण्ड	एकाइहरू	औसत समय	एकाग्रता अधिकतम	परीक्षण विधि
TSP	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	-	-
		२४ घण्टा	२३०	High Volume Sampling and Gravimetric Analysis
PM ₁₀	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	-	
		२४ घण्टा	१२०	High Volume Sampler and Gravimetric Analysis, Beta Attenuation
Sulfur dioxide	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	५०	Ultraviolet Fluorescence, West and Gaeke method
		२४ घण्टा	७०	Same as annual
Nitrogen dioxide	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	४०	Chemiluminescence
		२४ घण्टा	८०	Same as annual
Carbon monoxide	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	८ घण्टा	१००००	Non-Dispersive Infra-Red Spectrophotometer (NDIR)
Lead	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	०.५	High Volume Sampling followed by atomic absorption spectrometry
Benzene	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	५	Gas Chromatographic Technique
PM _{2.5}	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	२४ घण्टा	४०	Pm2.5 Sampling gravimetric Analysis
Ozone	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	८ घण्टा	१५७	UV Spectrophotometer

स्रोत: MoEST, २०६९

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

द्रष्टव्य: २४ घण्टे र ८ घण्टेमात्रा एक आर्थिक वर्षको कम्तिमा ९५ प्रतिशत दिनहरूमा तोकिएको सीमाभित्र हुनुपर्दछ अर्थात ३६५ दिनमा १८ दिनभन्दा बढी तोकिएको सीमा नाघ्नु हुँदैन । धेरै जसो विकसित राष्ट्रहरूले टि.यस. पी. (TSP) लाई नियमन नगरी पी. यम. (PM10) लाई मात्र नियमन गरेको पाईन्छ तर नेपालमा TSP को मात्रा उच्च रहेकोले यसलाई नियमन भित्र राखेको छ ।

ख) नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९

पेट्रोल, ग्याँस र डिजेलबाट संचालन हुने सवारी साधनहरूको लागि नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९ लाई लागू गरिएको हो । दुई, तीन र चार पाँचे सवारीहरूको लागि उत्सर्जन मापदण्ड एकदम विशिष्ट हुनेछ । यस आयोजनाले प्रयोग गर्ने सवारी साधनहरूले निर्माण र संचालन अवधिको बखत नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९ को पालना गर्नुपर्दछ ।

ग) ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९

नेपाल सरकारले दिवा तथा रात्रि समयको बेला विभिन्न क्षेत्रहरूको लागि ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ तर्जुमा गरेको छ । वातावरणीय अवस्था अनुगमन गर्न वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत वातावरण विभाग स्थापना गरिएको छ । सरकारले लागू गरेको ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ ले परिवेशमा ध्वनि गुणस्तर कायम राख्नका लागि गुणस्तरीय मापदण्डहरू तयार गरेको छ । यस आयोजनाले निर्माण र संचालन अवधिको बखत तालिका नं. २५ र २६मा देखाइएको ध्वनिको गुणस्तरको लागि बनाएको मापदण्डहरूको पालना गर्नुपर्नेछ ।

तालिका २०- क्षेत्रको आधारमा ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९

क्र. स.	स्थान	आवाज स्तर (L _{eq}) dB	
		दिन	राती
१	औद्योगिक क्षेत्र	७५	७०
२	व्यापार क्षेत्र	६५	५५
३	ग्रामीण आवासीय क्षेत्र	४५	४०
४	शहरी आवासीय क्षेत्र	५५	५०
५	मिश्रित आवासीय क्षेत्र	६३	५५
६	मौन क्षेत्र	५०	४०

स्रोत: MoEST, २०६९

घ) ढुंगा, गिट्टी तथा बालुवा उत्खनन्, बिक्रि तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७

विकास निर्माण कार्यमा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा लगायतका नदीजन्य खानीजन्य पदार्थहरूको अभाव हुन नदीई सहज आपूर्ति गर्न यस्ता निर्माण सामग्रीको अनियन्त्रित दोहनलाई निरुत्साहित गरि दिगो उपयोग गर्न र यस क्षेत्रबाट प्राप्त हुने राजस्व संकलनलाई व्यवस्थित गर्न तथा गाउँपालिका वा गाउँपालिकालाई ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको बिक्रि गर्ने अधिकारको उपयोग गर्ने व्यवहारिक प्रकृया निर्धारण गर्न वाञ्छनीय भएकोले नेपाल सरकारले ढुंगा, गिट्टी तथा बालुवा उत्खनन्, बिक्रि तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड २०७७ लागु गरेको छ। यस मापदण्ड उत्खनन् वा संकलनको लागि क्षेत्र निर्धारण, नदीजन्य पदार्थको संकलन उत्खनन् र बिक्रि उत्खनन् वा संचलनको परिमाण नियन्त्रण नदीजन्य वा खानीजन्य पदार्थको ओसार पसार अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था नदीजन्य वा खानीजन्य पदार्थको बजार नियमन सम्बन्धी व्यवस्था वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी व्यवस्था आदिको बारे उल्लेख गरिएको छ।

६. महासन्धिहरू

क) संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण सम्बन्धी महासन्धि (सं.व.व.अ. व्य.नि.नि.), १९७३ ।

सन् १९७५ मा नेपाल सं.व.व. अ.व्य.नि.नि. को सदस्य बन्यो । सं.व.व.अ. व्य.नि.नि. ले लोपोन्मुख वनस्पति र वन्यजन्तुहरूको व्यापारलाई घटाउने वा हटाउने उद्देश्यले ती वन्यजन्तुहरूको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारलाई नियमन गर्न अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्यमा सहयोग पुर्याएको छ । ती वन्यजन्तुहरूको संख्या वा अवस्थाले उनीहरूलाई उनीहरूको बासस्थानबाट हटाएमा लोप पनि हुन सक्ने भनेर सुझाव दिन्छ । राष्ट्रिय निकुञ्ज र वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, १९७३ ले सं.व.व.अ.व्य.नि.नि.को परिशिष्टमा सूचीबद्ध प्रजातिको व्यापारलाई नियमन गर्दछ । सरकारले प्राकृतिक इतिहास संग्रहालय (त्रिभुवन विश्वविद्यालय) र वनस्पति विभागलाई क्रमशः वन्यजन्तु र वनस्पतिका लागि वैज्ञानिक अधिकारीहरूको रूपमा तोकिएको छ । यसैगरी, सरकारले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग र वन विभागलाई वन्यजन्तु र वनस्पतिको व्यवस्थापन अकारीका रूपमा भने तोकिएको छ । यस महासन्धिले सदस्यहरूलाई सं.व.व.अ.व्य.नि.नि. को परिशिष्ट १, २ र ३ मा भएका प्रजातिहरूको व्यापारमा संलग्न नहुन भनेर आग्रह गर्दछ ।

ख) जैविक विविधता सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, सन् १९९२

जैविक विविधता सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, १९९२ ब्राजिलको रियो दि जेनेरियोमा संयुक्त राष्ट्र संघको वातावरण र विकास सभामा हस्ताक्षरका लागि पहिलो पटक खोलिएको थियो । नेपालले यो महासन्धिमा

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

हस्ताक्षर रियो सम्मेलनको बेला गरेको हो । यो महासन्धिको सदस्य बन्न संसदले यसलाई सन् १९९३ मा अनुमोदन गयो । यो महासन्धि नेपालमा २१ फेब्रुअरी सन् १९९४ मा लागू भएको हो । महासन्धिको धारा १४ ले पक्षहरूलाई वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन आवश्यक पर्ने प्रस्तावित आयोजना जसको जैविक विविधतामा पर्ने उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभावलाई घटाउने दृष्टिकोणका साथ र सार्वजनिक सहभागीता हुने गरी आयोजनाहरूका लागि उचित प्रक्रियाहरू लागू गर्न आग्रह गर्दछ । जैविक विविधतामा पर्ने ट्रान्स-सीमाका असरहरूलाई घटाउने कुरामा पनि महासन्धि केन्द्रित छ ।

अध्याय ८- वातावरण व्यवस्थापन योजनाको खाका

पर्यावरणीय प्रभावहरूलाई व्यवस्थित गर्न वातावरणीय व्यवस्थापन योजना विकसित गर्नु पर्नेछ । यो परियोजना प्रभावित प्रभावहरूको न्यूनीकरणका उपायहरूमा आधारित हुनेछ । वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको दोहोरो उद्देश्य रहनेछ । यो परियोजना कार्यान्वयनको क्रममा निर्माण व्यवसायीको कामको अनुगमन गर्न डिजाईन गरिएको हो । यसले निर्दिष्ट गरेको न्यूनीकरणका उपायहरूसँग सम्झौताको पालना जाँच गर्न मद्दत गर्दछ । यसले काम पूरा भएपछि वर्षौंको परियोजनाको वास्तविक वातावरणीय प्रभावहरूमा आवधिक जाँच गर्न पनि मद्दत गर्दछ । वातावरण व्यवस्थापन योजनाले सम्भावित कमीकमजोरी सुधार गर्न र अन्य परियोजनाहरूको योजनाको लागि आवश्यक सुझाव प्रदान गर्दछ ।

वातावरण व्यवस्थापन योजनाले प्रारम्भिक योजना र तालिकामा आधारित विभिन्न सरोकारवालाहरूको उत्तरदायित्व समावेश गर्दछ । यस कार्यक्रममा परियोजनाको डिजाईन, निर्माण र संचालन चरणहरूको अवधिमा आवश्यक उपायहरू समावेश हुनेछन् । आयोजनामा पर्ने नकारात्मक प्रभावहरूलाई कम गर्न र न्यूनीकरण गर्नका लागि सम्भाव्य र लागत प्राभावित उपायहरू पर्यावरण व्यवस्थापन योजनामा सिफारिस गरिनेछ । प्रभाव न्यूनीकरण उपायहरू कार्यान्वयनको साथ सम्बन्धित प्रभाव र लागतहरू विस्तृत हुनेछन् । वातावरण व्यवस्थापन योजना(EMP)ले प्रस्तावित कार्य कार्यक्रम, बजेट अनुमान तालिका कर्मचारी र प्रशिक्षण आवश्यकताहरू प्रभाव न्यूनीकरण कम गर्न उपायहरू लागू गर्न अन्य समर्थन सेवाहरू सामेल गर्दछ । प्रभाव न्यूनीकरण उपायहरू कार्यान्वयनको साथ सम्बन्धित प्रभाव र लागतहरू विस्तृत हुनेछन् । वातावरण व्यवस्थापन योजना (EMP)ले प्रस्तावित कार्यक्रम बजेट अनुमान, तालिका, कर्मचारी र प्रशिक्षण आवश्यकताहरू प्रभाव न्यूनीकरण कम गर्न उपायहरू लागू गर्न अन्य समर्थन सेवाहरू सामेल गर्दछ ।

वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको उद्देश्य

वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको तयारीको मुख्य उद्देश्य, प्रस्तावित आयोजनामा वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण उपायहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु र अनुगमन कार्यक्रमलाई वृद्धि गर्नुका साथै परियोजनाको सहज र दिगो कार्यान्वयनका लागि वातावरणीय लेखा परीक्षणका लागि थप योजना बनाउनु हो । वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाका खास उद्देश्यहरू:

- सबै चरणहरूको वातावरण व्यवस्थापन गर्न,
- वातावरण व्यवस्थापनमा संलग्न सबै एजेन्सीहरूको भूमिका र जिम्मेवारीहरू स्थापित गर्न,

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

- बढ्दो फाईदाजनक असरहरू लगायतका महत्वपूर्ण प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावहरूको अनुगमनका लागि संरक्षणका उपायहरू कार्यान्वयन योजना बनाउने,
- योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक कर्मचारी र अनुमानित लागतहरूको विस्तृत लेखा प्रदान गर्न,
- प्रभावकारी र समयमै कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न एक छुट्टै संस्थागत निकाय स्थापना गर्ने अर्थात् वातावरणीय अनुगमन संयन्त्र निर्माण गर्न ।

तालिका २१६- सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि लागत

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित रकम (रु)	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
आर्थिक-सामाजिक एवं साँस्कृतिक वातावरण	रोजगारी को अवसर	नदीजन्य पदार्थको उत्खनन तथा सङ्कलन कार्यमा स्थानीयलाई प्राथमिकता दिइने	आयोजना प्रभावित उत्खनन् क्षेत्र	रोजगार दिएर	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका,
	गाउँपालिकाको आयस्रोतमा बृद्धि	नदीजन्य पदार्थहरुको वैज्ञानिक विधिबाट दिगो रुपमा उत्खनन् तथा सङ्कलन गरी राजश्व सङ्कलन	स्थानीय पायक पर्ने क्षेत्र	राजश्व सङ्कलन गरेर	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका
	सडक सञ्जालको विकास तथा यातायातको सुविधा	उत्खनन् क्षेत्रसम्म सडक विस्तार तथा नदीजन्य पदार्थको ढुवानी गर्नको निम्ति अस्थायी सडक पक्की सडकमा रुपान्तरण हुने	गाउँपालिका भित्र	आवश्यक नदीजन्य पदार्थको ढुवानी गरेर	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक	५,००,०००/-	बर्दगोरिया गाउँपालिका, स्थानीय जनता

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित रकम (रु)	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
	विकास तथा निर्माण सामाग्रीको उपलब्धता	उत्खनन् घाँट बाट प्रयास मात्रामा नदीजन्य पदार्थको उत्खनन् तथा सङ्कलन	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्र	उत्खनन् घाँट बाट प्रयास मात्रामा नदीजन्य पदार्थको उत्खनन् तथा सङ्कलन गरेर	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका, स्थानीय जनता
भौतिक वातावरण	किनारा कटान तथा बाढी प्रकोप न्यूनिकरण	नदीजन्य पदार्थहरुको तोकिएको स्थानबाट मात्र उत्खनन् गर्ने। नदी बगरमा अध्ययन सिमा भन्दा बढी नदीजन्य श्रोत जम्मा हुन नदिने	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्र	नदीजन्य पदार्थहरुको समय समयमा उत्खनन् गरेर। Deposition material कम गरेर	उत्खनन् समयमा (असोज देखि असार सम्म)	प्रस्तावक	१,००,०००/-	बर्दगोरिया गाउँपालिका

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित रकम (रु)	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
	नदीजन्य सामाग्रीको उत्पादनमा वृद्धि	नदीजन्य पदार्थहरुको समय समयमा उत्खनन् तथा सङ्कलन कार्य गर्ने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्र	उत्खनन् घाँट बाट प्रयाप्त मात्रामा नदीजन्य पदार्थको उत्खनन् तथा सङ्कलन गरेर	उत्खनन् समयमा (असोज देखि असार सम्म)	प्रस्तावक तथा गाउँपालिकाको नियम अनुसार	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका
	नदीको बहावमा सुधार	नदीको प्रवाह क्षेत्रमा उत्खनन् कार्य नगर्ने	तोकिएको स्थानमा मात्र उत्खनन् कार्य गर्ने	तोकिएको मात्रामा मात्र उत्खनन् गरेर	उत्खनन् समयमा	ठेकेदार	-	स्थानीय तह
	पानीको गुणस्तरमा सुधार	थुपरिएका गेग्रानहरुलाई समयमा नै उत्खनन् गर्ने	उत्खनन् स्थल	लामो समयसम्म संचित पदार्थलाई	उत्खनन् समयमा	ठेकेदार	-	स्थानीय तह

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित रकम (रु)	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
				पहिला उत्खनन् गरेर				
जैविक वातावरण	पर्यावरणीय सन्तुलनमा सहयोग	नदीमा रहेका जलचरहरुलाई हानी नगर्ने गरि उत्खनन् कार्य गरेर	उत्खनन् क्षेत्रमा	पानी भएको क्षेत्रमा उत्खनन् कार्य निषेध गरेर	उत्खनन् समयमा	ठेकेदार	-	स्थानीय तह
	प्राकृतिक खाद्य श्रृंखला कायम रहने	प्राकृतिक स्रोत साधनमा दोहन नगर्ने	उत्खनन् क्षेत्र	तोकिएको स्थान बाहेक अन्य स्थानमा उत्खनन् निषेध गरेर	उत्खनन् समयमा	ठेकेदार	-	स्थानीय तह

तालिका २२७- नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण लागत

विषयगत क्षेत्र	नाकारात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
आर्थिक-सामाजिक एवं साँस्कृतिक वातावरण	पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	व्यक्तिगत सुरक्षका उपकरणहरू जस्तै पन्जा, जुत्ता, हेलमेट र चस्माको प्रयोग गरेर मात्र उत्खनन्को काम गर्ने	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्रमा	व्यक्तिगत सुरक्षका उपकरणहरू जस्तै पन्जा, जुत्ता, हेलमेट र चस्माको प्रयोग गरेर	उत्खनन् कार्य गर्दा	कामदारहरूले	१,००,०००/-	बर्दगोरिया गाउँपालिका स्थानीय जनता
	धार्मिक, साँस्कृतिक एवं ऐतिहासिक स्थलमा प्रभाव	उत्खनन् क्षेत्र नजिक कुनै धार्मिक, साँस्कृतिक एवं ऐतिहासिक स्थलहरू नरहेको	-	-	-	-	-	-
	बाल श्रम	उत्खनन् कार्यमा १८ वर्ष उमेर पुरा नगरेको	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्रमा	उत्खनन् तथा सङ्कलन कार्य गर्न आउने कामदारहरूको	उत्खनन् कार्य गर्दा	प्रस्तावक/ ठेकेदार	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका, स्थानीय जनता

विषयगत क्षेत्र	नाकरात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
		बालबालिकाहरुलाई प्रवेश निषेध गर्ने		उमेरको हदलाई मध्यनजर गरेर				
	धर्म, सँस्कृति र परम्परामा प्रभाव	उत्खनन् तथा सङ्कलन कार्यमा स्थानीय बाहेक बाहिरको कामदारलाई प्रवेश निषेध गर्ने। कुनै कामदार आइहाले भने धर्म, सँस्कृति र परम्परामा आँच आउने खालका क्रियाकलाप गर्नमा रोक लगाउने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्रमा	उत्खनन् तथा सङ्कलन कार्यमा स्थानीय बाहेक बाहिरको कामदारहरुलाई प्रवेश निषेध गरेर। नियम तथा कार्यविधिहरु बनाएर।	उत्खनन् कार्य गर्नु पहिले	प्रस्तावक	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका
	कामदारहरु बिच झै-झगडा	कामदारलाई उचित रूपमा कामको विभाजन गरिने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्रमा	कार्य विभाजन गरेर	उत्खनन् कार्य गर्नु पहिले	प्रस्तावक/ ठेकेदार	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका/

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषयगत क्षेत्र	नाकरात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
		कामदारहरु बिच सदभाव कायम गराउने।						स्थानीय जनताहरु
	कामदार माथि शोषण	आपसि सद्व्यवहार कायम राख्ने। कार्यस्थलमा नसाजन्य पदार्थ सेवनमा रोक लगाउने। कामदारहरुलाई कार्य विभाजन गरेर मात्र काममा लगाउने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्रमा	कार्य विभाजन गरेर नसा जन्य पदार्थको सेवनमा रोक लगाएर	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक/ ठेकेदार	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका/ स्थानीय जनताहरु
	जग्गा स्वामित्वको विवाद	उत्खनन् क्षेत्रमा निजि जग्गा नरहेको	-	-	-	-	-	-

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषयगत क्षेत्र	नाकरात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
भौतिक वातावरण	बाढी एवं अन्य जलउत्पन्न प्रकोप	नदी कटान क्षेत्र र गहिरो भू-भाग बाट उत्खनन् कार्य नगर्ने। कमजोर भू-भागमा ग्यावियन वाल, चेक ड्यामको प्रयोग गर्ने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्रमा	कमजोर भू-भागमा ग्यावियन वाल, तटबन्ध, चेक ड्यामको प्रयोग गर्ने।	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक/ ठेकेदार	५,००,०००/-	बर्दगोरिया गाउँपालिका/ स्थानीय जनताहरु
	नदीको वहाव बाट आउने प्रभाव	नदी कटान क्षेत्र र गहिरो भू-भाग बाट उत्खनन् कार्य नगर्ने। कमजोर भू-भागमा ग्यावियन वाल, चेक ड्यामको प्रयोग गर्ने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्रमा	कमजोर भू-भागमा ग्यावियन वाल, चेक ड्यामको प्रयोग गर्ने।	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक/ ठेकेदार	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका/ स्थानीय जनताहरु
	भौतिक संरचनामा हुने असर	उत्खनन् क्षेत्र नजिक कुनै भौतिक संरचनाहरु नरहेको।	-	-	-	-	-	-

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषयगत क्षेत्र	नाकरात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
	धुलोपन एवं ध्वनि प्रदुषण	ढुवानी कार्य गर्दा धुलो उडेमा पानीको प्रयोग गर्ने। ढुवानी कार्य गर्दा हर्न बजाउन निषेध गर्ने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्र वरिपरि	ढुवानी कार्य गर्दा धुलो उडेमा पानीको प्रयोग गरेर। ढुवानी कार्य गर्दा हर्न बजाउन निषेध गरेर।	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक/ ठेकेदार	५०,०००/-	बर्दगोरिया गाउँपालिका/ स्थानीय जनताहरू
	सङ्कलन तथा उत्खनन् सामग्रीको भण्डारणको प्रभावः	खुल्ला ठाँउमा मात्र भण्डारण गरिने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्र वरिपरि	आवश्यकता अनुसार समथल र खुल्ला ठाँउमा उत्खनन् सामग्री भण्डारण गरिने।	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक/ ठेकेदार	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका/ स्थानीय जनताहरू

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषयगत क्षेत्र	नाकरात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
	फोहोरमैला एवं खेर जाने सामाग्रीको प्रभाव	ठोस फोहोरमैलालाई डस्टबिनमा मात्र फाल्न लगाइने। खोला वरिपरी फोहोर फाल्न रोक लगाइने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्र वरिपरि	नियम लगाएर	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक/ ठेकेदार	५०,०००/-	बर्दगोरिया गाउँपालिका/ स्थानीय जनताहरू
	वायु प्रदुषण	मेशिनरी उपकरण तथा सवारी साधनको नियमित रूपमा जाँच गर्ने	उत्खनन् स्थल	समय समयमा पहुँचमार्गमा पानी हालेर	संचालन चरण	ठेकेदार	२०,०००/-	बर्दगोरिया गाउँपालिका
	जल प्रदूषण	नदीको प्रभाव क्षेत्रमा उत्खनन् कार्य निषेध गर्ने	उत्खनन् क्षेत्र	नियमन गरेर	संचालन चरण	ठेकेदार	-	स्थानीय तह
जैविक वातावरण	जलचरमा पर्ने प्रभाव	ठोस फोहोरमैला तथा रासायनिक चिज वस्तुहरूलाई डस्टबिनमा मात्र	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्र वरिपरि	नियम लगाएर	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक/ ठेकेदार	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका/ स्थानीय जनताहरू

विषयगत क्षेत्र	नाकरात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
		फाल्न लगाइने। खोला वरिपरी फोहोर फाल्न रोक लगाइने।						
	वनजंगलमा पर्ने असर	उत्खनन् कार्यले वनजंगलमा कुन किसिमको प्रभाव गर्ने छैन।	-	-	-	-	-	-
	वन्यजन्तुको प्राकृतिक विचरणमा पर्ने प्रभाव	वन्यजन्तुहरुको प्राकृतिक विचरणमा कुनै प्रभाव नपर्ने गरेर उत्खनन् कार्य गरिने।	प्रभावित उत्खनन् क्षेत्र वरिपरि	वन्यजन्तुहरुलाई हिंसात्मक क्रियाकलापमा प्रतिबन्ध लगाएर। वन्यजन्तुहरुको वसोवास्थान वा हिड्ने बाटोमा	उत्खनन् समयमा	प्रस्तावक/ ठेकेदार	-	बर्दगोरिया गाउँपालिका/ स्थानीय जनताहरु

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषयगत क्षेत्र	नाकरात्मक प्रभाव	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित लागत	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन
				उत्खनन् कार्य नगरिने।				

अध्याय ९- निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धताहरूः

९.१ निष्कर्ष

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडा खोला, कुइरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट हुंगा, गिट्टी तथा बालुवा उत्खनन्/ संकलनका लागि वार्षिक ९१९२३.७ घन मिटर (दैनिक २९६.५२ घ.मि) निर्माण सामाग्रीको दिगो उत्खनन् तथा सङ्कलन योजना बनाइ कार्य सञ्चालन गरिएमा प्राकृतिक सम्पदा र श्रोतको उचित उपभोग मात्र नभई दिगो व्यवस्थापन तर्फ ठूलो सहयोग पुग्नेछ । निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि समयमै वैज्ञानिक एवम् व्यवस्थित तरिकाद्वारा सङ्कलन हुंदा श्रोतमा आधारित उद्योगहरू र निर्माणका योजनाहरू सञ्चालनमा रही स्थानीयस्तर देखि राष्ट्रियस्तरसम्म आपूर्तिको व्यवस्था हुनसक्छ । ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा सङ्कलन/ उत्खनन् गर्ने खोला कुनै विशेष संवेदनशिल क्षेत्रमा पर्दैन । प्रस्ताव कार्यान्वयन गरिदा ठूलो क्षति हुने वा अपेक्षाकृत धेरै प्रतिकूल प्रभावहरू पर्ने स्थिति देखिँदैन । यस प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा पहिचान भएका सम्पूर्ण वातावरणीय असरहरूलाई न्यूनिकरण गरी स्वीकार्य तहसम्म ल्याउन प्रभाव न्यूनिकरणका कम खर्चिला तथा सहजउपायहरू अपनाइएका छन् । यसै प्रतिवेदनमा संलग्न वातावरणीय असर न्यूनिकरणका उपायहरूले असर गर्ने क्षेत्रको गुणस्तर सुधारमा सहयोग पुर्याई जीवनस्तरको गुणस्तर कायम गर्न सहयोग गर्ने छ । यस आयोजनाको स्वीकृतिको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण पर्याप्त रहेको छ । प्रभावहरूको न्यूनिकरण र संलग्न वातावरणीय अनुगमन योजना कार्यान्वयन गरि तोकिएको स्थान र परिमाणभित्र रहने गरी स्वीकृत भएको मितिबाट लागु हुनेगरी २ वर्ष को अवधि भित्र ढुङ्गा, गिट्टी तथा बालुवा उत्खनन्, सङ्कलन तथा ढुवानी गर्ने सर्तमा प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निष्कर्ष निकालिन्छ ।

९.२ गाउँपालिकाको प्रतिबद्धताहरू तथा सुझावहरू

प्रस्ताव कार्यान्वयनलाई अझ व्यवस्थित गर्न निम्न बमोजिम सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

- अनुगमन योजनामा दिइएका न्यूनिकरणका उपायहरूको अनिवार्य कार्यान्वयन र त्यसको नियमित अनुगमन, गर्ने ।
- प्रत्येक वर्ष वर्षायाम सकिए पछि थुप्रिएको ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको परिमाण नापजाँच गरी अभिलेख राख्ने र ठेकेदारले वर्षमा कति परिमाण कुन स्थानबाट संकलन गर्यो त्यसको अभिलेखिकरण गर्ने ।
- बजार माग र बजार दरलाई मध्यनजर गर्दै प्रति घनमिटर दर परिवर्तन गर्ने एवम माग अनुरूप आपूर्ति बढाउन पर्ने देखिएमा विस्तृत वातावरणीय अध्ययन गरी अगाडि बढ्नु पर्ने ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

- ठेक्का सम्झौतामा उल्लेख भएको परिमाण, स्थान आदिको नियमित अनुगमन गर्ने ।
- अनुगमन तथा वातावरण व्यवस्थापनको लागि ठेक्का रकमबाट असुली हुने रकमको कम्तीमा ५ प्रतिशत छुट्टयाउने ।
- संकलन उत्खनन् गरिने प्रत्येक स्थानमा संकलन उत्खनन् गरिने क्षेत्र, सहितको होडिङ्ग बोर्ड राख्ने ।
- उत्खनन् संकलनको अवधि आश्विन जेठ सम्म र समय सूर्योदय देखि सूर्यास्त सम्म मात्र हुने (आषाढ, श्रावण र भाद्र महिनामा उत्खनन् संकलन नगर्ने) ।
- घाटगद्दी गर्दा नदी किनारमा खाली रहेका क्षेत्र, बस्ति नजिकका खाली जग्गामा, विद्यालय नजिकका क्षेत्र, बाटोको किनारमा, गर्न पाइने छैन ।
- निर्माण समाग्रीको भण्डारण स्थल घेरावार गर्ने, निर्माण सामग्री भण्डारण स्थल पानीको मुहान, अधिक हावा चल्ने स्थान, स्वास्थ्य केन्द्र, वस्ती र विद्यालय भन्दा टाढा राख्ने ।
- संकलन भएको रकमबाट केहि प्रतिशत प्रभावित क्षेत्रको भौतिक पूर्वाधार विकास तथा यातायातको सुविधाको लागि छुट्टयाउनु पर्ने छ ।
- स्थानीय निकायले ठेक्का लगाउदा कुनै किसिमको जैविक, भौतिक रूपले असर नहुने गरि सम्झौता गर्नुपर्नेछ ।
- प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका नकरात्मक प्रभावहरू न्यूनीकरणका उपायहरू अनिवार्य पालना गर्ने ।
- नदीजन्य पदार्थ संकलन गर्दा नदीको बहाव क्षेत्र परिवर्तन हुने गरी संकलन उत्खनन् नगर्ने ।

वातावरण संरक्षणका उपायहरू तथा अनुगमन कार्यको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि तयार गरिएको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र अनुगमन योजनाको सम्बन्धित निकायले पालना गरेमा प्रस्तावित आयोजना दिगो रूपमा सञ्चालन हुनेछ । छिमेकी स्थानिय तह तथा निजी जग्गामा सिमाना रहेका स्थानबाट सङ्कलन तथा उत्खनन् गर्ने सन्दर्भमा आपसी समन्वय र समझदारीमा मात्र सञ्चालन ल्याईनुपर्ने आवश्यकता छ । सबै किसिमको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा प्रस्ताव वातावरणमैत्री, सामाजिक तरिकाले अपनाउन मिल्ने र प्राविधिक दृष्टिकोणले उपयुक्त देखिएको निचोडमा पुगिएको छ । वातावरण संरक्षणका उपायहरू तथा अनुगमन कार्यको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि तयार गरिएको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र अनुगमन योजनाको सम्बन्धित निकायले पालना गरेमा प्रस्तावित आयोजना दिगो रूपमा सञ्चालन हुनेछ । छिमेकी स्थानिय तह तथा निजी जग्गामा सिमाना रहेका स्थानबाट उत्खनन् तथा संकलन गर्ने सन्दर्भमा आपसी समन्वय र समझदारीमा मात्र सञ्चालन ल्याइनुपर्ने आवश्यकता छ । सबै किसिमको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा प्रस्ताव वातावरणमैत्री, सामाजिक तरिकाले अपनाउन मिल्ने र प्राविधिक दृष्टिकोणले उपयुक्त देखिएको निचोडमा पुगिएको छ ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

सन्दर्भ सामाग्री

- वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६
- वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७
- राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०
- केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग, राष्ट्रिय जनगणना, २०७८
- ढुङ्गा, गिट्टि, बालुवा उत्खनन, बिक्रि तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७
- सुदूरपश्चिम प्रदेश वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७
- बर्दगोरीया गाउँपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- वन ऐन, २०७६
- सुदूरपश्चिम प्रदेश वन ऐन, २०७७
- सुदूरपश्चिम प्रदेश वन नियमावली, २०७८

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

अनुसूचीहरु

अनुसूची १- स्वीकृत कार्यसूची

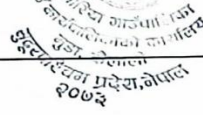

बर्दगोरिया गाउँपालिका गाउँपालिकाको कार्यालय

मुडा, कैलाली
सु.प. प्रदेश, नेपाल

प.सं. २०८१/०८२

च.नं.: ४०४

प.सं.

च.नं. ४०४

मिति: २०८१/०६/१८ गते

विषय: प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको कार्यसूची स्वीकृत भएको सम्बन्धमा ।

प्रस्तावक

श्री के एस इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी प्रा. लि. काठमाण्डौ ।

प्रस्तुत विषयमा बर्दगोरिया गाउँपालिकामा भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट दिगो रूपमा नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् पूर्व प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन प्रयोजनको लागि तयार पारिएको श्री के एस इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी प्रा. लि. को कार्यसूची यस बर्दगोरिया गाउँपालिकामा प्राप्त हुन आएकोमा सो उपर कारवाही हुँदा सुदूरपश्चिम प्रदेश वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७ को दफा ५(५) बमोजिम श्री के एस इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी प्रा. लि. द्वारा तयार पारिएको कार्यसूचीलाई देहायमा उल्लेखित शर्तहरूको अधिनमा रहने गरी यस गाउँपालिकाको मिति २०८१/०६/१८ को निर्णयानुसार स्वीकृत भएको व्यहोरा अनुरोध गर्दछु। स्वीकृत प्रतिवेदनको १ प्रति यसैसाथ संलग्न रहेको छ।

०१०९
नन्दाकुमारी भट्ट
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
नन्दा कुमारी भट्ट
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको लागि

पेश गरिएको कार्यालय

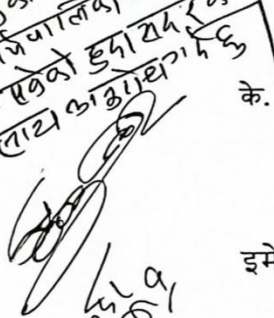
बर्दगोरिया गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

मुडा, कैलाली, सुदुरपश्चिम प्रदेश

फोन नं: ०९१-४०४०८९

ईमेल: bardagoriya2017@gmail.com

उक्त कार्य प्रारम्भिक प्रतिवेदन २०८१/०६/१९८ जनेको
बर्दगोरिया गाउँपालिकाको निर्माणाड्ड कार्यालय
काडाँ खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन
तथा उत्खनन् कार्यको लागि

नन्दा कुमारी भट्ट
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्रतिवेदन तयार गर्ने संस्था

के. एस. इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी नेपाल प्रा.लि.

का. म. पा. १०- काठमाण्डौ

फोन न: ९८५१२५५११२

ईमेल: ksengineeringcpi@gmail.com

असोज, २०८१

०९१/६/१८ का.पा

प्रस्ताव नं. १२. IEE का कार्यसूची (TOR) स्वीकृत सम्बन्धमा /
निर्णय नं. १२

प्रस्ताव नं. १२ माथी इलपल गाउँपालिका मा गा.पा. स्थित काडाँ कुईरा भिजुवा र पथरैया नदीहरूबाट नदीजन्य पदार्थ उत्खनन सम्बन्धी शैत्यली हेक्टर को हिलारिस्तामा श्यालु काठ र खसपान्ठ को लागि वातावरणीय प्रभाव अध्ययन (IEE) गर्नुपर्ने बाबुदी व्यवस्था गरिएकोमा IEE का कार्यसूची (TOR) स्वीकृत गर्ने निर्णय गरियो।

प्रस्ताव नं. १३ धी फेज मिटर जडान सम्बन्धमा /
निर्णय नं. १३

प्रस्ताव नं. १३ माथी इलपल गाउँपालिका मा गाउँपालिकाको प्रमुख उद्यानको भवनमा धी फेज मिटर जडान गर्न कति आवश्यक होला खोज्न खोज्न सम्बन्धी प्रश्नमा तत्काल कडाडि ब्याडन निर्णय गरियो।

प्रस्ताव नं. १४ कोल्ड स्टोर् सम्बन्धमा /
निर्णय नं. १४

प्रस्ताव नं. १४ माथी इलपल गाउँपालिका मा वर्दगोरिया गाउँपालिका कार्यालयको पहिलो भित्र निर्माण गरिएको शीत भण्डार (Cold Store) लाई भाडामा दिनेका लागि हेक्टर प्रश्नमा कडाडि ब्याडन निर्णय गरियो।

प्रस्ताव नं. १५ जेनेरेटर खरीड सम्बन्धमा /
निर्णय नं. १५

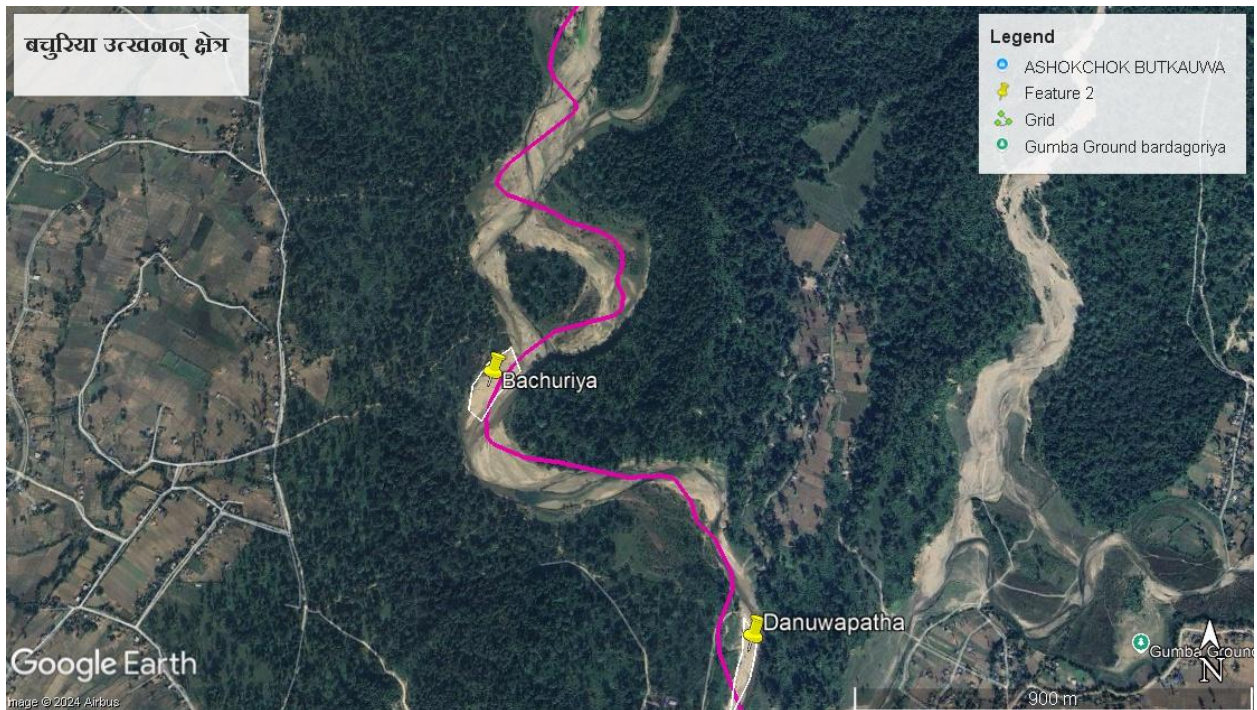
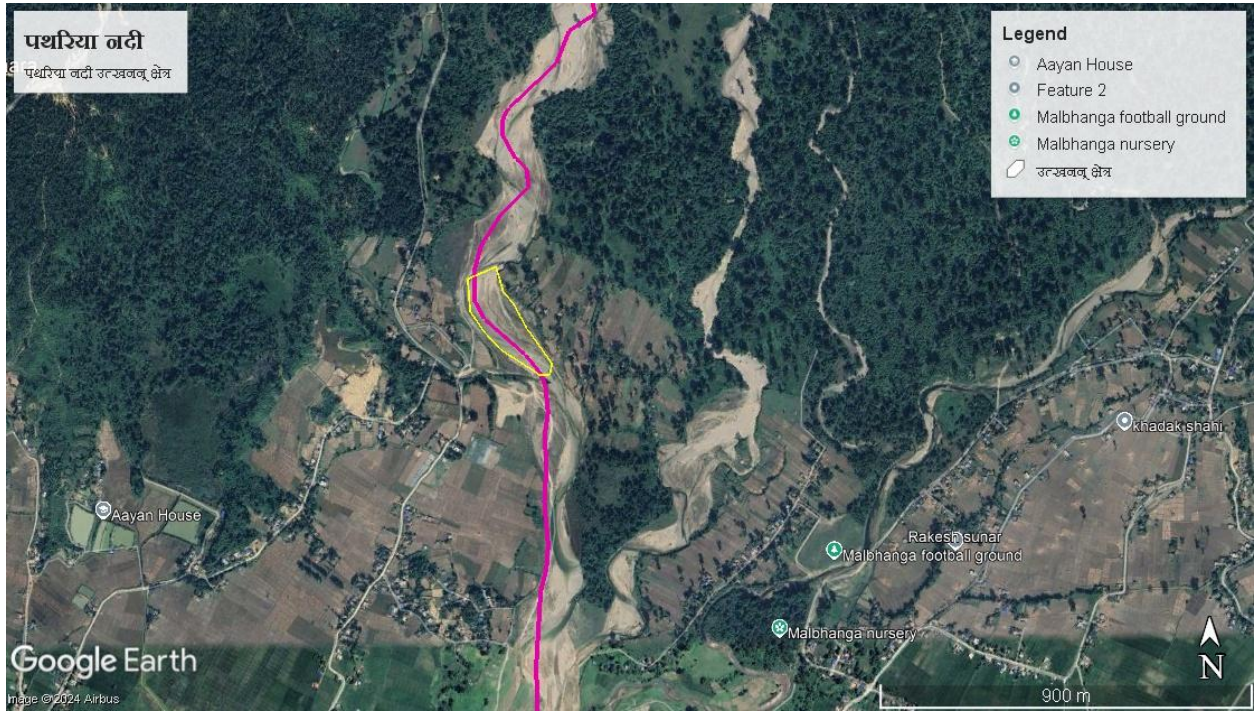
प्रस्ताव नं. १५ माथी इलपल गाउँपालिका मा कार्यालय र दोस्रो अस्पताल सफैतेका लागि जेनेरेटर खरीड नगरी केही अणुकोल कागत प्रयोग तथा गरी केही सुरक्षित शक्ति खरीड प्रश्नमा कडाडि ब्याडन निर्णय गरियो।

प्रस्ताव नं. १६ दूध निर्माण सम्बन्धमा /
निर्णय नं. १६

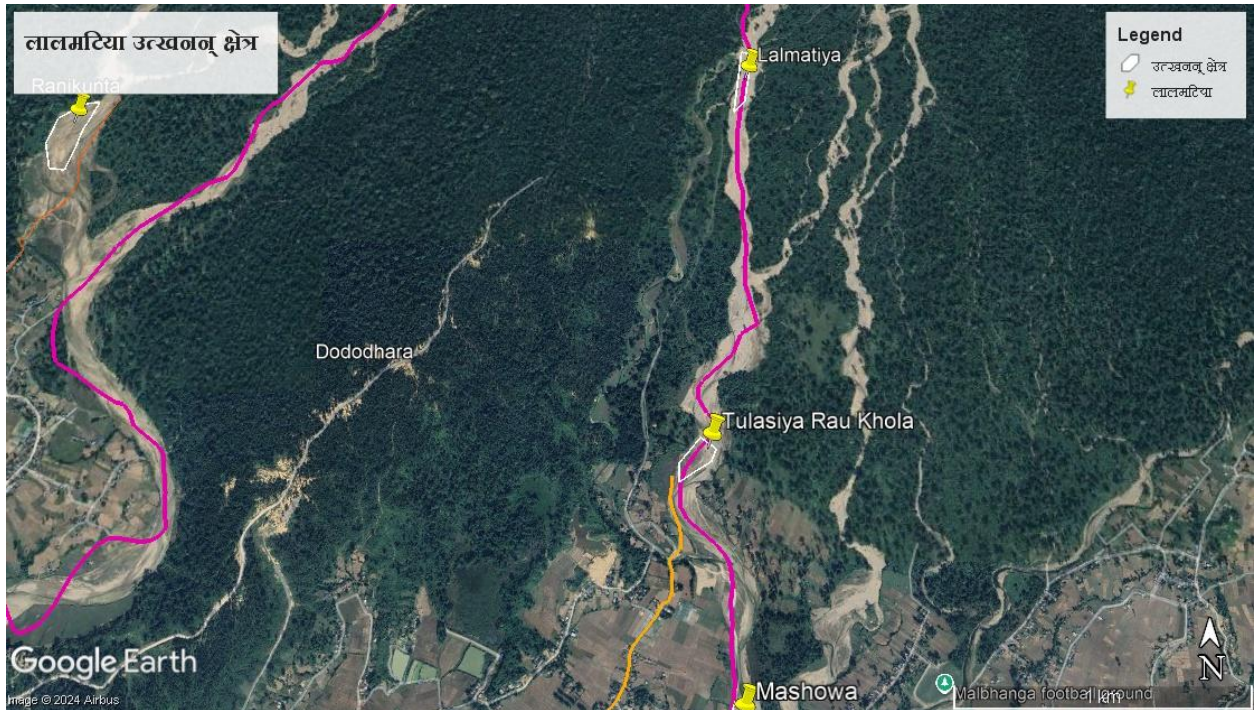
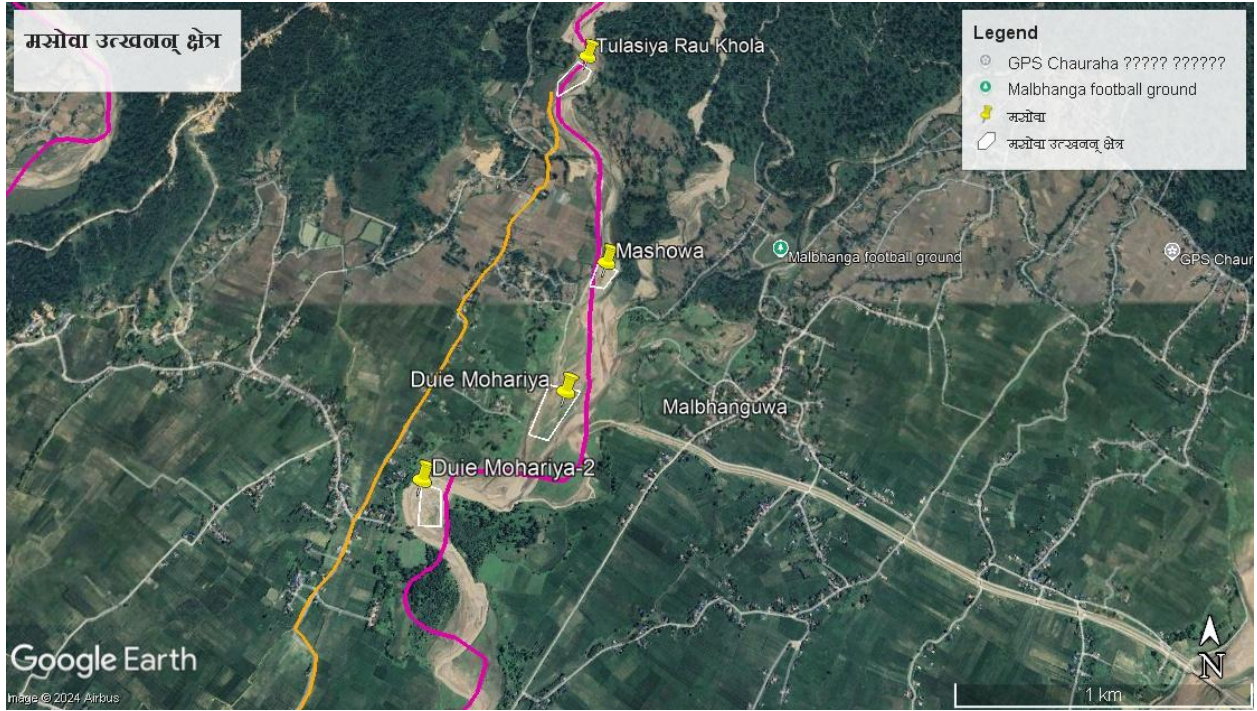
प्रस्ताव नं. १६ माथी इलपल गाउँपालिका मा कार्यालयमा रहेका खानी साधनहरूलाई सुरक्षित रूपमा खानेका लागि दूध निर्माण गर्न आवश्यक होला

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

अनुसूची २- आयोजना क्षेत्रको नक्सा

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

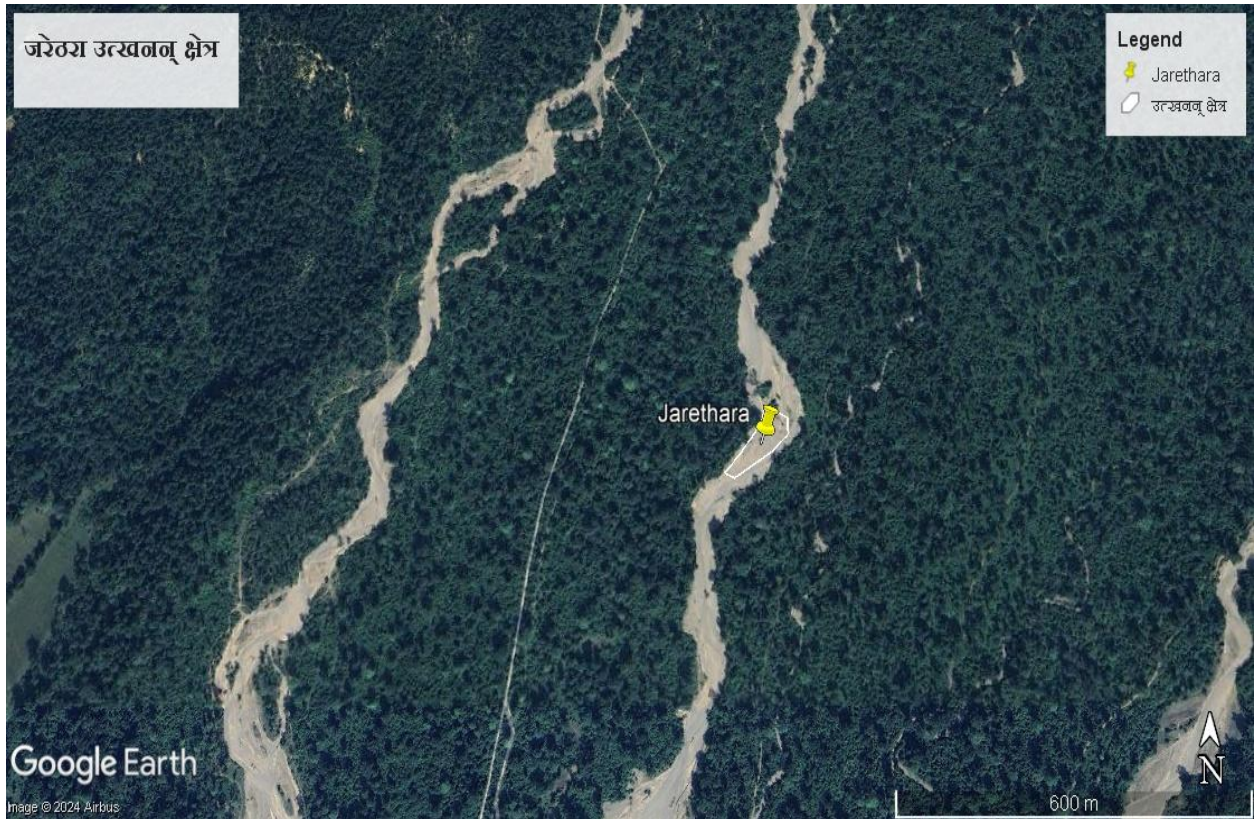

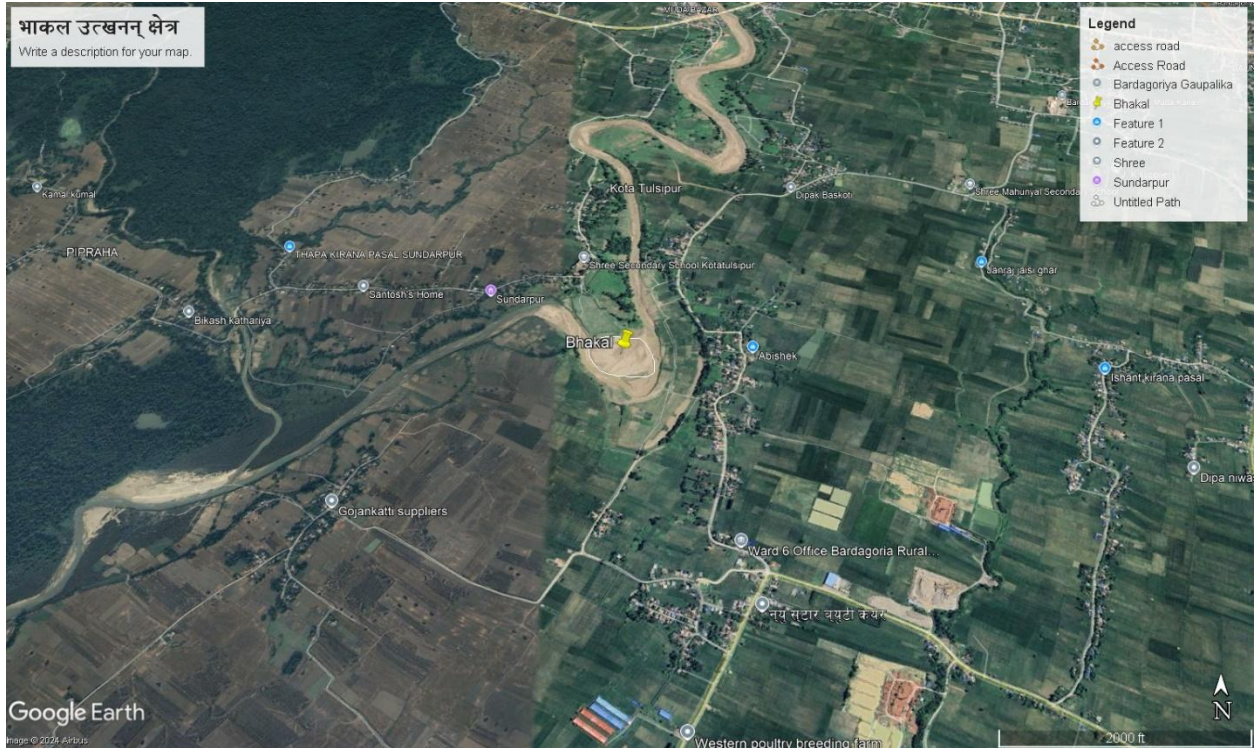
बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुइरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

अनुसूची ३- सार्वजनिक सुनुवाईको लागि प्रकाशित सुचना, उपस्थिति र प्राप्त राय/ सुझावहरु, प्रकाशित सुचना र सुचना टाँस र सिफारिस पत्रहरु

पश्चिम टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रथम पटक प्रकाशित मिति: २०८१-०६-२१

बर्दगोरिया स्थित विभिन्न खोला तथा नदीहरु कुइरा काडा भिजुवा र पथरैया बाट नदीजन्य पदार्थ संकलन उत्खनन सम्बन्धि वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा

सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम

बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं २, ३, ४ र ६ मा पर्ने पथरैया नदि, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरु संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनको लागि वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीको क्रममा रायसुझाव संकलन तथा छलफल गर्ने उदेश्यका साथ यस सार्वजनिक सूचना मार्फत आयोजना प्रभावित वडा, स्थानीय बुद्धिजीवी, जनप्रतिनिधि र सरोकारवाला व्यक्ति तथा निकायलाई सार्वजनिक सुनुवाईमा उपस्थित भई आफ्ना रायसुझाव उपलब्ध गराईदिनुहुन हार्दिक अनुरोध गर्दछौं ।

<p>रायसुझाव लिने/छलफल गर्ने र सुनुवाई हुने मिति र स्थान मिति: २०८१/०६/२२ गते समय: सम्बन्धित वडा कार्यालयले उपलब्ध गराएको समय: (बिहान ८ बजे देखि ४ बजे सम्म) स्थान: वडा कार्यालय २, ३, ४ र ६</p>	<p>प्रस्तावक: बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय मुडा, कैलाली</p>
--	--

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुइरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय

मुडा, कैलाली

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धी सार्वजनिक सूचना

पश्चिम टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रथम पटक प्रकाशित मिति: २०८१/०७/०४

कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गाउँपालिकाद्वारा निम्न बमोजिमको प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न लागिएको छ ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय मुडा, कैलाली
प्रस्तावको व्यहोरा	बर्दगोरिया गाउँपालिकाका क्षेत्रमा पर्ने पथरैया नदि, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरु संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनको लागि, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन प्रतिवेदन तयारीको क्रममा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धि जानकारी।
प्रभाव पर्न सक्ने जिल्ला / गा.पा	बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं २, ३, ४ र ६

माथि उल्लिखित प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी गर्ने क्रममा सो क्षेत्रको प्राकृतिक भौतिक प्रणाली, जैविक प्रणाली, सामाजिक प्रणाली, सांस्कृतिक प्रणाली र आर्थिक प्रणाली बीच के कस्तो प्रभाव पर्दछ भनी यकिन गर्न सो गा.पा. वडा कार्यालय तथा त्यस क्षेत्रका सरोकारवाला व्यक्ति वा संस्थाको लिखित राय सुझाव लिन आवश्यक भएकोले यो सार्वजनिक सूचना प्रकाशन भएको मितिले सात दिनभित्र निम्न ठेगानामा आई पुग्ने गरी लिखित राय सुझाव उपलब्ध गराई दिनु हुन अनुरोध गरिन्छ ।

राय सुझावको लागि पत्राचार गर्ने ठेगाना:

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय मुडा, कैलाली
परामर्शदाताको नाम र ठेगाना	श्री के. एस. इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी नेपाल प्रा.लि.। ईमेल: ksengineeringcpl@gmail.com सम्पर्क नं ९८५१२५५११२

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

सार्वजनिक सुनुवाई

आज मिति २०८१/०६/२२ गतेका दिन वर्दगोरिया गाउँपालिकाद्वारा कैलाली जिल्ला, सुदूरपश्चिम प्रदेश, वर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदि, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरु संकलन, उत्खनन तथा डुवानी कार्य प्रयोजनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा सुदूरपश्चिम प्रदेश कैलाली जिल्ला वर्दगोरिया गा.पा. वडा नं २ को कार्यालयमा वडा अध्यक्ष श्री...ज्युको अध्यक्षतामा निम्न महानुभावहरुको उपस्थितिमा उल्लेखित विषयहरुमा छलफलको निम्ति सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको आयोजना गरिएको छ । उक्त सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा उपस्थित महानुभावहरुको उपस्थिति यस प्रकार रहेको छ ।

क्र.स.	नाम थर	ठेगाना	हस्ताक्षर
१	जोविन्द वि.क	वर्दगोरिया गा.पा.२ अध्यक्ष	
२	अनुवारी उंगौरा थारु, वर्दगोरिया गा.पा.२ वडा सदस्य		
३	धौली वि.क. वर्दगोरिया गा.पा.२ वडा सदस्य		
४	कुब्वरी रेनुमि वर्दगोरिया गा.पा.२ कार्यपालिका सदस्य		
५	माने चाँधरे	" "	
६	लेखण बहादुर बोहरा	" "	
७	शमशेर दुःमान	" "	
८	बाले चौधरी	" "	
९	रुक राज बुय ने.उपा.मा वडा नं २		
१०	नृप बहादुर बिष्ट	वाघरा.मा.का.हा.के.	
११	बुना बहादुर ठकुरिया	वर्दगोरिया-२	
१२	बन्धुम डोमरा पाण्डे	" "	
१३	कठारु बहादुर ठकुरिया	" "	
१४	दिलिप सिंह कठारिया	वर्दगोरिया	
१५	बहादुर बहादुर ठकुरिया	वर्दगोरिया २	
१६	दिलिप स्वर्ण ठकुरिया	" "	
१७	पुताप डोमरा ठकुरिया	" "	
१८	विरेम कठारिया		
१९	मिना देवी बस्नेत	वर्दगोरिया	
२०	निर्मला कठारिया		

२१. इमाम सिंह ठकुरी

वडा नं ३

२२. पार्वती नेपाली

वडा नं २

— अब्दुल समी

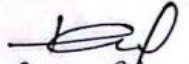
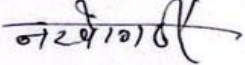
वडा नं २

— अनासी राम पाँडे

वडा नं २

१०/०६/२२

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

२३. हेमन्त पाँडेल धारा-४ डुला (पत्रका)
 २४. नावदास कोण्ड - बर्दगोरिया - २ डुला

२१	निरन्जीवी कबरिया	वडा नं २	~~निरन्जीवी~~
२२	मान बहादुर कामी	वडा नं २	मान
२३	निर बहादुर थापा प्र.नी. ई.प्रका.सङ्गपुर	वडा नं २	विराट
२४	गीउवा डंगौरा	वडा नं २	गीउवा
२५	मनीराम डंगौरा थारु	वडा नं २	मनीराम

राय सल्लाह सुझाव:

१. प्रदुषणका मापदण्ड पालना जारी उत्खनन गर्नुपर्ने ।
२. ठेकुदार कम्पनीले वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन पूर्ण-रूपमा पालना जारी मात्र उत्खनन र निकासी गर्नुपर्ने ।
३. आवास क्षेत्रमा निकासीको जाडीरु चढा जाति २०km प्रति घण्टामै जातिमा चलाउनु पर्ने ।
४. स्थानीय मिसिन्डालर्ड रोजगारीका लागि पहिलो प्राथमिकता दिनु पर्ने ।
५. सम्बन्धीत वडाबाट उठेको राजस्वबाट सोही वडाको प्रभाव क्षेत्रमा केही प्रतिबन्ध रकम लगाउनु पर्ने ।
६. उत्खनन निकासी गर्नु पूर्व निकासी गर्ने साधन गुईने बाटोको स्तरीकरण गर्नु पर्ने ।
७. विद्यालय सूर्यक्षेत्र बढी र वेलुका सूर्य अस्ताउनु अगावै मात्र उत्खननको काम गर्नुपर्ने ।
८. सडकसम्म निकासी साधनले खोलानो वैकल्पिक बाटो प्रयोग गर्नुपर्ने ।
९. संकलन स्थान जथाभावी नभएर निश्चित ठाउँमा गर्नु पर्ने ।
१०. निश्चित ठाउँको स्थान भन्दा वहेक अर्को ठाउँबाट नदिजन्य पदार्थ उत्खनन गर्ने नपाउने ।
- ११) पालिकाले उत्खननको स्थानको समय-समयमा अनुगमन गर्नु पर्ने ।
१२. निकासी साधन चल्दा हप्ताको दुईपटक कुलो उड्ने स्थानमा पानी ढक्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
१३. स्क्रिनेटर् जस्ता ढुला साधनले जथाभावी उत्खनन गर्न नपाउने ।
१४. नदीजन्य पदार्थ प्रारम्भिक वातावरण परिक्षण प्रतिवेदन कार्यविधि र वातावरण संरक्षण सैन कार्यन्वयन जारी उत्खनन गर्नु पर्ने ।

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

आज मिति २०८१/०६/२२ गतेका दिन बर्दगोरिया गाउँपालिकाद्वारा कैलाली जिल्ला, सुदुरपश्चिम प्रदेश, बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदि, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरु संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा सुदुरपश्चिम प्रदेश कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गा.पा. वडा नं ४ को कार्यालयमा वडा अध्यक्ष श्री. जगत बहादुर शाही.....ज्यूको अध्यक्षतामा निम्न महानुभावहरुको उपस्थितिमा उल्लेखित विषयहरुमा छलफलको निम्ति सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको आयोजना गरिएको छ । उक्त सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा उपस्थित महानुभावहरुको उपस्थिति यस प्रकार रहेको छ ।

क्र.स.	नाम थर	ठेगाना	हस्ताक्षर
१	जगत बहादुर शाही	वर्दगोरिया गा.पा. वडा अध्यक्ष	
२	किमला देवि कुलकर्णी	" " सदस्य	
३	माया देवि चौधरी	" " कार्यपालिका सदस्य	
४	मना साउद	वडा नं ४	
५	दया राम डंगौरा	वडा नं ४ अल्मन्सा	
६	गोविन्द वं डंगी	वर्दगोरिया वडा नं ४	
७	राम बहादुर थानु	वैनीत्रा अल्मन्सा	
८	शुभ बहादुर पापा	शिव पार्वती सा. व. ड. स.	
९	वल्लभ डंगौरा	(श्री ज्ञाननाथ अ. वि. (शिवपुर))	
१०	विष्णु क्वारिया	(श्री मा. वि. कैलाशुलीपुरा सहायपुरा)	
११	दिमानन्द चौधरी	वैनीत्रा अल्मन्सा	
१२	राजु चौधरी	मुडा बजार	
१३	करीना चौधरी	वर्दगोरिया गा.पा. वडा नं ४ कार्यालय सदस्य	
१४	केशिला रावत	" "	
१५	धना साउद	" "	
१६	नमिता साउद	" "	
१७	गणेश प्रसाद भट्ट	वडा नम्बर ४	
१८	दिलाल डंगौरा	क्र. स.	
१९	प्रमोद सावद	श्री कालिका मा. वि. शिवपुर	
२०	सुकुमार सावद	सा. वि. शिवपुर	

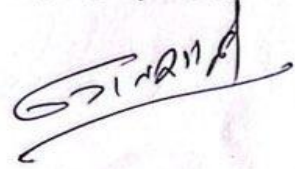

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

२१	हिक्मत बहादुर रोकाया	Social Dev. Specialist	
२२	सरु वस्नेत	Environmental Expert	
२३	उमेश प्रताप सिंह	Environmental Expert	
२४			
२५			

राय सल्लाह सुझाव:

१. प्रदुषणका मापदण्ड पालना गरी उत्खनन गर्नुपर्ने ।
२. निकासी साधन चल्दा हुलाको दुई पटक झुली उड्ने स्थानमा पानी झर्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
३. निरिच्छित तीउको स्थान भन्दा बाहेक अर्को ठाउँबाट नदीजन्य पदार्थ उत्खनन गर्ने नपाउने ।
३. डेकदार कम्पनीले वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन पूर्ण रूपमा पालना गरी मात्र उत्खनन र निकासी गर्नु पर्ने ।
४. उमावास क्षेत्रमा निकासीको जाडीहरु चल्दा गति २०km प्रति घण्टाको गतिमा चलाउनु पर्ने ।
५. स्थानीय वासिन्दालाई रोजगारीका लागि पहिलो प्राथमिकता दिनु पर्ने ।
६. सम्बन्धीत वडाबाट उठेको राजस्वबाट स्रोती वडाको प्रभाव क्षेत्रमा केही प्रतिशत रकम लगाउनु पर्ने ।
७. विडान सुर्यदीप पट्टी र वेलुका सुर्य अस्ताउनु अगावै मात्र उत्खननको काम गर्नु पर्ने ।
८. पालिकाको उत्खनन स्थानको समय-समयमा अनुगमन गर्नु पर्ने ।
९. नदीजन्य पदार्थ उत्खनन निकासीका साधन चल्ने वाटोमा वाटोको स्तरोन्नती गर्नु पर्ने ।
१०. वाटोको क्षमता भन्दा बढी क्षमता भएको साधन गुड्न नपाउने ।

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुइरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

आज मिति २०८१/०६/२२ गतेका दिन वर्दगोरिया गाउँपालिकाद्वारा कैलाली जिल्ला, सुदूरपश्चिम प्रदेश, वर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदि, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरू संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा सुदूरपश्चिम प्रदेश कैलाली जिल्ला वर्दगोरिया गा.पा. वडा नं ३ को कार्यालयमा वडा अध्यक्ष श्री...~~मन ऋषि~~...~~आचार्य~~.....ज्यूको अध्यक्षतामा निम्न महानुभावहरूको उपस्थितिमा उल्लेखित विषयहरूमा छलफलको निमित्त सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको आयोजना गरिएको छ । उक्त सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा उपस्थित महानुभावहरूको उपस्थिति यस प्रकार रहेको छ ।

क्र.स.	नाम थर	ठेगाना	हस्ताक्षर
१	मन ऋषि आचार्य वर्दगोरिया गा.पा. वडा अध्यक्ष		
२	दिलराज गौतम	ज.श.मा.वि. रामेछण्डा	
३	शिव कुमार शर्मा	रामेछण्डा	
४	उपेन्द्र शर्मा	बदगाविस - १	
५	दल तिम्बा	- ३	
६	मन शर्मा पुन शर्मा	- ५६	
७	हेमराज जोशी	दाङ्गवापडा	
८	राज कसापा सुता	लाल सुता	
९	माल शर्मा विश्वकर्मा	रामेछण्डा	
१०	आरती कुँवर	रामेछण्डा	
११	गोपनी रिजाल	बुढकोवा	
१२	मन्देवी शर्मा	सिविर	
१३	मिना चौधरी	बुढकोवा	
१४	मिना चौधरी	"	
१५	रुपा चौधरी	सिविर	
१६	विष्णु गौतम	सैरेनी	
१७	अजय कुमार शर्मा	बडा पाचिव	
१८	कल्याण शर्मा चौधरी	सदरमुकाम	
१९	रमेश शर्मा	वाड - ३	
२०	नन्दा राम विश्वकर्मा	नन्दा वडा सभामती	

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

२१	हिममत बहादुर रेग्मा	Social Dev. Specialist	
२२	सुरु वसेत	Environmental Expert	
२३	उमेश प्रताप सिंह	Environmental Expert	
२४	आशिष कुँवर		
२५			

राय सल्लाह सुझाव:

१. वातावरण प्रदूषणका मापदण्ड पालना जारी उत्खनन गर्नुपर्ने।
२. निक्कासीका साधन चलाका हल्लाको दुई फटक धुलो उड्ने स्थानमा पानी फर्कने व्यवस्था गर्नु पर्ने।
३. निश्चित ठाउँको स्थान भन्दा बाहेक अर्को ठाउँबाट नदीजन्य पदार्थ उत्खनन गर्न नपाउने।
४. डेकदार कम्पनीले वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन, कार्य विधि र वातावरण संरक्षण सेनको पूर्ण रूपमा पालना जारी मात्र उत्खनन र निक्कासी गर्नुपर्ने।
५. आवास क्षेत्रमा निक्कासीको जाडीहरु चला जाति २०फिट.मी प्रति घण्टाको जातिमा चलाउनु पर्ने।
६. स्थानीय बासिन्दालाई रोजगारीका लागि पहिलो प्राथमिकता दिनु पर्ने।
७. सम्बन्धीत कस वाट उठेको राजस्वबाट सोही ब्यक्तको प्रभाव क्षेत्रमा केही प्रतिशत रकम प्रभाव न्युनीकरणका लागि छुट्याउनु पर्ने।
८. विगतको घटना हेर्दा डेकदारले मनलाग्दी उत्खनन गर्दा आवाज उठाउँदा धम्काउने, थर्काउने घटना भएको हुँदा गाउँपालिकाले विशेष ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने।
९. विगतको अवस्था हेर्दा प्रा. वा. प्र को निम्न विपरित रतीको सम्वन्धमा उत्खनन गरिनेले यस विषयमा पनि जा. पा ले ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने।
१०. सके सम्म निक्कासी साधनले खोलाको वैकल्पिक बाटो प्रयोग गर्नु पर्ने।
११. विद्यालय क्षेत्रमा दैनिक पानी फर्कनु पर्ने र हर्न निषेध गर्नु पर्ने।

०८/०८/२०७३
सुभाष

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

आज मिति २०८१/०६/२२ गतेका दिन बर्दगोरिया गाउँपालिकाद्वारा कैलाली जिल्ला, सुदुरपश्चिम प्रदेश, बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदि, कुईरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरु संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा सुदुरपश्चिम प्रदेश कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गा.पा. वडा नं ६ को कार्यालयमा वडा अध्यक्ष श्री. राम कृष्ण डंगौरा.....ज्यूको अध्यक्षतामा निम्न महानुभावहरुको उपस्थितिमा उल्लेखित विषयहरुमा छलफलको निमित्त सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको आयोजना गरिएको छ । उक्त सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा उपस्थित महानुभावहरुको उपस्थिति यस प्रकार रहेको छ ।

क्र.स.	नाम थु	ठेगाना	हस्ताक्षर
१	राम कृष्ण डंगौरा बर्दगोरिया गा.पा.६ अध्यक्ष		
२	नेहा कुमारी चौधरी	वडा-६ सदस्य	
३	अमर सिंह डंगौरा	वडा सदस्य	
४	धनसरा सुनार	वडा सदस्य	
५	हिक्मत कठायत	वडा सदस्य	
६	राम प्रताप केवकोटा	ना.गा.स.	
७	डवल व० विष्णुकर्मा	समाज सेवी	
८	पुष्कर सुनार	शिक्षक (क्षी.महुवालाकाँचि)	
९	कलम सिंह कठरिया	मु.पु.अलमन्सा	
१०	कृष्ण देव जोशी -	किसानकुली, हे.पो.	
११	जन्तु राम कठरिया	सुगरखोल अलमन्सा	
१२	सोन बहादुर डंगौरा	वडा नं. ६	
१३	नेत्र बहादुर डंगौरा	शिक्षक (क्षी.महुवालाकाँचि)	
१४	सुकेश कुमार डंगौरा	शिक्षक (क्षी.महुवालाकाँचि)	
१५	सुक कलौत	वातावरण विज्ञ	
१६	हिक्मत बहादुर रोकाया	सामाजिक विज्ञ	
१७	उमेश प्रताप सिंह	वातावरण विज्ञ	
१८			
१९			
२०			

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

२१			
२२			
२३			
२४			
२५			

राय सल्लाह सुझाव:

१. प्रदुषणका मापदण्ड पालना गरी उत्खनन गर्नुपर्ने ।
२. निकासी साधन चल्दा हुलाको दुई फिट धुलो उड्ने स्थानमा पानी झर्कने व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
३. निश्चित ठाउँको स्थान भन्दा बाहेक अर्को ठाउँबाट नदीजन्य पदार्थ उत्खनन गर्न नपाउने ।
३. ठेकदार कम्पनीले वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन पूर्ण रूपमा पालना गरी मात्र उत्खनन र निकासी गर्नु पर्ने ।
४. उपावास क्षेत्रमा निकासीको जाडीढरु चल्दा गति २० कि.मी. प्रति घण्टाको गतिमा चलाउनु पर्ने ।
५. स्थानीय बासिन्दालाई रोजगारीका लागि पाहेलो प्राथमिकता दिनु पर्ने ।
६. सम्बन्धीत बडा बाट उडेको राजस्वबाट स्रोती बडाको प्रभाव क्षेत्रमा केही प्रतिशत रकम प्रभाव न्युनीकरणका लागि छुट्याउनु पर्ने ।
७. विहान सुर्यदोष पढी र बेलुका सुर्य अस्ताउनु अगावै मात्र उत्खननको काम गर्नु पर्ने ।
८. बडा नं. ६ मा पर्ने उत्खनन क्षेत्रबाट संकलन भएको राजस्वले बासकटी, कोटातुल्सीपुर जस्ता प्रभावित क्षेत्रमा Vetiber Plant वृक्षारोपण गर्नुपर्ने ।
९. उत्खनन निकासी गर्नु पूर्व निकासी गर्ने, साधन गुड्ने बाटोको स्तरीन्नती गर्ने ।
१०. खोलाको थोथान हेरेर/अध्ययन गरी कस्तीको सुरक्षाकाई मध्यनजर गरेर धार परिवर्तन हुने गरी नदीजन्य पदार्थ उत्खनन गर्नु पर्ने ।
११. विद्यालय क्षेत्रमा हर्न निषेध गर्नु पर्ने ।

(Handwritten signature and date)
१०/०६/१९

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

श्री माध्यमिक विद्यालय कोटातुल्सीपुर SHREE MADHYAMIK BIDHYALAYA KOTATULSHIPUR

बर्दगोरिया गाउँपालिका-४, कैलाली
Bardagoriya-4, Kailali

स्था.:- २०२१
Estd: 2021

मिति : २०८१/०६/२१

पत्र संख्या :

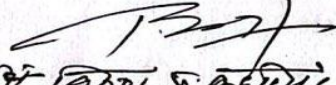
चलानी नं. :

श्री :- बर्दगोरिया गा. पा. को कार्यालय
मूडा, कैलाली

विषय :- सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, बर्दगोरिया गाउँपालिका योजना तथा प्रविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुईरा खोला, काडाँ खोला, र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरू संकलन, उत्खनन तथा डुवानी कार्य प्रयोजनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रभाषित गरिएको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधित्वले यस बर्दगोरिया गा.पा.-०४ मा अवस्थित श्री माध्यमिक विद्यालय कोटातुल्सी-पुरमा सूचनाको जानकारी र टाँस गरिको व्यहोरा प्रभाषित गरिन्छ।

श्री माध्यमिक विद्यालय
कोटातुल्सीपुर
वडा नं २ बर्दगोरिया गा.पा

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बिषय: सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय मुडा, कैलाली

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, बर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरू संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यस बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं. २, ३, ४ र ६को कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ।

सूचना टाँसको प्रमाणित गर्ने पदाधिकारीको नाम

दस्तखत.....

पद.....

मिति.....

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

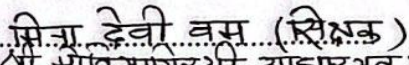
विषय: सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय मुडा, कैलाली

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदुरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, बर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २,३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरु संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यस बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं २ श्री मोतिभाण्डारी आधारभुत वि.को कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ ।

सूचना टाँसको प्रमाणित गर्ने पदाधिकारीको नाम

दस्तखत...

पद... (सि.स.स.)
श्री मोतिभाण्डारी आधारभुत विद्यालय
मिति...२०८१/०६/२१

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

लालीगुराँस सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

दर्ता नं. ३७९/०७०/०७१

वर्दगोरिया गाउँपालिका-३, रानीकुण्डा

प. सं. : २०८१/०८२

च. नं. :

मिति :- २०८१/०८/२१

श्रीमान :- वर्दगोरिया गा.पा.को कार्यालय
मुडा, कैलाली

विषय :- सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा

उपरोक्त विषय सम्बन्धमा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, वर्दगोरिया गाउँपालिका / योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं. ३, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुईरा खोला, काँडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदी जन्य पदार्थहरू संकलन, उत्खनन तथा हटाउने कार्य प्रयोजनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरिने आवधिक सुनुवाइको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यस वर्दगोरिया गा.पा वडा नं. ०३ मा अवस्थित लालीगुराँस सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गरिने व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ।

बसन्त बहादुर सुनार
उपाध्यक्ष

लालीगुराँस सा. व. उ. स
वर्दगोरिया गा.पा वडा नं. ०३

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

श्री कालिका माध्यमिक विद्यालय

कोटातुल्सीपुर, नौलिया, कैलाली

पत्र संख्या:- २०८१/०८२

मिति: २०८१/०६/२१

चलानी नं. :-

विषय:- सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा

श्री वर्दगोरिया गा.पा.को कार्यालय
मुडा : कैलाली

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, वर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुईरा खोला, काँडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरू संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सर्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिमिधिले यस वर्दगोरिया गा.पा.मा अवस्थित श्री कालिका माध्यमिक विद्यालयमा सूचनाको जानकारी र टाँस गरेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ ।

प्रसाद साउंद

श्री कालिका माध्यमिक विद्यालय
वर्दगोरिया गा.पा
वडा नं ४

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुइरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

मिति: २०८१/०६/२१

बिषय: सूचना टाँसेको सम्बन्धमा।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालयमुडा, कैलाली

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, बर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २,३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदि, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरूसंकलन, उत्खनन तथा डुवानी कार्यप्रयोजनको लागिप्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यस कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ।

सूचना टाँसेको प्रमाणित गर्ने पदाधिकारीको नाम

दस्तखत.....

पद.....

मिति.....

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

मिति: २०८१/०६/२९

विषय: सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालयमुडा, कैलाली

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदुरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, बर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुईरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरूसंकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्यप्रयोजनको लागिप्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यसकोडाँडातुल्सीपुर, स्वास्थ्य चौकीको कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ।

सूचना टाँसको प्रमाणित गर्ने पदाधिकारीको नाम

देस्तखित: श्री. अ. अ. अ.

पद: हे. अ. अ.

मिति: २०८१/६/२९

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

श्री पुरैना सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

वर्दगोरिया गा.पा.-०४ नौनिया, कैलाली

दर्ता नं.- ३०५

प.सं. २०८१/०८२

च.नं. ००२

मिति : २०८१/०८/२१

श्री...वर्दगोरिया गा.पा. कार्यलय, प्रमुख ज्यू
...वर्दगोरिया गा.पा.-०१ मुझ कैलाली

विषय :: सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

उपरिले सम्बन्धमा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, वर्दगोरिया गाउँपालिका/ योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं. २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुईरा खोला, काडाँ खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थको संकलन, उत्खनन तथा दूवर्तन कार्य प्रयोजनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सार्वजनिक अनुवर्तको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यस श्री पुरैना सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको कार्यालयको सूचना पायीमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ ।

सूचना टाँसको प्रमाणित गर्ने पञ्चाधिकारीको नाम

एकेन्द्र साउद
अध्यक्ष
श्री पुरैना सामुदायिक वन उ.स
वर्दगोरिया गा.पा.-०४
नौनिया, कैलाली

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

संकेत नं २०८१/०८२
दस्तावेज नं: ०६

मिति: २०८१/०६/२१

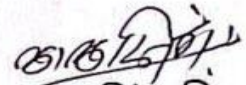
बिषय: सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालयमुडा, कैलाली

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदुरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, बर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरूसंकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्यपयोजनको लागिप्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यस. ~~रा.जी.ज.रु.वा.~~ ^{सा.व.उ.स} कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ।

सूचना टाँसको प्रमाणित गर्ने पदाधिकारीको नाम

अध्यक्ष
लालसिंग विश्वकर्मा

दस्तखत लाल सिंह विश्वकर्मा

पद. रा.जी.ज.रु.वा. सा.व.उ.स अध्यक्ष

मिति. २०८१/०६/२१

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषय: सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय मुडा, कैलाली

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदुरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, बर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २,३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदि, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरु संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यस बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं-२ दोघरा माथारपुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रको कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ।

सूचना टाँसको प्रमाणित गर्ने पदाधिकारीको नाम

दस्तखत.....
पद..... नृप बहादुर विष्ट (सि.अ.हे.व.अ.)
मिति..... २०८१/०६/२१
स्वास्थ्य सेवा केन्द्र प्रमुख

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुइरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका

२ नं. वडा कार्यालय
बोघरा, कैलाली
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

प.सं. :- २०८१/०८२

च.नं. :- ४०६

मिति :- २०८१/०६/२१

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय मुडा, कैलाली ।

विषय: सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, बर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरु संकलन, उत्खनन तथा डुवानी कार्य प्रयोजनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यस बर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं २ को कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ ।

गोविन्द वि.क.
वडा अध्यक्ष

गोविन्द वि.क.
वडा अध्यक्ष

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुइरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विषय: सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

श्री वर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय मुडा, कैलाली

उपरोक्त सम्बन्धमा, सुदुरपश्चिम प्रदेश, कैलाली जिल्ला, वर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं २,३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया नदी, कुइरा खोला, काडा खोला र भिजुवा खोलाबाट नदीजन्य पदार्थहरु संकलन, उत्खनन तथा ढुवानी कार्य प्रयोजनका लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावकले प्रमाणित गरेको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना परामर्शदाता प्रतिनिधिले यस वर्दगोरिया गाउँपालिका वडा नं. २, ३, ४ र ६ को कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँसको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ ।

सूचना टाँसको प्रमाणित गर्ने पदार्थकारीको नाम

प्रधानाध्यापक
श्री मोहन्याल प्राथमिक विद्यालय
सुगरखाल जोफाही
वर्दगोरिया-६ कैलाली
मिति: २०८१/०५/२९

सुमेश कुमार झा
पद: प्रधानाध्यापक
मिति: २०८१/०५/२९

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

श्री शान्ति सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति

बर्दगोरिया गा.पा-०२ कुम्भिया, कैलाली

पान नं. १०८९/२०८२

पत्र संख्या : २०८१/२०८२

चलानी नं. : ८८

मिति : २०८१/०७/१२.....

श्री: बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय, ज्यू,

सुदूरपश्चिम प्रदेश, कैलाली

विषय: सूचना टाँस्ने जानकारी सम्बन्धमा

प्रतिवेदन सम्बन्धमा आज मिति २०८१/०७/१२ गतेको दिन बर्दगोरिया गाउँपालिका योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावको रहेको कडा नं २,३,५ र ६ मा अवस्थित पथरैया, काडाँ, कुईरा र भिजुवा खोला/नदी बाट नदी जन्य पदार्थ संकलन, उत्खनन र ढुवानी कार्यको प्रयोजनको लागि प्राविधिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारी सम्बन्धी, सार्वजनिक सूचना पार्टीमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ। साथै उक्त प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा सकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने अनुरोध छ।

मनिराम
मनिराम डंगौरा थारु
अध्यक्ष

मनिराम ड. थारु
अध्यक्ष
श्री शान्ति सामुदायिक वन उपभोक्ता
समिति
बर्दगोरिया गा.पा-०२ कुम्भिया, कैलाली

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काँडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका
२ नं. वडा कार्यालय
दौघरा, कैलाली
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

बर्दगोरिया गाउँपालिका

२ नं. वडा कार्यालय
दौघरा, कैलाली
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

प.सं. :- २०८१/०८२

मिति :- २०८१/०७/११

च.नं :- २०१

ने.सं.:- ११४४

विषय : सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

उपरोक्त सम्बन्धमा आज मिति २०८१।०७।११ गतेका दिन बर्दगोरिया गाउँपालिका /योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको वडा नं.२,३,४,५ र ६ मा अवस्थित पथरैया, काँडाँ कुइरा र भिजुवा खोला /नदी बाट नदि जन्य पदार्थ संकलन, उत्खनन र हुवानी कार्यको प्रयोजनको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारी सम्बन्धी, सार्वजनिक सूचना पाटीमा टाँसेको न्याहोरा प्रमाणित गरिन्छ । साथै उक्तप्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न अनुरोध छ ।

०७/०७/११

गोविन्द वि.क.
वडा अध्यक्ष

गोविन्द वि.क.
वडा अध्यक्ष

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका

२ नं. वडा कार्यालय
दोधरा, कैलाली
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

प.सं. :- २०८१/०८२

मिति :- २०८१/०७/११

च.नं :- २०१

ने.सं.:- ११४४

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

विषय : राय / सुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे ।

प्रस्तुत विषयमा तँहा कार्यालय बाट मिति २०८१।०७।०४ गते कैलाली जिल्ला बाट प्रकाशित हुने पश्चिम टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित सूचना अनुसार कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गा.पा.अन्तर्गत पर्ने पथरैया,काँडा,कुइरा,भिजुवा खोला / नदीबाट नदी जन्य पदार्थ उत्खनन, संकलन र ढुवानीको यो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा यस क्षेत्रमा निम्नअनुसारको वातावरणीय प्रभाव जाने देखिन्छ ।

क) सकारात्मक प्रभाव

१. आर्थिक विकसनामा टेवा
२. स्थानियलाई रोजगारीको अवसर सृजना

ख) नकारात्मक प्रभाव

१. बाढी प्रकोप
२. बाढी उत्खननले वस्ती जोखिममा पर्ने समस्या

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक प्रभावलाई बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभाव न्युनिकरण गर्न वातावरण न्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उक्त प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने न्यहोरा सिफारिस गरिएको छ ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधार

- १) बाढी जोखिम क्षेत्रबाट उत्खनन गर्न नपाउने
- २) वातावरण अध्ययन प्रतिवेदनले टोकेको मापदण्डका आधारमा उत्खनन, संकलन र ढुवानी हुनु पर्ने ।
- ३) निकासी हुद्व प्रयोग हुने सडक सडकहरू स्तरोन्ती हुनुपर्ने ।
- ४) प्रदुषणका मापदण्ड पुर्ण रूपमा पालना गरी निकासी हुनु पर्ने ।
- ५) अनुगमन समयावधि बनाई अनियन्त्रित व्यहना रोक्नु पर्ने ।
- ६) उत्खनन भएका गाउँमा संरक्षणका उपाय अवलम्बन गरिनु पर्ने ।

गोविन्द वि.क.
०७/०७/११

गोविन्द वि.क.
वडा अध्यक्ष

गोविन्द वि.क.
वडा अध्यक्ष

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

श्री रानिजरुवा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह

बर्दगोरिया गा.पा.-०३, रानिकुन्डा, कैलाली

पत्र संख्या : २०८१/०८२
चालनी नं. ५५

मिति : २०८१/०७/११ गते

विषय : सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

उपरोक्त सम्बन्धमा आज मिति २०८१/०७/११ गतेका दिन बर्दगोरिया गाउँपालिका /योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको "वडा नं. २, ३, ४, र ६ मा अवस्थित पथरैया, काँडा कुइरा र भिजुवा खोला /नदी बाट नदि जन्य पदार्थ संकलन, उत्खनन र ढुवानी कार्यको प्रयोजनको लागि" प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारी सम्बन्धी, सार्वजनिक सूचना पाटीमा टाँसेको व्याहोरा प्रमाणित गरिन्छ । साथै उक्तप्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न अनुरोध छ ।

सुस्मिता विश्वकर्मा
सचिव

श्री रानिजरुवा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह
रानिकुन्डा, कैलाली

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

श्री रानिजरुवा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह

बर्दगोरिया गा.पा.-०३, रानिकुन्डा, कैलाली

पत्र संख्या : २०८१/०८२
चालनी नं. ०६

मिति : २०८१/०७/११ गते

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

विषय : राय /सुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे ।

प्रस्तुत विषयमा तँहा कार्यालय बाट मिति २०८१।०७।०४ गते कैलाली जिल्ला बाट प्रकाशित हुने पश्चिम टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित सूचना अनुसार कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गा.पा.अर्न्तगत पर्ने पथरैया,काँडा,कुइरा ,भिजुवा खोला /नदीबाट नदी जन्य पदार्थ उत्खनन, संकलन र ढुवानीको यो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा यस क्षेत्रमा निम्नअनुसारको वातावरणीय प्रभाव जाने देखिन्छ ।

क) सकारात्मक प्रभाव

१. आर्थिक विकासमा टेवा
२. स्थानियलाई रोजगारीको अवसर सृजना

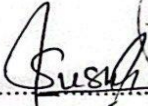

ख) नकारात्मक प्रभाव

१. बाढी प्रकोप
२. बाढी उत्खननले बस्ती जोखिममा पर्ने समस्या

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक प्रभावलाई बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभाव न्युनिकरण गर्न वातावरण व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उक्त प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने व्यहोरा सिफारीस गरिएको छ ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधार

- १) बाढी जोखिम क्षेत्रबाट उत्खनन गर्न नपाउने
- २) वातावरण अध्ययन प्रतिवेदनले टोकेको मापदण्डका आधारमा उत्खनन, संकलन र ढुवानी हुनु पर्ने ।
- ३) निकासी हुदा प्रयोग हुने सडक सडकहरु स्तरोन्ती हुनुपर्ने ।
- ४) प्रदुषणका मापखण्ड पुर्ण रुपमा पालना गरी निकासी हुनु पर्ने ।
- ५) अनुगमन समयअवधि बनाई अनियन्त्रित दोहन रोक्नु पर्ने ।
- ६) उत्खनन भएका गाउँमा संरक्षणका उपाय अवलम्बन गरिनु पर्ने ।

सुस्मिता विश्वकर्मा
सचिव

श्री रानिजरुवा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह
रानिकुन्डा, कैलाली

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुइरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका
Bardagoriya Rural Municipality
६ नं. वडा कार्यालय (6 No. Ward Office, Kailali)

पत्र संख्या : २०८१/०८२
चालनी नं. १६६

मिति : २०८१/०७/११ गते

विषय : सूचना टाँस जानकारी सम्बन्धमा ।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

उपरोक्त सम्बन्धमा आज मिति २०८१।०५।११ गतेका दिन बर्दगोरिया गाउँपालिका /योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको “वडा नं.२,३,४,५ र ६ मा अवस्थित पथरैया, काँडा कुइरा र भिजुवा खोला /नदी बाट नदि जन्य पदार्थ संकलन, उत्खनन र ढुवानी कार्यको प्रयोजनको लागि” प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारी सम्बन्धी, सार्वजनिक सूचना पाटीमा टाँसेको व्याहोरा प्रमाणित गरिन्छ । साथै उक्तप्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने गरि प्रताव कार्यान्वयन गर्ने गरि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न अनुरोध छ ।

रामकृष्ण डंगौरा थारु
वडा अध्यक्ष

रामकृष्ण डंगौरा थारु
वडा अध्यक्ष

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

वर्दगोरिया गाउँपालिका Bardagoriya Rural Municipality

६ नं. वडा कार्यालय (6 No. Ward Office, Kailali)

पत्र संख्या : २०८१/०८२
चालनी नं. २६६

श्री वर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

मिति : २०८१/०७/११ गते

विषय : राय /सुभाब सहित सिफारिस गरिएको बारे ।

प्रस्तुत विषयमा तँहा कार्यालय बाट मिति २०८१।०७।०४ गते कैलाली जिल्ला बाट प्रकाशित हुने पश्चिम टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित सूचना अनुसार कैलाली जिल्ला वर्दगोरिया गा.पा.अर्न्तगत पर्ने पथरैया,काँडा,कुइरा ,भिजुवा खोला /नदीबाट नदी जन्य पदार्थ उत्खनन, संकलन र ढुवानीको यो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा यस क्षेत्रमा निम्नअनुसारको वातावरणीय प्रभाव जाने देखिन्छ ।

क) सकारात्मक प्रभाव

१. आर्थिक विकासमा टेवा
२. स्थानियलाई रोजगारीको अवसर सृजना

ख) नकारात्मक प्रभाव

१. बाढी प्रकोप
२. बाढी उत्खननले बस्ती जोखिममा पर्ने समस्या

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक प्रभावलाई बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभाव न्युनिकरण गर्न वातावरण व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उक्त प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने व्यहोरा सिफारीस गरिएको छ ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधार

- १) बाढी जोखिम क्षेत्रबाट उत्खनन गर्न नपाउने
- २) वातावरण अध्ययन प्रतिवेदनले टोकेको मापदण्डका आधारमा उत्खनन, संकलन र ढुवानी हुनु पर्ने ।
- ३) निकासी हुदा प्रयोग हुने सडक सडकहरु स्तरोन्ती हुनुपर्ने ।
- ४) प्रदूषणका मापखण्ड पूर्ण रुपमा पालना गरी निकासी हुनु पर्ने ।
- ५) अनुगमन समयावधि बनाई अनियन्त्रित दोहन रोक्नु पर्ने ।
- ६) उत्खनन भएका गाउँमा संरक्षणका उपाय अवलम्बन गरिनु पर्ने ।

रामकृष्ण डंगौरा थारु
वडा अध्यक्ष

रामकृष्ण डंगौरा थारु
वडा अध्यक्ष

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका

४ नं. वडा कार्यालय

मुडा कैलाली
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल
४ नं. वडा कार्यालय
मुडाजार, कैलाली
बर्दगोरिया प्रदेश, नेपाल

पत्रसंख्या :- २०८१/०८२

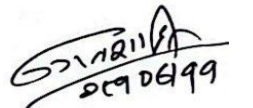
मिति :- २०८१/०७/११

चलानी नं. ४२१

विषय : सूचना टाँस जानकारी सम्बन्धमा ।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

उपरोक्त सम्बन्धमा आज मिति २०८१/०७/११ गतेका दिन बर्दगोरिया गाउँपालिका / योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको "वडा नं. २, ३, ४, र ६ मा अवस्थित पथरैया, काँडा कुइरा र भिजुवा खोला / नदी बाट नदि जन्य पदार्थ संकलन, उत्खनन र ढुवानी कार्यको प्रयोजनको लागि" प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारी सम्बन्धी, सार्वजनिक सूचना पाटीमा टाँसेको व्याहोरा प्रमाणित गरिन्छ । साथै उक्तप्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने गरि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने गरि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न अनुरोध छ ।

२०८१/०७/११
वडा अध्यक्ष

जगत बहादुर शाही
वडा अध्यक्ष

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका

४ नं. वडा कार्यालय

पत्रसंख्या :- २०८१/०८२

मिति :- २०८१/०७/११

चलानी नं. ४८४

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

विषय : राय / सुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे ।

प्रस्तुत विषयमा तँहा कार्यालय बाट मिति २०८१/०७/०४ गते कैलाली जिल्ला बाट प्रकाशित हुने पश्चिम टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित सूचना अनुसार कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गा.पा.अर्न्तगत पर्ने पथरैया,काँडा,कुइरा,भिजुवा खोला / नदीबाट नदी जन्य पदार्थ उत्खनन, संकलन र ढुवानीको यो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा यस क्षेत्रमा निम्नअनुसारको वातावरणीय प्रभाव जाने देखिन्छ ।

क) सकारात्मक प्रभाव

१. आर्थिक विकासमा टेवा
२. स्थानियलाई रोजगारीको अवसर सृजना

ख) नकारात्मक प्रभाव

१. वाढी प्रकोप
२. वाढी उत्खननले वस्ती जोखिममा पर्ने समस्या

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक प्रभावलाई बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभाव न्युनिकरण गर्न वातावरण व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उक्त प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने व्यहोरा सिफारिस गरिएको छ ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधार

- १) वाढी जोखिम क्षेत्रबाट उत्खनन गर्न नपाउने
- २) वातावरण अध्ययन प्रतिवेदनले टोकेको मापदण्डका आधारमा उत्खनन, संकलन र ढुवानी हुनु पर्ने ।
- ३) निकासी हुदा प्रयोग हुने सडक सडकहरु स्तरोन्ती हुनुपर्ने ।
- ४) प्रदुषणका मापखण्ड पुर्ण रुपमा पालना गरी निकासी हुनु पर्ने ।
- ५) अनुगमन समयावधि बनाई अनियन्त्रित दोहन रोक्नु पर्ने ।
- ६) उत्खनन भएका गाउँमा संरक्षणका उपाय अवलम्बन गरिनु पर्ने ।

०८१/०७/११
वडा अध्यक्ष

जगत बहादुर शाही
वडा अध्यक्ष

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

लालीगुराँस सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

दर्ता नं. ३७९/०७०/०७९

वर्दगोरिया गाउँपालिका, रानीकुण्डा

प. सं. : २०८१/०८२

च. नं. : २०

मिति :- २०८१/०७/१९...

श्रीमान :- वर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा, कैलासी

विषय :- सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

उपरोक्त विषय सम्बन्धमा आज मिति २०८१/०७/१९ गतेका दिन वर्दगोरिया गाउँपालिका/बीजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तमक रहेको " वडा नं २, ३, ४ र ६ मा अवस्थित पथरैया, काडाँ, कुईरा र भिजुवा खोला/ नदी बाट नदीजन्य पदार्थ संकलन, उत्खनन र ढुवानी कार्यको प्रयोजनमा लागि " प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदनमा तयारी सम्बन्धी सार्वजनिक सूचना पाठिमा टाँसेको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ । साथै उक्त प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा नकारात्मक प्रभाव च्यूनीकरण गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने अमुरोध गरिन्छ ।

सिम् बहादुर कुँवर

अध्यक्ष

लालीगुराँस सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

वर्दगोरिया गा.पा.-०३ रानीकुण्डा
कैलासी

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

लालीगुराँस सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

दस्ता नं. ३७९/०७०/०७१

वर्दगोरिया गाउँपालिका, कैलाली जिल्ला

प. सं. : २०८१/२०८२

च. नं. : २१

मिति : २०८१/०७/१५

श्रीमान : वर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
काडाँ खोला, कैलाली

विषय :- राय, अनुसन्धान र प्रतिवेदन विषयको बारे।

प्रस्तुत विषयमा एमटा कार्यालयबाट मिति २०८१/०७/०४ गते कैलाली जिल्ला बाट उपकानित हुने प्रकृति हुने राष्ट्रीय दैनिक पत्रिका मा प्रकाशित सूचना अनुसार कैलाली जिल्ला वर्दगोरिया गाउँपालिका क्षेत्र पर्ने पथरैया, काडाँ, कुईरा, भिजुवा खोला नदिबाट नदिजन्य पदार्थ उत्खनन संकलन र कुवानी को प्रस्ताव आयोजना गर्दा यस क्षेत्र निम्न आशय वातावरणीय प्रभाव जोत्ने देखीन्छ।

- क) सकारात्मक प्रभाव - आर्थिक विकास र स्थानीयलाई रोजगारीको सृजन
- ख) नकारात्मक प्रभाव - बाढी प्रकोप र नदि उत्खननले वनको जीविकोपार्जन क्षमता, यस बाट सकारात्मक प्रभावलाई बढोत्तरी सकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यालय गरी काम गर्दा बाढीजोलीक क्षेत्र उत्खनन गर्ने १५३० हेक्टर र कुवानी हुनुपर्ने निकासी हुने सडक क्षेत्रकोले क्षतिग्रस्तका लागि बहिर्या कुवानी उत्खनन गरेका बाडमा होलाप उपाय अपनाउनु पर्ने

संकेत
नमो निवेदन
मध्यम

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

श्री पुरैना सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

बर्दगोरिया गा.पा. नौनियाँ कैलाली

दर्ता नं.- ३०५

प.सं. २०८१/०८२

च.नं. १५

मिति : २०८१/०५/११...

श्री... बर्दगोरिया गाउँपालिकाको...
सुडा : कैलाली

विषय :- सूचना बाँस जानकारी सम्बन्धमा ।

उपरोक्त विषय सम्बन्धमा आज मिति २०८१/०५/११ गतेका दिन बर्दगोरिया गाउँपालिका/योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको "वडा नं २, ३, ४, २ र ६ मा अवस्थित पथरैया, काँडा खोला र भिजुवा खोला/नदी बाट नदी जन्य पदार्थ संकलन, उत्खनन र दुवानी कार्यको प्रयोजनका लागि" प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारी सम्बन्धी, सार्वजनिक सूचना पाटीमा टाँसेको ब्येहोरा प्रमाणित गरिन्छ । साथै उक्तप्रस्ताव कार्यन्वयन गर्दा नकारात्मक प्रभाव न्युनीकरण गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यन्वयन गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यन्वयन गर्ने अनुरोध छ ।

श्री पुरैना

श्रीम बहादुर शीमा

उपाध्यक्ष

श्री पुरैना सामुदायिक वन उपभोक्ता
समूह बर्दगोरिया गा.पा-०५
नौनियाँ कैलाली

श्री पुरैना सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

बर्दगोरिया गा.पा. ४, मौनिया, कैलाली

दर्ता नं.- ३०५

प.सं.

च.नं.

मिति : २०.०९.१०७१९९...

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिका काडाँ खोला
मुडा कैलाली

विषय :- शय । खुलाक साईत विडावीस गवियका बारे ।

प्रस्तुत विषयमा त्यहाँ कार्यालय बन्द मिति २०७१/०७/०४ गते कैलाली जिल्ला प्रशासकीय कार्यालयबाट हुने प्राथमिक हेड शास्त्रीय दैनिक पत्रिका मा फाईल खोला बाटाना कैलाली जिल्ला बर्दगोरिया गा.पा. ४, आदर्श पत्र पथरैया, काडाँ, कुईरा, भिजुवा खोला नदिबाट नदिजन्य पदार्थ उत्खनन संकलन र दुवारीको यो प्रस्ताव कार्यालयबाट गर्दा यस क्षेत्र निम्न अनुसार वातावरण (जैविक प्रभाव मानेको छ -

- क) शकारात्मक प्रभाव - आर्थिक विकास र स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर
- ख) ऋणान्तरक प्रभाव - बाढीको जोखिम, खड्क उत्खननबाट वस्ती जोखिमको मापन समेत, यसबाट शकारात्मक प्रभावलाई बढाउने र ऋणान्तरक प्रभावलाई न्युनिकरण गर्न वातावरण व्यवस्थापन योजना कार्यालयबाट गर्दा, बाढी जोखिम क्षेत्र उत्खनन गर्न तथा बाढी, वातावरण (जैविक प्रभाव) प्रतिवेदनले शक्यता भाषणबाट आध्यात्मिक उत्खनन संकलन र दुवारी हेतुपन मिश्री हुन सक्ने संरचनाको अनुगमनको पक्ष बस्ने वातावरण उत्खननमा एक ढाँडा हुने (डा. अर्जुन पार्थिव) अवस्थापना

मि. अर्जुन
मिम को रोडिय
उपाध्यक्ष

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

बर्दगोरिया गाउँपालिका
Bardagoriya Rural Municipality
३ नं. वडा कार्यालय (3 No. Ward Office, Kailali)
खैरेनी कैलाली
सुदुर पश्चिम प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्या : २०८१/०८२
चालनी नं. २५६

मिति : २०८१/०७/११ गते

विषय : सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

श्री बर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

उपरोक्त सम्बन्धमा आज मिति २०८१/०७/११ गतेका दिन बर्दगोरिया गाउँपालिका / योजना तथा प्राविधिक शाखा प्रस्तावक रहेको "वडा नं. २, ३, ४, र ६ मा अवस्थित पथरैया, काँडा कुइरा र भिजुवा खोला / नदी बाट नदि जन्य पदार्थ संकलन, उत्खनन र ढुवानी कार्यको प्रयोजनको लागि" प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारी सम्बन्धी, सार्वजनिक सूचना पाटीमा टाँसेको व्याहोरा प्रमाणित गरिन्छ । साथै उक्त प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न अनुरोध छ ।

२०८१/०७/११

मनकृषि आचार्य
मनकृषि आचार्य
वडा अध्यक्ष

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

वर्दगोरिया गाउँपालिका
Bardagoriya Rural Municipality
३ नं. वडा कार्यालय (3 No. Ward Office, Kailali)
खैरेनी कैलाली
सुदुर पश्चिम प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्या : २०८१/०८२
चालनी नं. २६६

मिति : २०८१/०७/११ गते

श्री वर्दगोरिया गाउँपालिकाको कार्यालय
मुडा कैलाली ।

विषय : राय /सुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे ।

प्रस्तुत विषयमा तैहा कार्यालय बाट मिति २०८१।०७।०४ गते कैलाली जिल्ला बाट प्रकाशित हुने पश्चिम टुडे राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित सूचना अनुसार कैलाली जिल्ला वर्दगोरिया गा.पा.अन्तर्गत पर्ने पथरैया,काडाँ,कुईरा,भिजुवा खोला /नदीबाट नदी जन्य पदार्थ उत्खनन, संकलन र ढुवानीको यो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा यस क्षेत्रमा निम्नअनुसारको वातावरणीय प्रभाव जाने देखिन्छ ।

क) सकारात्मक प्रभाव

१. आर्थिक विकासमा टेवा
२. स्थानियलाई रोजगारीको अवसर सृजना

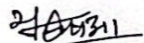
ख) नकारात्मक प्रभाव

१. बाढी प्रकोप
२. बाढी उत्खननले वस्ती जोखिममा पर्ने समस्या

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक प्रभावलाई बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभाव न्युनिकरण गर्न वातावरण व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उक्त प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने व्यहोरा सिफारीस गरिएको छ ।

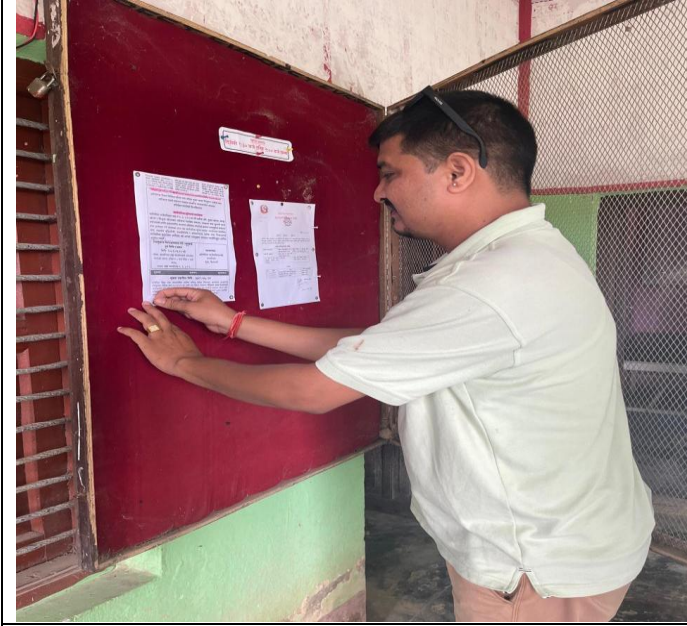
प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधार

- १) बाढी जोखिम क्षेत्रबाट उत्खनन गर्न नपाउने
- २) वातावरण अध्ययन प्रतिवेदनले टोकेको मापदण्डका आधारमा उत्खनन, संकलन र ढुवानी हुनु पर्ने ।
- ३) निकासी हुदा प्रयोग हुने सडक सडकहरु स्तरोन्ती हुनुपर्ने ।
- ४) प्रदुषणका मापदण्ड पूर्ण रुपमा पालना गरी निकासी हुनु पर्ने ।
- ५) अनुगमन समयावधी बनाई अनियन्त्रित दोहन रोक्नु पर्ने ।
- ६) उत्खनन भएका गाउँमा संरक्षणका उपाय अवलम्बन गरिनु पर्ने ।

मनऋषि आचार्य
वडा अध्यक्ष
मनऋषि आचार्य
वडा अध्यक्ष

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

अनुसूची ५- फोटोहरु

सुचना टाँस गरेको

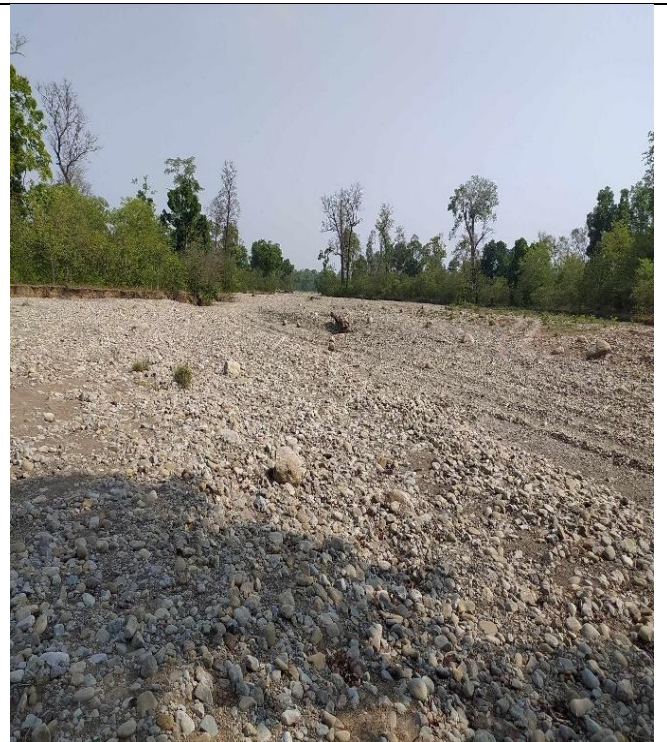

विभिन्न वडामा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम वडा नं ३ र ४

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

विभिन्न वडामा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम वडा नं २ र ६

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

आयोजना क्षेत्र

वर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

प्रभावित क्षेत्रमा नदीजन्य स्रोत उत्खनन् बारे रायहरु लिदै

स्थानिय जानकार व्यक्ति तथा जनप्रतिनिधि संग जानकारि लिदै

उत्खनन् तथा सङ्कलन क्षेत्रको तथ्याङ्क लिदै

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

अनुसूची ३- स्वघोषणा पत्र

स्वघोषणा

के. एस. इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी नेपाल प्रा.लि. का. म. पा. -१०, काठमाण्डौले कैलाली जिल्लाको बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् पूर्व प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यको कार्यसूची तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन, वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, अनुसार बनाएर बुझाउने भएको छ, सो, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यसूची तथा प्रतिवेदन तयार पार्न हामी निम्न उल्लेखित व्यक्तिहरु संलग्न रहने छौं।

नाम: उमेश प्रताप सिंह

पद: वातावरण विद्

हस्ताक्षर:

नाम: भास्कर काफ्ले

पद: ईन्जिनियर

हस्ताक्षर:

नाम: हिक्मत रोकाया

पद: समाजशास्त्री

हस्ताक्षर:

नाम: सरु बस्नेत

पद: वातावरण विद्

हस्ताक्षर:

नाम: मनोज बराल

पद: भूगर्व विद्

हस्ताक्षर:

बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् कार्यको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन

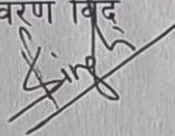
अनुसूची ३- स्वघोषणा पत्र

स्वघोषणा

के. एस. इन्जिनियरिंग कन्सल्टेन्सी नेपाल प्रा.लि. का. म. पा. -१०, काठमाण्डौले कैलाली जिल्लाको बर्दगोरिया गाउँपालिका भएर बग्ने पथरैया नदी, काडाँ खोला, कुईरा खोला र भिजुवा खोलाको बगर क्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन तथा उत्खनन् पूर्व प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण कार्यको कार्यसूची तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको (प्रा.वा.प.) प्रतिवेदन, वातावरण संरक्षणनियमावली २०७७, अनुसार बनाएर बुझाउने भएको छु सो, प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण कार्यसूची तथा प्रतिवेदन तयार पार्न हामी निम्न उल्लेखित व्यक्तिहरु संलग्न रहने छौं।

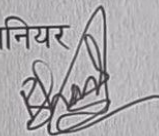
नाम: उमेश प्रताप सिंह

पद: वातावरण विद्

हस्ताक्षर:

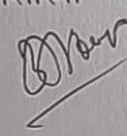
नाम: भास्कर काफ्ले

पद: ईन्जिनियर

हस्ताक्षर:

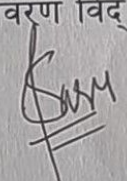
नाम: हिक्मत रोकाया

पद: समाजशास्त्री

हस्ताक्षर:

नाम: सरु बस्नेत

पद: वातावरण विद्

हस्ताक्षर:

नाम: मनोज बराल

पद: भूगर्व विद्

हस्ताक्षर: